

*Департамент освіти Вінницької міської ради
Міський методичний кабінет*

Путівник

перспективного

педагогічного

досвіду

2012 - 2013

Якщо ви хочете , щоб педагогічна праця давала учителеві насолоду, щоб повсякденне проведення уроків не перетворювалося на нудну , одноманітну повинність, виведіть кожного вчителя на щасливу стежину дослідника.

В.О. Сухомлинський

Сучасний урок – це твір мистецтва, де педагог уміло використовує всі можливості для розвитку особистості учня.

М. Ебнер - Стенбах

Не можна передати досвід – можна передати ідею, на основі цієї ідеї шукати свої цікаві методи, створювати свою методику.

В.О.Сухомлинський

На сучасному етапі модернізації освіти посилено увагу до особистості, спрямовано зусилля педагогів на розвиток творчого потенціалу учасників навчально-виховного процесу. Реалізація нових векторів розвитку освіти потребує використання інноваційних технологій, творчого пошуку нових чи вдосконалених концепцій, принципів, підходів до освіти, суттєвих змін у змісті, формах і методах навчання, виховання.

Саме такі нові ідеї, підходи, методи, технології ХХІ століття дають змогу досить ефективно розв'язувати завдання виховання та освіти.

Результат творчої праці вчителя (групи працівників освіти), що має новизну, актуальність, наукову обґрунтованість, цілеспрямований педагогічний результат, який відображається в рисах і вміннях особистості школяра –це перспективний педагогічний досвід.

Робота щодо виявлення, узагальнення та впровадження ППД проводилася відповідно до рекомендацій «Про вдосконалення системи вивчення й поширення передового педагогічного досвіду», схвалених колегією Міністерства освіти України від 23.11.1987 № 9/108.

ММК спільно з адміністраціями закладів освіти департаменту освіти Вінницької міської ради вивчили та узагальнили перспективний педагогічний досвід вчителів міста за такими критеріями:

- актуальність і перспективність;
- результативність, стабільність показників, оптимальність;
- наукова обґрунтованість, вірність основним принципам, законам педагогічної діяльності;
- наявність елементів новизни та оригінальності.

Анотований каталог перспективного педагогічного досвіду м. Вінниці - чергова сторінка творчого вирішення освітянських завдань, нероздільних від поступу суспільства до досконалості, росту, процвітання. Кожен, хто взяв на себе обов'язок плекати інтелектуальний, гуманістичний потенціал майбутнього, знайде в каталозі сходинки до Майстерності, Новаторства, Духовності, які мудро адаптує в межах свого закладу і сприйме як запрошення до творчості.

Школу робить школою вчитель.

Вчитель – майстер, віртуоз, як по нотах, зіграє свій урок, користуючись такими прийомами, що в класі заграє веселка всіма кольорами, а щасливі учні на дотик свого серця відчують не лише красу і силу знань, комфорт психологічної безпеки, а й повірять в свої здібності, безцінне їх сприйняття як особистостей.

Успіхів , творчих злетів і нових педагогічних знахідок і рішень!

ЗМІСТ

1. Вступ.....	2
2. Досвід роботи вчителів української мови та літератури.....	4
Коломієць Тетяна Анатоліївна - Фізико-математична гімназія №17 ВМР	
3. Досвід роботи вчителів іноземної мови.....	6
Кравчук Галина Дмитрівна - ЗШ I-III ступенів №31 ВМР	
Хмеляр Олена Георгіївна - НВК: ЗШ I-III ступенів-гімназія №30 ім. Т. Шевченка ВМР	
4. Досвід роботи вчителів суспільних дисциплін.....	11
Гедзюк Тетяна Вікторівна - НВК: ЗШ I-III ступенів –гімназія №30 ВМР	
Любуня Вадим Васильович - НВК: ЗШ I ступенів з поглибленим вивченням іноземних мов – гуманітарна гімназія №1	
5. Досвід роботи вчителів математики.....	14
Сипіна Тетяна Михайлівна - НВК: ЗШ I ступенів з поглибленим вивченням іноземних мов – гуманітарна гімназія №1 ВМР	
Негода Сергій Петрович - НВК: ЗШ I-III ступенів-гімназія №30 ВМР	
6. Досвід роботи вчителів природничого циклу.....	17
Калита Людмила Миколаївна - НВК: ЗШ I-III ступенів - гуманітарно-естетичного колегіуму №29 Вінницької міської ради	
Стецюк Людмила Іванівна - ЗШ I-III ступенів №35 ВМР	
Баглай Тетяна Миколаївна - ЗШ I- III ступенів №9 ВМР	
Новицька Лариса Віналіївна - ЗШ I-III ступенів №18 ВМР	
Болнох Олена Олександрівна - Вінницький технічний ліцей	
Княгиницька Ольга Дмитрівна – НВК: ЗШ I-II ступенів – ліцей №7 ВМР	
7. Досвід роботи вчителів інформаційних та комунікативних технологій.....	42
Пасіхов Юрій Якович - Фізико-математична гімназія №17 ВМР	
8. Досвід роботи вчителів фізичної культури.....	45
Макаров Олександр Миколайович - Фізико-математична гімназія №17 ВМР	
Тарнавський Андрій Михайлович - ЗШ I-III ступенів №18 ВМР	
Шевчук Петро Миколайович - НВК: ЗШ I-III ступенів-гімназія №30 ВМР	
Мельник Леонід Сергійович - ЗШ I-III ступенів №27 ВМР	
9. Досвід роботи вчителів трудового навчання.....	61
Дзигаленко Людмила Миколаївна - ЗШ I-III ступенів №20 ВМР	
Мартинюк Василь Афанасійович - ЗШ I-III ступенів №16 ВМР	
Лещук Роман Миколайович - ЗШ I-III ступенів з класами поглибл. вивчення математики і фізики №34 ВМР	
10. Досвід роботи вчителів художньо-естетичного циклу.....	69
Богуто Тетяна Михайлівна - ЗШ I-III ступенів №18 ВМР	
Агейкіна-Старченко Тетяна Володимирівна - НВК: ЗШ I-III ступенів - колегіум №29 ВМР	
Юрченко Марина Олександрівна - ЗШ I-III ступенів №11 ВМР	
Воскобойник Івета Ізеєвна - Фізико-математична гімназія №17 ВМР	
11. Досвід роботи бібліотекарів ЗНЗ.....	79
Лампіга Алла Віталіївна - Фізико-математична гімназія №17 ВМР	
Дудник Надія Миколаївна - НВК: ЗШ I-III ступенів-гімназія №2 ВМР	
12. Досвід роботи психологічної служби ЗНЗ.....	84
Мазуровська Олена В'ячеславівна - ЗШ I-III ступенів №26 ВМР	
Дремко Ірина Петрівна - ЗШ I-III ступенів №20 ВМР	
13. Досвід роботи дошкільних навчальних закладів.....	87
Клунська Ніла Сергіївна - ДНЗ №21 ВМР	
Гаврилюк Марія Михайлівна - ДНЗ № 31 ВМР	
Гусак Надія Валеріївна - ДНЗ №73 ВМР	
Наконечна Валентина Дмитрівна - ДНЗ № 61 ВМР	
14. Досвід роботи класних керівників.....	98
Булейко Ліна Олександрівна - заклад НВК: ЗШ I-II ступенів –ліцей №7 ВМР	

**Опис досвіду роботи
вчителя української мови та літератури
закладу «Фізико-математична гімназія № 17
Вінницької міської ради»
Коломієць Тетяни Анатоліївни**

Тема досвіду роботи	Використання інтерактивних технологій на уроках української мови та літератури
Автор	Коломієць Тетяна Анатоліївна
Сфера застосування	Уроки української мови та літератури у фізико-математичній гімназії № 17, засідання методоб'єднань гімназії, міста, позакласні заходи.
Актуальність	Інтерактивні технології в освіті є ознакою змін парадигми освіти. Прийоми інтеракції на уроці спрямовані на діяльнісний компонент навчання, який поєднує в собі навички дослідження, вміння приймати рішення, висловлювати власну думку, погоджуватися і не погоджуватися з іншою думкою, аргументувати. Технології містять великі можливості виховного впливу: навички працювати в команді (загальне коло, малі групи, акваріум).
Основна ідея	На уроках української мови та літератури використовувати дослідницькі методи інтерактивних технологій, прийоми обговорення дискусійних питань, адаптувати в режимі інтеракції технології критичного читання, мислення.
Технологія реалізації ідеї	<ul style="list-style-type: none"> • Вивчення прийомів інтерактивного навчання та їх можливостей використання в навчанні учнів. • Адаптація технологій до змісту навчальних програм, вибір тем уроків, на яких доцільно використати елементи інтеракції. • Створення розробок системи уроків з урахуванням індивідуальних можливостей учнів, рівня сформованості навичок працювати в нетрадиційній формі. • Презентація через відкриті уроки, виступи на МО.
Форми, методи, прийоми, засоби	«Терези», презентації на мовні та літературні теми, «Дискусія», «Творча лабораторія», «Інсталяція», «Подорож картою України», «Вузлики на пам'ять», «Асоціативний куш», «Крісло автора», «Запитай у автора», «Залишіть за мною останнє слово», «Тільки одна хвилинка», «Перевтілення», «Лист героєві», «Поліглот», «Хочу все знати», «Прес», «Спаринг». Створення електронних підручників, написання творів есе, фентезі та інші.
Результат застосування	Підвищення рівня підготовки до уроків мови та літератури учнів фізико-математичного профілю; залучення їх до підготовки уроків; розвиток критичного мислення, самостійності, ініціативи, навичок грамотної комунікації.
Критерії ефективності	<ul style="list-style-type: none"> • Науково-методичне обґрунтування. • Практичність і доцільність. • Відповідність особистісно орієнтованому навчанню та вихованню. • Висока активність учнів на уроці. • Максималізація активних форм навчання, спрогнозованих на кінцевий результат. • Формування навичок самостійного критичного мислення, роботи в групах.
Наукові джерела	О.Пометун «Як оцінити діяльність учнів на інтерактивному уроці». Часопис «Доба», № 2, 2002, с.2 Методичний посібник для вчителя «Громадянська освіта». - К., 2008. с.49

Висновки	Інновація в освіті спрямована на перетворення процесу навчання в площину співпраці вчителя та учня, формування діяльнісного компоненту особистісно-орієнтованого навчання.
-----------------	--

**Опис досвіду роботи
учителя англійської мови
закладу „ Загальноосвітня школа
I-III ступенів №31 ВМР”
Кравчук Галини Дмитрівни**

Тема досвіду роботи	Рольова гра як засіб формування мовленнєвих навичок учнів на уроках англійської мови.
Автор	Кравчук Галина Дмитрівна
Сфера застосування	ЗНЗ, ДНЗ, МО школи, міста, презентації, майстер-класи.
Актуальність	Згідно із сучасними методичними засадами основний акцент у викладанні іноземних мов має бути зроблений на особистісно-орієнтованому та комунікативному підходах. Досягти високого рівня комунікативної компетенції в іноземній мові, не перебуваючи серед її носіїв, дуже важко. Тому завдання вчителя - створення на уроці іноземної мови реальних і уявлених ситуацій спілкування, використовуючи для цього різні прийоми роботи. Одним з таких прийомів є рольова гра.
Наукові концепції та теорії	Гра, поряд із працею й навчанням, - один з основних видів діяльності людини, дивний феномен нашого існування. Гра як феномен культури навчає, виховує, розвиває, соціалізує, розважає, дає відпочинок. Російський письменник Ю.М.Нагибін так оцінює значення гри в дитинстві: «У грі виявляється характер дитини, його погляди на життя, його ідеали. Самі того не усвідомлюючи, діти в процесі гри наближаються до рішення складних життєвих проблем». К.Д.Ушинський (1824 – 1871), автор теорії духовного розвитку дитини у грі, уперше висунув ідею про використання гри в загальній системі виховання, у справі підготовки дитини до суспільного життя. К.Д. Ушинський стверджував, що у грі об'єднуються одночасне прагнення, відчуття і уявлення. За визначенням, “гра – це вид діяльності в умовах ситуацій, спрямованих на відтворення і засвоєння суспільного досвіду, у якому складається й удосконалюється самоврядування поведінням. У людській практиці рольова гра виконує такі функції: розважальну (це основна функція гри - розважити, надихнути, викликати інтерес); комунікативну: освоєння діалектики спілкування; самореалізації у грі; діагностичну: виявлення відхилень від нормативної поведінки, самопізнання в процесі гри; функцію корекції: внесення позитивних змін у структуру особистісних показників; міжнаціональної комунікації: засвоєння єдиних для всіх людей соціально-культурних цінностей.
Основна ідея	Використання рольової гри, яка належить до групи інтерактивних технологій навчання, необхідне. Гра стимулює процес мислення, спонукає до творчості, допомагає учням застосовувати на практиці мовленнєві вміння, самостійно висловлювати свої думки. Рольова гра підвищує інтерес учнів до уроків, а головне - робить навчання цікавим, змістовним та творчим, знімає почуття тривожності, створює атмосферу колективної співпраці, від якої виграють всі.

Технологія реалізації ідеї	<p>1. Вивчення науково-методичної літератури, педагогічної літератури з дидактичних прийомів організації навчальної гри, прийомів інтеракції.</p> <p>2. Розробка власних уроків для учнів 5-11 класів з урахуванням набутого досвіду інших вчителів, адаптовано до умов роботи закладу.</p> <p>3. Презентація досвіду через систему відкритих уроків, на засіданнях шкільного МО, методичній раді закладу, ММК.</p> <p>4. Популяризація досвіду (публікації, методичні посібники).</p>
Форми, методи, прийоми, засоби	<p>Найбільш розповсюджені форми рольових ігор: презентація, інтерв'ю, заочна подорож, прес-конференція, круглий стіл, телеміст, екскурсія, казка, репортаж, клуб по інтересах, ігри-фентезі, ігри у формі ток-шоу, ігри-драматизації.</p> <p>Ігрові технології реалізуються шляхом застосування широкого діапазону методів і прийомів, які за характером доміантного впливу розподіляються на словесні, наочні, практичні, технічні, музичні, прийоми невербальної комунікації.</p>
Результат застосування	<p>Психологами встановлено, що в рольовій грі насамперед розвивається увага, увага й образне мислення дітей. Крім того, розвиток уваги є дуже важливим сам по собі, адже без нього неможлива, навіть, найпростіша людська діяльність. Великий вплив здійснює рольова гра на розвиток у дітей здатності взаємодіяти з іншими людьми. Відтворюючи в грі взаємини дорослих, дитина освоює правила і способи спілкування, здобуває досвід взаєморозуміння, вчиться пояснювати свої дії і наміри, координувати їх з іншими дітьми. За допомогою рольової гри вчитель може розвивати усі види мовленнєвої діяльності учнів, і перш за все - усне мовлення, яке є провідним видом мовленнєвої діяльності на середньому ступені навчання. Рольова гра сприяє тому, що мовлення учнів стає змістовнішим, складнішим за структурою мовного та мовленнєвого матеріалу. Правильно організована рольова гра на уроці – зовсім не порожнє заняття, вона не лише максимум задоволення дитині, але є могутнім засобом його розвитку, засобом формування повноцінної особистості.</p> <p>Важливим фактором результативності гри є:</p> <ul style="list-style-type: none"> - зростання інтересу до іноземної мови; - удосконалення мовленнєвих навиків дітей; - практичне застосування набутих навиків мовлення збагатив урок формами роботи.
Критерії ефективності	<ol style="list-style-type: none"> 1. Науково-методичне забезпечення та обґрунтування. 2. Доцільність і відповідність методики навчальної гри віковим та індивідуальним особливостям учнів. 3. Доступність та міжпредметна спрямованість. 4. Раціональність використання прийомів . 5. Новаторство форм, видів навчальної гри.

<p>Наукові джерела</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бех П. О., Биркун Л. В. Концепція викладання іноземних мов в Україні // Іноземні мови. – 1996. - № 2. 2. Близнюк О. І., Панова Л. С. Ігри у навчанні іноземних мов: Посібник для вчителів. – К.: Освіта. 3. Выготский Л. С. Игра и ее роль в психологическом развитии ребенка // Вопросы психологии.- 1966. 4. Дианова Е. М., Костина Л. Т. Ролевая игра в обучении иностранному языку // Иностранные языки в школе. - 1988. 5. Димент Л. Г. Организация игр на уроке // Иностранные языки в школе. - 1987. 6. Колесникова О. А. Ролевые игры в обучении иностранным языкам // Иностранные языки в школе.- 1989. 7. Люшер М. А. Сигналы личности. Ролевые игры и их мотивы. - Воронеж: Реал, 1995. 8. Ніколаєва С. Ю. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах. – К.: Ленвіт, 9. Ушинський К.Д. Людина як предмет виховання. Вибрані пед. твори
<p>Висновки</p>	<p>Завдання педагога полягає в тому, щоб знайти максимум педагогічних ситуацій, у яких може бути реалізоване прагнення дитини до активної пізнавальної діяльності. Педагог повинен постійно удосконалювати процес навчання, що дозволяє дітям ефективно і якісно засвоювати програмовий матеріал. Тому так важливо використовувати рольові ігри на уроках.</p> <p>Рольова гра допомагає спілкуванню, сприяє передачі накопиченого досвіду, одержанню нових знань, правильній оцінці вчинків, розвитку комунікативних навичок людини, її сприйняття, пам'яті, мислення, уяви, емоцій, таких рис як колективізм, активність, дисциплінованість, спостережливість, уважність. Крім того, що рольові ігри мають величезну методичну цінність, вони дуже цікаві як учителю, так і учню.</p>

**Опис досвіду роботи
вчителя німецької мови
закладу «НВК: ЗШ І-ІІІ ступенів-гімназія №30 ім. Тараса Шевченка Вінницької міської
ради»
Хмеляр Олени Георгіївни**

Тема досвіду роботи	Проект як форма діяльнісного навчання на уроках німецької мови
Автор	Хмеляр Олена Георгіївна
Сфера Застосування	Уроки німецької мови в загальноосвітніх школах, школах нового типу, гуртках.
Актуальність	Проектна технологія ґрунтується на позиціях педагогіки прагматизму. Її прихильники обстоюють принцип «навчання за допомогою діяльності», де учень виступає її активним учасником. Такий підхід спрямований на формування комплексу розумових здібностей (розуміння, рефлексії, конструюючої уяви, здатності до цілепокладання).
Наукові концепції та теорії	Проектна діяльність спрямована на розв'язання таких психолого-педагогічних та організаційно-педагогічних завдань: <ul style="list-style-type: none"> • розвиток пізнавальних інтересів, інтелектуальних та творчих здібностей учнів; • соціалізація учнів, розвиток ключових компетентностей; • формування активної життєвої позиції; • створення в школі єдиного колективу учнів і педагогів, атмосфери співпраці.
Основна ідея	Спільна робота вчителя та учня забезпечує реалізацію набутих знань, умінь, навичок, передбачає отримання конкретного практичного результату, наприклад, оволодіння мовленнєвими навичками з іноземної мови.
Технологія реалізації ідеї	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вивчення методичного супроводу технології використання проектної діяльності. 2. Визначення тем за навчальними програмами, які можна опрацювати через проектування. 3. Формування позитивної мотивації учнів щодо освоєння змісту навчального матеріалу через проектну діяльність. 4. Педагогічний супровід роботи над проектом. 5. Реалізація і презентація проектів.
Форми методи, прийоми, засоби	<ul style="list-style-type: none"> • Колективні та індивідуальні дослідження. • Мультимедійні презентації. • Ігри, турніри. • Усні подорожі, заочні екскурсії. • Театралізовані дійства. • Прикладні проекти. • Інформаційні проекти. • Рольово-ігрові проекти.
Результати застосування	Інтерес до вивчення іноземної мови; переможці 4-го етапу Всеукраїнської олімпіади з німецької мови, починаючи з 2007року.
Критерії Ефективності	<ul style="list-style-type: none"> • Наукове та методичне обґрунтування. • Рівень активності з позиції доцільності. • Сформованість мовленнєвих навичок. • Самостійність та результативність.
Наукові джерела	<ol style="list-style-type: none"> 1. Гончаренко С.У. Метод проектів.Український педагогічний словник. – К.- 1997. 2. Гузев В. «Метод проектов» как частный случай интегральной

	<p>технологии обучения. - Директор школы. - 1995.</p> <p>3. Гуревич М. Работать становится интереснее и учителю, и ученику: из опыта внедрения технологии проектов учителями. - 2002.</p> <p>4. Освітні технології: навч.-метод. посіб. О.Пехота, А.Кіктенко, О.Любарська, - К; А.С.К., - 2002.</p> <p>5. Панченков А., Пометун О., Ремех Т. Навчання в дії: Як організувати підготовку вчителів до застосування інтерактивних технологій навчання: метод. посіб.- К.: А.П.Н. – 2003.</p>
Висновки	Сучасні освітні технології пропонують такі проектні технології: прикладні, дослідницькі

**Опис досвіду роботи
вчителя історії та правознавства
закладу «Навчально-виховний комплекс: загальноосвітня школа І-ІІІ
ступенів-гімназія №23 Вінницької міської ради
Гедзюк Тетяни Вікторівни**

Тема досвіду роботи	Розвиток пізнавального інтересу учнів до історії та правознавства шляхом використання структурно-логічних схем
Автор	Гедзюк Тетяна Вікторівна
Сфера застосування	НВК: ЗШ І-ІІІ ступенів-гімназія №23 ВМР; курси при ВОПОПП, семінари для школи молодого вчителя.
Актуальність	Формування практичних навичок і вмінь з метою реального зв'язку освіти з життям та перспективи молодим людям за допомогою своїх знань і умінь домогтися успіху в житті.
Наукові концепції та теорії	Структурно – логічні схеми та таблиці сприяють вивченню програмового матеріалу, отриманню впорядкованих знань, допомагають у систематизації та творчому усвідомленні інформації.
Основна ідея	Виклад матеріалу в більш доступному, систематизованому вигляді з застосуванням творчих і проблемних завдань для розвитку пізнавального інтересу учнів до історії та правознавства.
Технологія реалізація ідеї	Складання структурно-логічних схем на уроках історії і правознавства.
Форми, методи, прийоми, засоби	Бесіда, лекція, робота з підручником; Творчі завдання, індивідуальна та групова пошукова робота.
Результат застосування	Учні стають переможцями ІІ, ІІІ, ІV етапів Всеукраїнської олімпіади з історії та правознавства, вступають і успішно навчаються в вищих навчальних закладах.
Критерії ефективності	Учні набувають навичок систематизації матеріалу в структурно – логічні схеми, вільно висловлюють власну позицію та переконливо аргументують її, самостійно добирають інформацію з різних джерел та застосовують її в життєвих ситуаціях.
Наукові джерела	Ф.Ф. Брецько «Правознавство у схемах і таблицях», Кравчук М.В. «Теорія держави і права. Опорні конспекти», В.О. Курилів «Методика викладання історії», Щедрина І.Є. «Історія України у схемах і таблицях»
Висновки	Чіткий і стислий виклад матеріалу у формі схеми таблиць є зручним у використанні та кращому опануванні знань, сприяє розумінню базових понять для формування громадянина України.

**Опис досвіду роботи
вчителя історії та правознавства
закладу «НВК : загальноосвітня школа І ступенів з
поглибленим вивченням іноземних мов –гуманітарна гімназія №1»
Вінницької міської ради
Любуні Вадима Васильовича**

Тема досвіду роботи	Активізація розумової діяльності учнів засобами моделювання правових ситуацій
Автор	Любуна Вадим Васильович , спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, старший вчитель.
Сфера застосування	НВК: ЗШ І ст. з поглибленим вивченням іноземних мов - гуманітарна гімназія №1, МО вчителів міста, майстер-класи, семінари, школа молодого вчителя, творча група вчителів суспільних дисциплін.
Актуальність	Правова культура громадян закладається в шкільному віці. Засвоєні теоретичні знання втрачають свою цінність, якщо вони не застосовуються для успішного вирішення в правовому полі життєвих ситуацій, не сприяють адаптації молодого людини в суспільстві, не слугують забезпеченню громадянського порядку, росту загальної культури.
Наукові концепції та теорії	Правознавство формує не лише предметні компетентності, а й ключові громадянські компетентності: <i>знання</i> про права людини, механізм їх захисту; про норми, що визначають правочинну поведінку особи в Україні; <i>вміння</i> реалізовувати й послідовно відстоювати свої права; застосовувати процедури і технології захисту власних інтересів, прав, свобод; виконувати громадянські обов'язки в межах місцевої громади, держави та політичних інститутів; <i>цінності</i> – загальнолюдські, демократичні, національні.
Основна ідея	Навчити учнів використовувати способи діяльності й моделі поведінки, що в межах чинного законодавства України відповідають інтересам самореалізації особистості та захищають права людини і громадянина.
Технологія реалізації	Моделювання правових ситуацій вчителем, учнями під вивчення теми, їх розгляд на етапі уроку узагальнення і систематизації; використання правових ситуацій для створення проблеми на уроці засвоєння нових знань, а також для перевірки знань, формування правового мислення, культури.
Форми, методи, прийоми, засоби	Індивідуальна, колективна робота в парах , малих групах, «2-4-всі разом», «Залишіть за мною останнє слово», «Всього 1 хвилина», «Займи позицію», «Коло ідей», «Мозковий штурм», навчальна дискусія у формі ток-шоу, гра «Встати! Суд іде»
Результат застосування	Високий і достатній рівень знань учнів, переможці ІІ, ІІІ етапів Всеукраїнської олімпіади з правознавства, висока правова культура вихованців, відсутність дітей на шкільному та міському обліку .
Критерії ефективності	Учні набувають досвіду аналізу і застосування правових знань щодо життєвих ситуацій, які потребують правового регулювання.
Наукові джерела	Ляшенко І.П. Розвиток критичного мислення учнів на уроках правознавства. //Історія України.-2002- №13.- с.9-10. Куксенко С.І. Створення позитивної мотивації навчальної діяльності школярів під час вивчення правознавства.//Історія України.-2002- №47-с.25-30. Зорнік Т.Є. Формування громадянської сідомості учнів під час вивчення правознавства.// Історія України.-2003.-№7-с.27-29.

	<p>Котюк І. «Основи правознавства» системно-структурний підхід під час вивчення окремих галузей права.-2002.</p> <p>Машкіна Т.В. Реалізація проблемного підходу на уроках правознавства.// Історія України.- 2002.-№15.-с.7-9.</p> <p>Олексин Ю.П.- Використання навчальних моделей як засобу оптимізації правового мислення учнів.</p>
Висновки	<p>Соціалізація підростаючого покоління особливо буде успішно-дієвою, якщо в сучасній школі особлива увага приділяється правовій освіті та правовому вихованню учнів.</p>

**Опис досвіду роботи
вчителя математики**
закладу «Навчально-виховний комплекс: спеціалізована
загальноосвітня школа І ступеня з поглибленим вивченням іноземних
мов – гуманітарна гімназія № 1 імені М.І. Пирогова Вінницької міської
ради»
Сипіної Тетяни Михайлівни

Тема досвіду роботи	«Моніторинг якості освіти учнів з математики шляхом впровадження елементів тестології»
Автор	Сипіна Тетяна Михайлівна, вчитель математики, спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, вчитель-методист
Сфера застосування	Для вчителів математики загальноосвітніх навчальних закладів
Актуальність	Система освіти орієнтована на розвиток особистості учня, створення умов становлення його компетенції, що знаходить своє втілення в здатності до самостійної навчальної діяльності. Для реалізації цього потенціалу в навчальному процесі необхідна відповідальна розробка змістових матеріалів.
Наукові концепції та теорії	Особистісно-орієнтована система освіти можлива за умови моніторингових досліджень кожної дитини. Він використовується з метою детального, глибокого аналізу не лише навченості якості школярів, а й для глибокого аналізу роботи вчителів. За підсумками моніторингу забезпечується координація діяльності вчителів, здійснюється своєчасна корекція освітньої діяльності, усуваються відхилення в роботі педагогічної системи (технології) навчання, створюються умови для повноцінної самореалізації кожного, підвищується рівень освітньої компетентності, виникає позитивна динаміка розвитку учнів порівняно з результатами попередніх діагностичних досліджень.
Основна ідея	Умовою формування самооцінки і прагнення до підвищення рівня навчальних досягнень є створення ситуації вибору, в якій учню пропонують спектр завдань різної складності, завдання, які дозволяють проводити також і моніторингові дослідження.
Технологія реалізації ідеї	<ul style="list-style-type: none"> • Діагностичні контрольні роботи. • Розробка посібника «Завдання для моніторингових досліджень з алгебри (8 – 9 класи)». • Апробація посібника. • Презентація власного досвіду на міських та шкільних методичних об'єднаннях.
Форми, методи, прийоми, засоби	<ol style="list-style-type: none"> 1. Змістово–контрольні (діагностичні контрольні роботи, анкети, творчі завдання, тести, тренажерні вправи). 2. Оцінювально–результативні (по елементний аналіз контрольних робіт, тестів, виділення сильних і слабких рис пізнавальної сфери учнів, систематизація інформації). 3. Корекційно–аналітичні (корекційний тренажер, індивідуальні, диференційовані картки для учнів за результатами діагностування, індивідуальні плани занять, внутрішньокласна диференціація).
Результат застосування	Впроваджується в закладі «Навчально-виховний комплекс: спеціалізована загальноосвітня школа І ступеня з поглибленим вивченням іноземних мов – гуманітарна гімназія № 1 імені М.І. Пирогова Вінницької міської ради»
Критерії ефективності	<ol style="list-style-type: none"> 1. Науково–методичне забезпечення. 2. Спрямованість на рівень росту освітніх компетентностей. 3. Позитивний вплив колекційної діяльності на вдосконалення навчальних

	<p>досягнень учнів.</p> <p>4. Рівень комфортності на уроці.</p>
Наукові джерела	<ol style="list-style-type: none"> 1. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів: Математика, 5-12 класи. – К.: Ірпінь, 2005. 2. М.І.Бурда, О.Я. Білянiна, О.П. Вашуленко, Н.С. Прокопенко. Збiрник завдань для державної підсумкової атестації. Алгебра 9. – Х.:Гiмназія, 2008. 3. О.В.Лукаш. Розв'язуємо задачі з параметрами/О.В.Лукаш, Е.М.Пресс. – Х.:Вид. група «Основа», 2006. 4. А.А. Янцевич. Школьная математика без проблем. Учебное пособие/А.А. Янцевич, Э.М.Пресс.- Х.:Каравелла,1997. 5. В.Н.Литвиненко, А.Д.Мордкович. Практикум по элементарной математике. Алгебра и тригонометрия: Учебное пособие для студентов и учителей. – М.: Просвещение,1991. 6. Газета «Математика» - К.: Шкільний світ, 2003-2011. 7. Журнал «Математика в школах України» - Х.: Основа, 2005-2010.
Висновки	<p>Моніторинг як дослідження визначає рівень та динаміку процесу навчання шляхом порівняння, сприяє підвищенню рівня компетентності учня, формулює мотивацію учня, прогнозує позитивні чи негативні тенденції в розвитку освітньої системи, а також є основою для моделювання перспективного педагогічного досвіду вчителя</p>

**Опис досвіду роботи
вчителя математики**

закладу «Навчально-виховний комплекс: загальноосвітня школа І-ІІІ
ступенів – гімназія № 30 ім. Тараса Шевченка Вінницької міської ради»
Негоди Сергія Петровича

Тема досвіду роботи	Творча мережа обдарованої дитини
Автор	Негода Сергій Петрович, вчитель математики, вчитель - методист
Сфера обслуговування	Для вчителів математики загальноосвітніх навчальних закладів
Актуальність	Забезпечити умови для всебічного розкриття потенціалу обдарованої особистості. Учень має стати суб'єктом самовиховання, самоосвіти, саморозвитку.
Наукові концепції та теорії	Обдарованість – комплекс задатків і здібностей, які потенційно за сприятливих умов дають змогу досягти значних успіхів у певному виді діяльності. Обдарованість і винятковий інтелект є наслідком взаємодії рівня обдарованості та спеціально створеного середовища. Тому педагоги для активізації здібностей та обдарувань усіх дітей мають створити сприятливі життєві та освітні зони.
Основна ідея	Вчитель має помітити, збалансувати і відокремити притаманні окремій дитині інтелектуальні здібності, специфічні навчальні зацікавлення, творче продуктивне мислення. Щоб не зашкодити розвитку дитячої цікавості та захоплення, педагог має виявляти достатню толерантність, професіоналізм, організовувати індивідуальну систему навчання та виховання.
Технологія реалізації ідеї	1. Ілюстративні. 2. Диференційні. 3. Інтерактивні. 4. Розвиваючі. 5. Індивідуальні. 6. Проектні. 7. Креативні.
Форми, методи, прийоми, засоби	1. Методи проектів, дослідження, експериментування, моделювання, відбору та класифікації, структурування, ідеалізування, абстрагування. 2. Моніторинг, корекція знань.
Результат застосування	Якісний ріст освітніх послуг з предмету (переможці конкурсів, турнірів, олімпіад різного рівня).
Критерії ефективності	1. Життєтворчість дитини. 2. Системність та цілісність плану роботи з обдарованою дитиною. 3. Рівень експерименту і його доцільності. 4. Науковість і практична конкретизація знань.
Наукові джерела	1. Кочерга О. Розвиток творчих здібностей дитини –К.:Навч.посіб., 1998 2. Липова Л. Діагностика дитячої обдарованості та психолого – педагогічні особливості обдарованих дітей – Рідна школа, 2004, -№5 3. Пііро Дж. Як батьки і вчителі зможуть допомогти природному обдаруванню – Обдарована дитина. – №2,- 1998.
Висновки	Працюючи з обдарованими дітьми, вчитель має дотримуватися правила: інтелект розвивається не шляхом завантаження учня великим обсягом завдань, а рівнем активного розвитку розумових здібностей, вмінням розв'язувати завдання, критично, системно та абстрактно: логічно мислити. Важливо навчити учня самостійно оцінювати власну роботу, адекватно сприймати свої «сильні» й «слабкі сторони».

**Опис досвіду роботи
вчителя географії закладу «НВК: ЗШ I-III ступенів –
гуманітарно-естетичного колегіуму №29 Вінницької міської ради»**

Тема досвіду	Кооперативне навчання на уроках географії
Автор	Калита Людмила Миколаївна - вчитель географії закладу «НВК: ЗШ I-III ступенів - гуманітарно-естетичного колегіуму №29 Вінницької міської ради»
Сфера застосування	Загальноосвітній навчальний заклад, 5 -11 класи
Актуальність	<p>Об'єктивне прискорення науково-технічного і соціального прогресу, кризові економічні, екологічні, демографічні, політичні та інші явища, що виникли у сучасному світі, неминуче позначаються на системі освіти, загострюють протиріччя і труднощі формування молодого покоління. Традиційні педагогічні засоби виховання, змісту й організації навчально-виховного процесу все частіше не спрацьовують. Через невідповідність темпів і характеру соціальних та педагогічних процесів виникають кризові явища в педагогіці.</p> <p>Тому у сучасному вимогливому та швидкозмінному соціально-економічному середовищі рівень освіти, її вплив на особистісний розвиток дитини, значною мірою залежатиме від результативності запровадження технологій навчання, що ґрунтуються на нових методологічних засадах, сучасних дидактичних принципах та психолого-педагогічних теоріях, які розвивають діяльнісний підхід до навчання.</p>
Наукові концепції та теорії	<p>На сьогодні кооперативне навчання широко визнається у сфері освіти. Воно стало популярним завдяки багатьом причинам: кооперативне навчання допомагає вчителям працювати у класі з великою кількістю учнів, удосконалює академічні досягнення та соціальний розвиток.</p> <p>Кооперативне навчання - це технологія навчання в невеликих групах, коли створюється можливість обговорення кожної проблеми, доведення, аргументування власного погляду. Це сприяє не лише глибшому розумінню навчального матеріалу, а й розвитку мислення та мовлення. Члени великої групи або класу розподіляються на декілька малих груп і діють за інструкцією, яка спеціально була розроблена для них викладачем. Кожен з учнів працює над своїм завданням, своєю частиною матеріалу до повного розуміння питання, яке вивчається, та завершення роботи над ним. Потім учні обмінюються знахідками таким чином, що робота кожного є дуже важливою та суттєвою для роботи інших, оскільки без неї завдання не буде виконане (частина важливої інформації буде втрачена, інші учні групи її не отримають). Методика «кооперативне навчання» іноді перекладається як «навчальна співпраця».</p> <p>Кооперативне навчання здійснюється у спеціально створених підгрупах, що виділяються в межах класу. Основою для виділення підгруп є однакове бачення й розуміння мети. Ураховуються також рівень підготовленості, здатність до взаємодії, особисті симпатії та спільність інтересів. Головну увагу треба зосередити на співпраці, а не на змаганні, бо це буде сприяти отриманню кращих результатів усіма учнями.</p> <p>Американські дослідники Д. Джонсон і Р. Джонсон виділяють основні умови ефективності скооперованої діяльності:</p> <ul style="list-style-type: none"> • учні розуміють свою взаємозалежність від інших членів групи та відчувають особисту відповідальність за досягнення групових цілей; • учні здійснюють взаємодію, під час якої допомагають один одному навчатися; • учні вчаться спільно працювати (див. Johnson D. W., Johnson R. T., Cooperation and competition. Theory and Research. - Edina, 1989).

	<p>Кооперативно організоване навчання відрізняється певними особливостями:</p> <ul style="list-style-type: none"> • підгрупи виділяються на тривалу перспективу, а тому до їх створення вчитель підходить дуже виважено; • розробляються свої стратегії, здійснюється планування для кожної з виділених підгруп; • у процесі навчання члени груп діляться своїми знаннями, вміннями; • кожен працює на повну силу, сумлінно, самостійно; • за результат групи відповідальність несе кожен учасник; • робота кожного члена групи оцінюється під кутом зору досягнення намічених цілей.
Основна ідея	<p>У моделі кооперативного навчання взаємодія на рівні учень-учень характеризується позитивною цільовою взаємозалежністю з індивідуальним внеском кожного.</p> <p>Кооперативне навчання передбачає у процесі співпраці формування в учнів певних якостей, що сприяють підвищенню ефективності роботи всієї групи: комунікативності, лідерства, довіри один до одного, толерантності, вміння уникати конфліктів.</p>
Технологія реалізації ідеї	<p>Алгоритм використання технології кооперативного навчання в процесі навчання географії:</p> <ul style="list-style-type: none"> • вивчення учнівського колективу з огляду на можливість реалізації ефективної співпраці учнів над вивченням навчального матеріалу; • відбір та структурування навчального матеріалу; • формування груп та підгруп і введення елементів групової роботи в структуру традиційного уроку; • підгрупи виділяються на тривалу перспективу, а тому до їх створення вчитель підходить дуже виважено; • розробляються свої стратегії, здійснюється планування для кожної з виділених підгруп; • у процесі навчання члени груп діляться своїми знаннями, вміннями; • кожен працює на повну силу, сумлінно, самостійно; • за результат групи відповідальність несе кожен учасник; • робота кожного члена групи оцінюється під кутом зору досягнення намічених цілей.
Форми, методи, прийоми, засоби	<p>Метод "Коло ідей" — учні, мають можливість висловити та обґрунтувати свою позицію.</p> <p>Метод "Мікрофон" – формує вміння чітко висловлювати свою думку, слухати інших, аналізувати почуте.</p> <p>Метод «Займи позицію» допомагає вести обговорення дискусійного питання в класі. Використовую його з метою надання учням можливості висловитися та практикуватися в навичках спілкування.</p> <p>Метод «Прес». Метод надає можливість навчитися аргументовано, в чіткій і стислій формі формулювати і висловлювати свою думку з дискусійного питання.</p> <p>Метод «Акваріум» - розвиває навички ведення дискусії.</p> <p>Метод «Карусель» - надає можливість зібрати максимум інформації для вирішення проблеми, розглянути різні аспекти навчального матеріалу, обмінятися результатами роботи, тощо.</p> <p>Метод "Синтез думок"- розвиває навички спільної роботи над завданням, проектом, тощо.</p> <p>Незакінчені речення. Цей прийом часто поєднується з "Мікрофоном" і дає можливість ґрунтовніше працювати над формою висловлення спільних ідей, порівнювати їх з іншими.</p> <p>Мозковий штурм. Мозковий штурм спонукає учнів проявляти уяву та</p>

	<p>творчість, дає можливість їм вільно висловлювати свої думки.</p> <p>Навчаючи - учусь. Цей метод дає можливість учням взяти участь у передачі своїх знань однокласникам. Використання цього методу підвищує інтерес до навчання.</p> <p>Ажурна пилка (“Мозаїка”, “Джиг-со”). Дана технологія використовується для створення на уроці ситуації, яка дає змогу учням працювати разом для засвоєння великої кількості інформації за короткий проміжок часу.</p> <p>Дерево рішень. Методика допомагає дітям проаналізувати та краще зрозуміти механізми прийняття складних рішень.</p>
Результат застосування	<ol style="list-style-type: none"> 1. Апробована практична система роботи з проблеми. 2. Елементи власного досвіду з впровадження технології кооперативного навчання висвітлено у методичному посібнику «Кооперативне навчання». 3. Досвід презентувався на зібраннях вчителів школи, міста та для слухачів курсів ОПОПП.
Критерії ефективності	<p>Існує п'ять аспектів ефективності застосування кооперованого навчання на уроках географії: позитивна взаємозалежність, взаємодія підтримки "пліч-о-пліч", індивідуальна відповідальність, уміння спільно працювати в малій групі, групова обробка результатів.</p> <p>По-перше, це позитивна взаємозалежність - компонент такої ситуації, коли успіх кожного члена групи залежить від іншого учасника цієї групи.</p> <p>По-друге, вербальна взаємодія, особистісна взаємодія (взаємодія обличчя до обличчя, пліч-о-пліч), коли члени групи перебувають у тісній близькості один до одного, діалог здійснюється так, що сприяє успіху.</p> <p>Третій елемент - індивідуальна відповідальність, яка виявляється в ефективних кооперованих групах шляхом оцінювання кожного іншими членами групи.</p> <p>Четвертим аспектом виступають соціальні навички. Учні треба вчити лідерству, спілкуванню, формувати в них довіру до ближнього, прищеплювати навички вирішення конфліктів.</p> <p>П'ятий аспект - це групова обробка результатів.</p> <p>Якщо кооперативне навчання здійснюється ефективно, слід очікувати:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ підвищення самооцінки; ☐ збільшення досягнень; ☐ збільшення соціальної підтримки; ☐ доречної поведінки; ☐ навичок кооперації; ☐ внутрішньої мотивації; ☐ зростання активності; ☐ кращого ставлення до школи; ☐ кращого ставлення до вчителів; ☐ більш позитивного психологічного контролю та самоконтролю
Наукові джерела	<p>В основі розробки методів кооперативного навчання лежить концепція А. Маслоу, який стверджує, що „кожен крок вперед можливий тільки тоді, коли забезпечується відчуття безпеки, коли рух в невідоме починається з безпечного домашнього порту” [7, с. 117].</p> <p>У своїй книзі „Теорія і методика навчання” В. С. Кукушин визначає кооперативні технології, як такі, що припускають „взаємне збагачення учнів/студентів в групі, організацію сумісних дій, які ведуть до активізації навчально-пізнавальних процесів, розподіл початкових дій і операцій” [3, 263].</p> <p>Дослідники О. І. Пометун і Л. В. Пироженко визначають кооперативну форму навчальної діяльності як „форму організації навчання в малих групах учнів/студентів, які об’єднані загальною навчальною метою” [5, с. 24].</p>

	<p>На думку деяких відомих вітчизняних психологів, кооперативна мотивація є більш ефективною, ніж конкурентна. Серед цих учених найбільш відомими психологами, що досліджують дану проблему, є А. Н. Джурінський, Р. С. Немов, К. А. Хвостов, В. К. Дьяченко, Р. А. Утеєва, А. С. Граніцкая та ін.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Дьяченко В. К. Коллективная и групповая формы организации обучения в школе / Дьяченко В. К. – М.: Амфора, 1998. 2. Курятов В. М. Как организовать обучение в малых группах / Курятов В. М. – СПб.: Педагогика, 2000. 3. Кукушин В. С. Теория и методика обучения / В. С. Кукушин. – Ростов н/Д.: Феникс, 2005. 4. Мартинчук Н. Активні методи ведення уроку – інтерактивне навчання / Мартинчук Н. // Зарубіжна література. – 2005. – № 17. 5. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології / Пометун О. І., Пироженко Л. В. – К.: Освіта, 2004. 6. Фасоля А. На порозі особисто-орієнтованого освіти / Фасоля А. // Зарубіжна література. – 2007. 7. Maslow A. H. Towards a psychology of being (2nd ed.). – New York: Van Nostrand, 1968.
<p>Висновки</p>	<p>Кооперативна (групова) навчальна діяльність на уроках географії - це форма (модель) організації навчання в малих групах учнів, об'єднаних спільною навчальною метою. Така модель легко й ефективно поєднується з традиційними формами та методами навчання і може застосовуватися на різних етапах навчання.</p> <p>За такої організації навчання вчитель керує роботою кожного учня опосередковано, через завдання, якими він спрямовує діяльність групи. Кооперативне навчання на уроках географії відкриває для учнів можливість співпраці зі своїми ровесниками, дає змогу реалізувати природне прагнення кожної людини до спілкування, сприяє досягненню учнями вищих результатів засвоєння знань і формування вмінь роботи з картографічним, статистичним, графічним матеріалом, тощо.</p>

**Опис досвіду
вчителя біології
закладу «Загальноосвітня школа
I-III ступенів №35 Вінницької
міської ради»
Стецюк Людмили Іванівни**

Тема досвіду	Впровадження інтерактивних технологій в освітню діяльність як ефективний шлях розвитку інтелектуальних та комунікативних компетентностей школярів	
Автор	Стецюк Людмила Іванівна - вчитель біології закладу «Загальноосвітня школа I-III ст. №35 Вінницької міської ради»	
Сфера застосування	Загальноосвітній навчальний заклад, 7-11 класи	
Актуальність	Використання інтерактивних вправ, структурованих конспектів забезпечують проведення уроків за технологією особистісно-орієнтованого навчання, вмотивовують навчальну діяльність, підвищують ефективність засвоєння навчальної інформації	
Наукові концепції та теорії	<p>Принцип освітньої діяльності</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Гуманізація освітнього процесу. 2. Постановка проблемних питань, розробка проблемних ситуацій, мотивація навчальної діяльності. 3. Використання (створення) структурованого конспекту. 4. Робота над термінологією. 5. Використання різноманітних різнорівневих завдань. 6. Розв'язання творчих завдань. 	<p>Актуальність принципу</p> <p>Емоційна підтримка школяра, заохочення до співпраці, створення атмосфери довіри і взаєморозуміння.</p> <p>Формування внутрішньої мотивації здобування соціально-культурного досвіду на основі актуалізації опорних знань школярів.</p> <p>Співробітництво педагога і школярів, великий обсяг теоретичного матеріалу представлено у вигляді компактних інформаційних блоків. Логічно побудований матеріал легко запам'ятовується і відтворюється, активізується зорова і слухова пам'ять.</p> <p>Пізнання "мови" науки, стійке усвідомлення термінів і понять, вміння застосовувати їх на практиці.</p> <p>Вчитель організовує і координує самостійну пізнавальну діяльність учнів. Різноманітність навчальної праці запобігає швидкій втомі школярів, розкриває перспективи розвитку від завдань репродуктивного характеру до реконструктивного, від проблемного - до творчого. Адаптація навчання до індивідуальних можливостей і бажань учня, створення позитивної соціально-психологічної атмосфери освітньої комунікації.</p> <p>Розвиток пізнавальних інтересів, стимулювання пошукової творчої активності, формування навичок роботи з науковою літературою.</p>

	<p>7.Встановлення міжпредметних зв'язків.</p> <p>8.Проведення рефлексії і самоконтролю.</p> <p>9. Підсумкова самостійна робота учнів.</p>	<p>Урок стає багатограннішим, цікавішим, творчим. Посилюється практична спрямованість навчання, здійснюється інтеграція різнопредметних знань і використання власного досвіду як джерела навчання.</p> <p>Здійснення неперервного контролю рівня навчальних досягнень, встановлення значимості інформації, самоаналіз рівня засвоєння навчального матеріалу. Прогнозування результатів освітньої діяльності. Психосоціальний розвиток, самовдосконалення особистості дитини.</p> <p>Визначення обсягу знань, обов'язкового для оволодіння темою, включення евристичних завдань. Учень за бажанням виконує завдання певного рівня складності. Аналіз результатів з метою корекції, закріплення і систематизації матеріал.</p>	
Основна ідея	<p>Впровадження інтерактивних технологій, зокрема технології структурованих конспектів сприяють розвитку інтелектуальних, соціальних, комунікативних, інформаційних компетентностей школярів; розробка системи мотивації навчання, науковість, доступність, логічність викладання матеріалу забезпечують підвищення якості засвоєння навчального матеріалу та рівня навчальних досягнень учнів.</p>		
Технологія реалізації ідеї	<p>Компоненти освітнього процесу</p>	<p>Значення</p>	<p>Вітразі мудрості</p>
Мотиваційно-ціннісний	Розкриває питання «Для чого вчити?», створює пізнавальні та соціальні мотиви діяльності	Навчання йтиме не з примусу, а від власного бажання, стане звеселенням сердечним. Г.Сковорода	
Проектувально-діяльнісний	Дає відповіді на запитання «Що? Як?» - що вчити, як забезпечити розвиток творчого потенціалу особистості? Які методи застосовувати?	Знання тільки тоді знання, коли вони набуті зусиллями власної думки. Л.Толстой	
Рефлексивно-оціночний	Забезпечує постійне осмислення, самоаналіз і само оцінювання навчальної діяльності	Якщо хочете вичерпно використати потенціал учнів, навчіть їх оцінювати себе. Р.Стіггенз	
<p>Методика використання і створення СК.</p> <p>1. При використанні готових таблиць зосередити увагу на тій опорній схемі, матеріал якої вивчається (інші схеми закрити чистими аркушами - так досягається ефект новизни і зацікавленості).</p> <p>2. При створенні вчителем динамічного СК запропонувати учням повторити більш складні фрагменти схеми, зробити доповнення.</p> <p>3. При фронтальній роботі із створення СК добиватись, щоб всі</p>			

	<p>школярі включались в навчальну діяльність, а не обирали роль пасивних спостерігачів.</p> <p>4. При колективні (груповій) формі освітньої діяльності СК може бути створений за інтерактивними технологіями “Синтез думок” (всі групи працюють над створенням однієї схеми) або “Спільний проект” (кожна група розробляє і презентує одну схему; схеми всіх груп утворюють один СК). Такі підходи забезпечують розвиток міжособистісного спілкування, успішне засвоєння навчального матеріалу членами групи; вчитель допомагає осмислити навчальну інформацію, допомагає вчитись, а не вчить.</p> <p>5. Для самостійного створення СК дітям пропонується алгоритм-пам’ятка.</p>
<p>Форми, методи, прийоми, засоби</p>	<p>В залежності від форми організації освітньої діяльності інтерактивні технології навчання поділяються на чотири групи.</p> <p style="text-align: center;">Інтерактивні технології навчання</p> <div style="text-align: center;"> <pre> graph TD A[Інтерактивні технології навчання] --> B[Індивідуальні] A --> C[Парні] A --> D[Кооперативні] A --> E[Фронтальні] </pre> </div> <p style="text-align: center;">Індивідуальні Парні Кооперативні Фронтальні</p> <p>Індивідуальні та парні технології передбачають самостійну роботу учнів (випереджувальні завдання, творча робота, дослідження, захист проекту тощо).</p> <p>Кооперативні технології застосовуються при груповій формі навчальної діяльності. Коли діти взаємодіють, співпрацюють в групі, вони відчують емоційну й інтелектуальну підтримку однокласників, “лікоть” товариша, що допомагає більш повно використати свої знання й уміння, налаштовує на активне творче навчання.</p> <p style="text-align: center;">Кооперативні інтерактивні вправи</p> <div style="text-align: center;"> <pre> graph TD A[Кооперативні інтерактивні вправи] --> B["Акваріум"] A --> C["Два-чотири-всі разом"] A --> D["Спільний проект"] A --> E["Синтез думок"] </pre> </div> <p>“Акваріум” “Два-чотири-всі разом” “Спільний проект” “Синтез думок”</p> <p>1) Інтерактивна вправа “Акваріум”. Учні об’єднуються у групи по 5- 6. Одна з груп займає місце у центрі класу, отримує завдання, зачитує і обговорює його. Інші учні не втручаються в обговорення, а уважно слухають, роблять помітки. Після публічного виконання завдання група займає своє робоче місце, а учні класу обговорюють хід дискусії, аргументи виступаючих.</p> <p>2) Інтерактивна вправа “Два-чотири –всі разом”. Учням класу пропонується проблема (інформація), яку вони спочатку опрацьовують самостійно, потім обговорюють в парах, далі об’єднуються в четвірки. Після прийняття спільного рішення в четвірках відбувається колективне обговорення питання.</p> <p>3) Інтерактивна вправа “Спільний проект”. Групи працюють над виконанням різних завдань однієї теми. Після завершення роботи кожна група презентує свої дослідження, в результаті чого всі школярі знайомляться з темою в цілому.</p> <p>4) Інтерактивна вправа “Синтез думок”. Дана вправа передбачає виконання групами поетапно всіх завдань уроку: на аркушах перша група спочатку виконує перше завдання, друга – друге і т. д., після виконання завдань перша група свої записи для опрацювання передає другій, друга – третій і т. д.; коли аркуші із доповненнями, зауваженнями повертаються до своїх “хазяїв”, кожна група презентує свої дослідження з урахуванням доповнень, зауважень однокласників. Можна перед початком роботи створити експертну</p>

групу, яка проаналізує роботу інших груп.

Індивідуальні, парні та кооперативні форми організації навчальної діяльності поєднуються із фронтальними, при яких школярі працюють колективно або індивідуально над виконанням одного завдання.

1) Інтерактивна вправа “Мікрофон”.

Учням пропонується висловити власну думку з певного питання. Швидко, лаконічно відстоює свою позицію той, хто отримує уявний мікрофон від учителя або однокласника.

2) Інтерактивна вправа “Мозкова атака”.

Для розв’язання проблемного питання учням пропонується знайти якомога більше шляхів, ідей, пропозицій, які фіксуються на дошці без аналізу і коментарів. Після створення такого “банку ідей” проводиться обговорення.

3) Інтерактивна вправа “Метод ПРЕС”.

Ця вправа розвиває вміння формулювати висловлювання з певного дискусійного питання у стислій і виразній формі, лаконічно і аргументовано. “Метод ПРЕС” складається із 4 етапів:

- висловлювання власної точки зору (“Я вважаю, що ...”);
- обґрунтування своєї думки (“... тому що ...”);
- приклади, аргументи на підтримку власної позиції (“... наприклад, ...”);
- узагальнення, висновок (“Отже, ...”).

4) Інтерактивна вправа “Навчаючи - вчуся”.

Матеріал уроку розділений на блоки за кількістю учнів у класі. Школярі опрацьовують і обмінюються інформацією, створюючи тимчасові пари, після чого відбувається колективне обговорення і узагальнення навчального матеріалу.

5) Інтерактивна вправа “Обери позицію”.

Пропонується проблемне питання, дві протилежні думки щодо його розв’язання і три позиції: “Так” (за першу думку), “Ні” (за другу думку), “Не знаю, не визначив власної позиції”. Учні класу обирають певну позицію, формують три групи, обговорюють правильність своєї думки. Один чи кілька школярів від кожної групи аргументують свої позиції, після чого відбувається колективне обговорення та розв’язання проблеми.

<p>Результат застосування</p>	<p>Моніторинг РНД школярів (2004-2009 н.р.) підтвердив ефективність використання СК:</p> <p> </p> <p>Із діаграми видно, що середній РНД з предметів за 5 років навчання майже не змінився (7,5 – 7,4), з біології завдяки впровадженню інтерактивних вправ, структурованих конспектів підвищився з 6,8 до 7,6.</p> <p>Порівняльний аналіз РНД учнів 10А класу (2010-2011 н.р) також виявив позитивну динаміку рівня навчальних досягнень з біології.</p> <div style="display: flex; justify-content: space-around;"> </div> <p style="text-align: center;">2008-2009н.р. 2009-2010н.р. 2010-2011н.р.</p>
<p>Критерії ефективності</p>	<p>Різні підходи на уроках до роботи із СК дозволяють опрацювати навчальний матеріал захоплююче, незвично; включення різних сенсорних систем забезпечує більш повне засвоєння навчального матеріалу (“золоте “ правило Я. Коменського), створює умови для підвищення ефективності навчального процесу прийоми мнемотехніки (символи, малюнки, графіки) полегшують запам’ятовування інформації. Логічно побудований матеріал легше запам’ятовується і швидше відтворюється. Дивлячись на СК, учень пригадує його зміст і розшифровує в розгорнутому вигляді, а слабо підготовлений школяр також засвоїть матеріал і зможе відповісти, так як при використанні СК враховується феномен пам’яті:</p> <ul style="list-style-type: none"> - коротка інформація запам’ятовується краще , ніж довга; - увага концентрується на загальному змісті, загальних положеннях, менше – на деталях; - багаторазове повторення забезпечує засвоєння матеріалу .
<p>Наукові джерела</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Філософський аспект: Сковорода Г., Вернадський В., Крисаченко В., Кисельов М., Шатобріан Р. • Психологічний аспект: Фромм Е., Ясвін В., Дерябо С., Бех І., Костюк Г., Овчарова Р. • Педагогічний аспект: Коменський Я., Шаталов В.Ф., Сухомлинський В.О., Захаренко О.А., Коваль Н.С., Байбара Т.М., Пустовіт Г.П.
<p>Висновки</p>	<p>При впровадженні інноваційних освітніх технологій в навчально-виховний процес, зокрема використання інтерактивних вправ та власних структурованих конспектів на уроках біології, спостерігається:</p> <ul style="list-style-type: none"> - підвищення інтересу до вивчення біології, формування внутрішньої мотивації освітньої діяльності, розвиток творчої активності школярів; - адаптація навчання до індивідуальних здібностей дітей, поступовий перехід учнів на більш високий рівень розумових операцій; - позитивна динаміка рівня навчальних досягнень учнів;

	- інтеграція предметного, комунікативного і рефлексивного досвіду учнів;- поглиблення паритетної взаємодії вчителя й школярів, тобто розширення пізнавальних комунікацій до особистісно-розвивального спілкування, співробітництво вчителя і учнів на основі взаємодопомоги і довіри.

**Опис досвіду
вчителя біології
закладу**

**«Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №9 Вінницької міської ради»
Баглай Тетяни Миколаївни**

Тема досвіду	Особистісно-орієнтоване навчання біології з елементами екологічного виховання
Автор	Баглай Тетяна Миколаївна - вчитель біології СШ І-ІІІ ст. №9 Вінницької міської ради
Сфера застосування	Загальноосвітній навчальний заклад, 5-11 класи
Актуальність	<p>Стратегічне завдання сучасної освіти – формування освіченої, творчої, високоморальної особистості, яка зможе гнучко адаптуватися у мінливих життєвих ситуаціях, самостійно та критично мислити, мати високий рівень культури життєдіяльності. Саме технологія особистісно орієнтованого навчання, центром якого є особистість дитини, її самобутність, самостійність забезпечить формування сучасної людини – активної, відповідальної, адаптованої до умов ринкових відносин, які потребують екологічної грамотності.</p> <p>Саме в умовах глобальних екологічних проблем необхідно звернути увагу на формування у сучасної молоді екологічної свідомості, культури і цілісного екологічного світогляду.</p>
Наукові концепції та теорії	<p>Особистісно-орієнтоване навчання – це таке навчання, центром якого є особистість дитини, її самобутність, самостійність: суб’єктивний досвід кожного спочатку розкривається, а потім узгоджується зі змістом освіти.</p> <p>Три моделі особистісно орієнтованої педагогіки (І.С.Якиманська):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Соціально-педагогічна модель виховує особистість з попередньо заданими якостями. 2. Предметно-дидактична модель – орієнтована на предметну диференціацію, яка забезпечує індивідуальний підхід до навчання. 3. Психологічна модель, метою освітнього процесу є корекція здібності до навчання як пізнавальної здібності. <p>Сучасні вихідні положення особистісно орієнтованого навчання:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ пріоритет індивідуальності дитини як активного носія суб’єктивного досвіду; ➤ робота вчителя для виявлення об’єктивного досвіду кожного учня; ➤ «зустріч» суспільно-історичного досвіду, що задається навчання та суб’єктивного досвіду учня; ➤ розвиток учня як особистості через постійне збагачення, перетворення суб’єктивного досвіду як важливого джерела власного розвитку; ➤ формування пізнавальних здібностей на основі оволодіння відповідними знаннями та вміннями. <p>Для організації педагогічного процесу важливим є характеристика особистості дитини через її функції (за В.В.Сериковим):</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ функція вибірковості (здатність людини до вибору); ○ функція рефлексії (особистість повинна оцінювати своє життя); ○ функція буття, що полягає в пошуках сенсу життя та творчості; ○ формувальна функція (формування образу «Я»); ○ функція відповідальності («Я відповідаю за себе»); ○ функція автономності особистості (у міру розвитку вона дедалі більше стає вивільненою від інших факторів).

	<p>До особистісно-орієнтованих технологій навчання належать:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Вальдорфська педагогіка (Будь-яке навчання людини є не що інше, як мистецтво сприяти прагненню природи до свого власного розвитку). - Методика Марії Монтессорі: <ul style="list-style-type: none"> ▪ виховання повинно бути вільним; ▪ виховання повинно бути індивідуальним; ▪ виховання повинно спиратися на дані спостережень за дитиною. <p>«Допоможи мені це зробити» - використання технологій особистісно орієнтованого навчання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • технологія розвивального навчання • технологія проблемного навчання • технологія рівневої диференціації • технологія навчального проекту • технологія ситуаційного моделювання • технологія критичного мислення • технологія креативного розвитку <p>Технології є технологіями особистісно-орієнтованого навчання до ґрунтується на індивідуалізації та диференціації навчально-виховного процесу.</p> <p>Принципи особистісно орієнтовного навчання (за Л.Друзь)</p> <p>1. Принцип «розвивальної допомоги» - не робити за учня, не вказувати йому, що робити, а допомогти пробувати власні сили і власну активність, щоб він сам обирав рішення і відповідав за них, звідси, потрібно не подавати готові знання, а створити умови, в яких виявляється власна пізнавальна активність учня, і він визначить для себе цілі, зміст та методи роботи, власні цінності. Навчання повинно бути дослідницьким. При цьому розвивається самосвідомість і само реалізується особистість.</p> <p>2. Принцип – «свобода вміння». Учні вільно обговорюють проблеми, співпрацюють один з одним, а вчитель виступає в ролі старшого члена колективу, консультанта, джерела досвіду.</p> <p>Учень – суб'єкт навчання. Знання для нього є сплавом суспільного та індивідуального досвіду, і засвоює він тільки тоді, коли сприйняття, переробка та використання забезпечені активною психологічною діяльністю.</p> <p>Так як технологія особистісно орієнтованого навчання має гуманістичну спрямованість, вона в повній мірі забезпечує можливість формування екологічної культури. Адже сутність екологічного виховання проявляється в розвитку особистості як суб'єкта культури (інтелектуальної, чуттєвої, етичної, естетичної) у відносинах з природою. При чому дитина буде активно сприймати проблему охорони довкілля, усвідомлюючи свою особисту відповідальність за збереження рівноваги в природі (за В.О.Сухомлинським).</p>
Основна ідея	Усвідомлення та засвоєння учнями знань з біології, формування екологічної свідомості шляхом використання особистісно орієнтованих технологій навчання
Технологія реалізації ідеї	Використання різноманітних форм і методів навчання, які забезпечують особистісно орієнтований підхід до дитини з акцентом на екологічне виховання.
Форми,	Максимальне використання методів і прийомів сучасних освітніх

<p>методи, прийоми, засоби</p>	<p>технологій.</p> <p>Особисто я надаю перевагу інтерактивним методам навчання, тому що саме вони дозволяють у формі спів навчання, взаємонавчання досягнути найкращих результатів. Інтерактивні технології навчання найповніше відповідають особистісно орієнтованому підходу до освітньої діяльності.</p> <p style="text-align: center;">Схема інтерактивної схеми навчання</p> <p style="text-align: center;">Співпраця</p> <p style="text-align: center;">Учитель ↔ Учень</p> <p style="text-align: center;">↓ ↓</p> <p style="text-align: center;">Інтерактивна форма навчання</p> <p>В результаті школярі і учитель виступають рівноправними суб'єктами освітнього процесу. Учні вчаться спілкуватися, бути демократичними, критично мислити, приймати сміливі рішення.</p> <p>В своїй роботі я використовую такі прийоми інтерактивного навчання:</p> <p>Кооперативні технології</p> <ul style="list-style-type: none"> - Робота в парах - Робота в малих групах - «Акваріум» - «Спільний проект» <p>Фронтальні технології</p> <ul style="list-style-type: none"> - «Мікрофон» - «Мозковий штурм» - Рольові ігри - Броунівський рух <p>Опрацювання дискусійних питань</p> <ul style="list-style-type: none"> - Метод ПРЕС - Обери позицію - Дебати <p>Під час використання даних методів і прийомів активно впроваджується ідея виховання екологічно свідомої особистості. В позакласній годині екологічне виховання здійснюється у вигляді різноманітних заходів шкільного, міського масштабу.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Дослідницька робота учнів з біології (екологічний напрямок): організація фенологічних спостережень 2. Організація екологічної стежинки 3. Учнівські біологічні об'єднання: гурток «За гуманне ставлення до тварин», «Юний еколог» 4. Біологічні кампанії (місячники, декадникі, акції) 5. Біологічні вечори та свята («Збережемо первоцвіти», «Квіти – окраса нашого життя», «Екологічна поезія», «Екологічний ерудитіон», «День зустрічі птахів», «Планета в небезпеці», «Червона книга», «Екологічні небезпечні речовини в побуті») 6. Біологічні конференції, диспути, лекторії («Глобальні проблеми людства», «Всесвітній день води», «ГМО: за і проти», «Мій біль - Чорнобиль», «Ядерна зима») 7. Екологічні ігри, змагання, тренінги
<p>Результат</p>	<p>Застосування технології особистісно орієнтованого навчання з</p>

застосування	елементами екологічного виховання розкриває творчі здібності школярів, формує відповідальне ставлення до оточуючого середовища
Критерії ефективності	<ul style="list-style-type: none"> • Навчання перетворено у сферу самоствердження особистості. • Розвиває навички ведення дослідницької роботи: спостереження, порівняння, співставлення, спілкування, ведення записів, збір та інтерпретація даних, вміння робити висновки, передбачення. • Сприяє застосуванню концепцій та навичок у справжніх життєвих ситуаціях. • Надає дітям можливість висловлювати своє індивідуальне ставлення до речей та подій і навчає творчо підходити до вирішення проблем. • Створюється база знань для розуміння деяких фундаментальних наукових ідей.
Наукові джерела	Сухомлинський В.О. «Серце віддаю дітям» (1976 р.), Амонашвілі Ш.О. «Школа життя» (2002 р.), Пехота О.М. «Освітні технології» (2003 р.), Задорожний К.М «Технології навчання біології» (2007 р.), Мороз І.В. «Позакласна робота з біології» (2001 р.), Міхелі С. «Педагогічні ідеї Сухомлинського як концептуальна основа особистісно орієнтованого підходу» (початкова школа 2003 № 9).
Висновки	<p>Сьогодення вимагає від сучасної школи нетрадиційного підходу до системи навчання для того щоб виховати молоду людину, яка здатна гнучко адаптуватися у мінливих життєвих ситуаціях, самостійно та критично мислити, добувати знання, генерувати нові ідеї, грамотно працювати з інформацією, а головне зуміти використати ці знання на практиці.</p> <p>В умовах глобальної екологічної кризи людини не може бути осторонь проблем, які виникли у зв'язку з посилення антропогенного фактору. Тому система особистісно орієнтованого навчання забезпечує виховання учнів відповідального ставлення до довкілля, формування екологічного мислення і особистої відповідальності за оточуюче середовище.</p>

**Опис досвіду
вчителя географії
закладу «Загальноосвітня школа
I-III ступенів №18 Вінницької
міської ради»
Новицької Лариси Віналіївни**

Тема досвіду	Гуманізація навчального-виховного процесу при вивченні географії
Автор	Новицька Лариса Віналіївна – вчитель географії закладу «Загальноосвітня школа I-III ступенів № 18 Вінницької міської ради»
Сфера застосування	Загальноосвітній навчальний заклад, 6 - 11 класи, курси вчителів географії
Актуальність	<p>В умовах глобальної політичної, економічної, соціальної та духовної кризи на перше місце в нашій країні і в межах усієї цивілізації виступають гуманістичні пріоритети. Гуманізація навчального процесу має відіграти провідну роль у реформуванні освіти. Кінцевою метою цих перетворень є духовний розвиток особистості. Адже перед людством постала загроза перетворення на суспільство "освічених варварів". Гуманізація освіти покликана переорієнтувати освіту з предметно-змістового принципу навчання основ наук на вивчення цілісної картини світу, насамперед, світу культури людини, її поведінки і природі й господарській діяльності на формування в молоді духовної внутрішньої культури, національного мислення.</p>
Наукові концепції та теорії	<p>Принцип гуманізації та гуманітаризації навчання. Термін «гуманізм» (лат. <i>humanus</i> – людський) означає «ставлення до людини як до найвищої цінності, захист права особистості на свободу, щастя, всебічний розвиток і прояв своїх здібностей». Наприкінці 80-х років ХХ століття науковий термін «гуманність» подається як принцип світогляду, в основі якого лежить переконання в безмежних можливостях особистості та її здатності до вдосконалення, до вимог власної волі та захисту громадянських прав. На початку 90-х років поняття «гуманність» розуміється як повага до людей і до їхньої гідності, піклування про їхній добробут.</p> <p>Т. В. Панфилова характеризує поняття гуманізму як «історично зумовлену систему поглядів, яка визнає людину самодостатньою цінністю, розглядає її як свідомий об'єкт своїх дій, розвиток якого за законами власної діяльності є необхідною умовою розвитку суспільства».</p> <p>Таким чином, у широкому розумінні <i>під гуманізмом розуміють прагнення до людяності</i>. На конференції, яка була присвячена створенню Гуманістичного Інтернаціоналу, секретар з міжнародних зв'язків цієї організації <i>Г. Г. Уіндобр</i> визначив ще такі аспекти гуманізму, як гуманітарне піклування про благополуччя людей, народів чи сукупне окреслення гуманітарних і суспільних дисциплін.</p> <p>В Україні питання гуманізації географічної освіти досліджувались і розроблялись багатьма науковцями.. Теоретичні основи принципів гуманізації та гуманітаризації освіти розроблені С.У. Гончаренком та Ю.І. Мальованим. Рекомендації щодо гуманізації та гуманітаризації шкільної географічної освіти запропоновані А.Й. Сиротенком. Питанням гуманізації геоекологічної освіти в Україні, використання народної творчості на уроках із географії при вивченні проблем довкілля присвячені наукові розробки О.В. Плахотнік. Проблема гуманізації шкільної географічної освіти висвітлена у дослідженні</p>

	<p>С.С.Пальчевського. Питанням гуманітаризації географічної освіти, вивченню особливостей культури народів світу на уроках географії присвячені наукові публікації В.Ю. Пестушка.</p> <p>Дослідження проблеми формування національної свідомості учнів у процесі набуття знань про український етнос при вивченні географії висвітлене у дисертації Л.Б. Паламарчук. Розгляд питань культурологічного змісту при вивченні населення на уроках географії пропонується у методичних працях В.Ю. Пестушка, В.О. Сасихова, Г.Є. Уварової, В.П. Корнеєва, В.М. Герасимчука, Б.В. Пічугіна. Питання етнографії та етносу в шкільних курсах географії представлені у публікаціях Л.І. Круглик, Л.Б. Паламарчук.</p>
Основна ідея	Формування гуманістичного світогляду, як складової гармонійної особистості, засобами шкільної географії
Технологія реалізації ідеї	<p>Гуманізм у дидактичному процесі реалізується в суб'єктній діалогічній взаємодії педагога й учня. Педагог повинен:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Виховувати особистість, виявляючи чуйність і уважність до її слабких сторін, тактовно виправляти помилки, стимулювати і невстигаючих, і сильних учнів до подолання труднощів навчально-пізнавальної діяльності; 2. Збуджувати інтерес до загальнонаукових та географічних знань, розширення загального кругозору і розвитку творчих здібностей, використання знань, навичок і вмінь у професійній діяльності; 3. Враховувати самобутність кожного учня, його соціальні, психічні, психофізіологічні особливості, життєві настанови, ставлення до навчально-пізнавальної діяльності; 4. Формувати персональну відповідальність учня за власні успіхи і справи, відчуття себе як частини народу; 5. Допомогати учневі пізнати самого себе (до 80-х років ХХ ст. була тенденція до пізнання людиною мікро- та макрокосму, а тепер – самої себе), тобто сприяти реалізації сократівського принципу «Пізнай самого себе». 6. Навчити вихованців любити Землю і людей.
Форми, методи, прийоми, засоби	<ol style="list-style-type: none"> 1. Постійні використання міжпредметних зв'язків на уроках географії: історії, української та зарубіжної літератури, українознавства. 2. Евристична спрямованість навчального процесу: (групова та індивідуальна пошукова робота). 3. «Олюднення» предмету шляхом вивчення постатей дослідників, відкривачів, мандрівників. 4. Проведення уроків-вікторин для учнів 6-8 класів. 5. Проведення учнівських конференцій «Земля – наш спільний дім», «ООН і проблеми людства». 6. Організація щорічних семінарів з учнями 10-х класів «Україна на шляху до суспільства сталого розвитку» 7. Використання інтерактивних методик, матеріалів мережі Інтернету
Результат застосування	Апробована практична система роботи з проблеми
Критерії ефективності	<p>Отже, можна зробити висновок, що критеріями географічної освіти, наповненої гуманістичним змістом, є:</p> <ol style="list-style-type: none"> а) пізнання культурного різноманіття народів у ході вивчення місцевості, простору, території держав; б) виховання поваги і шанобливого ставлення до всіх націй і народів; визнання їхнього права на незалежність, на вибір релігійних уподобань, способу життя;

	<p>в) розуміння проблеми міжкультурної взаємодії, рівноправності, відповідальності народів на локальному, регіональному та глобальному рівнях;</p> <p>г) засвоєння і усвідомлення унікальності культури свого народу як частки світової культури; сприяння вихованню в дітей та молоді патріотизму;</p> <p>д) сформованість екологічної культури, природо- і культуроохоронної свідомості підростаючого покоління на всіх рівнях взаємодії;</p> <p>е) виховання поваги до національних та загальнолюдських цінностей, формування естетичної культури шляхом ознайомлення з перлинами вітчизняного і світового мистецтва та літератури;</p> <p>є) сформованість у школярів усвідомлення явищ життя, як вищої цінності, єдності себе та Всесвіту, вироблення екоохоронного типу поведінки;</p> <p>ж) розвиток в учнів прагнення сприймати і створювати красу, потребу пізнавати світ, себе, реалізація цієї потреби у пізнавальній діяльності;</p>
<p>Наукові джерела</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Гончаренко С.У., Мальований Ю.І. Педагогічна сутність гуманізації шкільної освіти.// Рідна школа. – 1994. - № 10. – с. 30 – 33. 2. Мелько Л. Культурологічний напрям географічної освіти: сучасні реалії та концептуальні положення.// Рідна школа. – 2002. - № 1 (864). – с. 51 – 53. 3. Міжнародна декларація географічної освіти для культурного різноманіття. // Країнознавство. Географія. Туризм. – 2000. - № 40 (189). 4. Міжнародна хартія географічної освіти. Книжка в журналі.// Географія в школі. – 1999. - № 3. – 15 с. 5. Пестушко В.Ю. Казки для географів.// Рідна школа. – 2002. – № 8 – 9 (871 – 872). – с. 42 – 45. 6. Пестушко В.Ю. Крилаті слова географії.// Рідна школа. – 2001. - № 5 (856). – с. 42 – 44. 7. Підкасистий П.І. Самостоятельная познавательная деятельность школьников- М.: Педагогіка, 1980. 8. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні форми навчання. – К.: А.С.К., 2006.
<p>Висновки</p>	<p>Чим вищий загальнокультурний рівень людини, тим більша ймовірність успішної професійної кар'єри. Нині поряд із суто професійними якостями велику роль відіграє фактор загальної освіченості представника тієї чи іншої установи, фірми, навчального закладу, тощо. Це пов'язано з нагальними проблемами сьогодення. Наше суспільство вкрай зацікавлене у формуванні особистості, яка була б здатна самостійно й творчо мислити, приймати відповідальні, нестандартні рішення. Держава, у якій ми живемо, потребує не слухняних, покірних виконавців, а творчих людей з досить широким кругозором, які не бояться порушити стереотипи, критично аналізувати явища у навколишньому природному і суспільному середовищі. На мій погляд, в процесі вивчення шкільної географії є всі можливості формування в учня гуманістичного світогляду.</p>

**Опис досвіду
вчителя економіки та географії
Вінницького технічного ліцею
Болюх Олени Олександрівни**

Тема досвіду	Методика проведення уроків економіки з використанням інтегрованого електронного підручника
Автор	Вчитель економіки та географії Вінницького технічного ліцею Болюх Олена Олександрівна
Сфера застосування	Вінницький технічний ліцей
Актуальність	<p>Інформаційно-комунікаційні технології поступово трансформують усі сфери суспільного життя, формують нові системи потреб, спосіб життя, демократизують процес навчання, роблять процес пізнання творчим, стимулюють заняття самоосвітою. Активне впровадження інформаційних технологій в усі сфери діяльності суспільства торкнулося і системи освіти. Традиційні форми навчання поступово змінюються новітніми технологіями, спрямованими на формування навичок та умінь, що відповідають вимогам суспільства. Сучасні вимоги суспільства до освіти примушують фахівців у багатьох країнах світу переглянути якість і рівень шкільної освіти, що зумовило необхідність її реформування. Змінюються цілі та завдання, що постали перед сучасною освітою в інформаційному суспільстві, поступово на зміну традиційній системі навчання приходить особистісно-орієнтована, традиційні методи змінюються інноваційними, що передбачають зміщення акцентів у навчальній діяльності, її спрямування на інтелектуальний розвиток учнів за рахунок зменшення долі репродуктивної діяльності. Навчальний процес сьогодні повинен бути орієнтований на особистість учня і враховувати його індивідуальні особливості та здібності. У зв'язку з цим зрозуміло, що в основній школі назріла гостра необхідність в адаптації вчителів до нових умов роботи, ролей і мети, що швидко змінюються. Адже на уроці в комп'ютерному класі вчитель виступає вже не в ролі розповідача, а стає для своїх учнів швидше помічником й інструктором, «... менеджерами з навчання, а учні – їх клієнтами, як сьогодні ми є клієнтами юристів або професійних консультантів» (Дейвід Керр).</p>
Наукові концепції та теорії	<p>Ще до появи нової інформаційної технології експерти, провівши безліч експериментів, виявили залежність між методом засвоєння матеріалу і здатністю відновити отримані знання деякий час по тому. Якщо матеріал був звуковим, то людина запам'ятовував близько 14% його обсягу. Якщо інформація була представлена візуально - близько 13%. При комбінуванні впливу (зорового і слухового) запам'ятовування підвищувалася до половини, а якщо людина залучалася до активних дій в процесі вивчення, то засвоєваність матеріалу підвищувалася до 75%.</p> <p>Отже, мультимедіа означає об'єднання декількох способів подачі інформації - текст, нерухомі зображення (малюнки та фотографії), рухомі зображення (мультиплікація та відео) і звук (цифровий і MIDI) --в інтерактивний продукт.</p> <p>ППЗ — сучасний електронний мультимедійний підручник — це цілісна дидактична система, що заснована на використанні комп'ютерних технологій і засобів Інтернету і яка ставить за мету забезпечити навчання за індивідуальними і оптимальними навчальними програмами з керуванням процесу навчання.</p> <p>Важливими моментами в реалізації поставленої мети є високий рівень</p>

	<p>створення інформаційно-технічного забезпечення з використанням сучасних ІТ-технологій і відповідність міжнародним стандартам.</p> <p>Крім цього, ППЗ розроблені згідно з навчальними програмами, що затверджені Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України. Обсяг змісту навчального матеріалу та спосіб його подання повністю відповідає віковим психологічним і фізіологічним особливостям учнів та освітнім тенденціям.</p> <p>ППЗ мають реальні переваги в порівнянні з паперовими носіями інформації, або навіть з електронними книгами.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Найбільша перевага цього освітнього продукту полягає в тому, що це не звичайний електронний підручник на електронному носії, а цілісна програма, яка поєднує теоретичні та практичні питання, віртуальні лабораторні роботи та практикуми, має електронний журнал успішності, конструктор уроків, комп'ютерні анімації фізико-хімічних процесів, інтерактивні і тестові завдання та багато інших можливостей. 2. ППЗ є не тільки економічно вигідними, але і зрозумілишими для сучасної молоді, робота з ППЗ активізує самостійне мислення учнів. 3. З розвитком науки й техніки навчальна інформація може змінюватись швидкими темпами, тому використання саме інтернет-орієнтованих електронних підручників дає ще одну перевагу — їх легко оновлювати, не зазнаючи при цьому істотних витрат. 4. ППЗ передбачають велику кількість і високу якість ілюстративних матеріалів (рисуноків, графіків, карт, схем, фотографій, відеофрагментів, звукових рядів, інтерактивних моделей, тренажерів, 2D-, 3D-анімацій та ін.), що сприяє високому рівню ефективності навчання. 5. ППЗ дозволяють об'єктивно та достовірно визначати рівні навчальних досягнень учнів за допомогою різноманітних багаторівневих тестів, завдань, тренажерів. 6. Ефективність роботи викладача підвищується, збільшується складова творчої роботи. Викладач може доповнювати, модифікувати, корегувати підручник з урахуванням вікових, психологічних, соціальних і регіональних умов. 7. ППЗ надає можливість організувати віртуальну лабораторну роботу, яку з тих чи інших причин неможливо провести в реальній обстановці. 8. Індивідуальний темп навчання — і це не тільки «індивідуалізація» за часом, оскільки навчання за класно-урочною системою підпорядковано жорстким часовим рамкам, але і варіантність розгорнення навчального матеріалу, врахування типу пам'яті, темпераменту і мислення учня. <p>ППЗ Інтегрований електронний комплекс Економіка 10 - 11 клас - комплекс нового рівня, створений на основі підручника для 10(11) класу, рекомендованого Міністерством освіти і науки України, складається з двох окремих робочих місць – викладача і учня. Містить великий блок навчального та довідкового матеріалу, представленого за допомогою різноманітних засобів подання: озвучені інтерактивні лекції у вигляді наочних схем, що легко засвоюються, відеофрагменти, діаграми, слайди, тексти. Блок додатків включає законодавчу базу, на якій ґрунтуються засади економічної діяльності в Україні; статистичні дані; словник термінів і понять. Містить великий комплекс завдань для закріплення та контролю знань.</p> <p>Призначений для роботи на уроці та вдома.</p>
<p>Основна ідея</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Автоматизоване навчання і контроль знань. 2. Підвищення ефективності навчального процесу, підвищення якості знань при зниженні термінів навчання.

<p>Технологія реалізації ідеї</p>	<p>Алгоритм ППЗ в дії:</p> <p>1. Навчання:</p> <p>а) заняття; б) лекції.</p> <p>2. Контроль:</p> <p>а) тести б) запитання в) мозаїка г) алгоритми д) задачі.</p> <p>3. Атестація.</p>						
<p>Форми, методи, прийоми, засоби</p>	<p>1. Навчання:</p> <p><i>а) заняття</i></p> <p>Оскільки учителі здебільшого використовують уроки комбінованого типу, у яких передбачено повторення, вивчення нового навчального матеріалу та його закріплення, то заняття у ППЗ складені з урахуванням цієї послідовності:</p> <table border="1" data-bbox="405 685 1516 837"> <tr> <td data-bbox="405 685 775 797">1. Перевірка вивчення навчального матеріалу з попередньої теми</td> <td data-bbox="775 685 1145 797">2. Лекція (вивчення нового навчального матеріалу)</td> <td data-bbox="1145 685 1516 797">3. Закріплення навчального матеріалу з нової теми</td> </tr> <tr> <td data-bbox="405 797 775 837">0-10 хвилин</td> <td data-bbox="775 797 1145 837">20-30 хвилин</td> <td data-bbox="1145 797 1516 837">10-15 хвилин</td> </tr> </table> <p>Перевірка вивчення та закріплення навчального матеріалу відбувається за допомогою контрольних завдань (тестів, задач, питань, мозаїк, алгоритмів) та автоматичним визначенням рівня виконання завдань окремого учня чи класу у цілому.</p> <p><i>б) лекція</i></p> <p>Лекція (мультимедійна) – це форма організації навчального процесу, що орієнтує учнів на вивчення основних зв'язків, закономірностей, головних ідей конкретної теми за допомогою озвучених мультимедійних слайдів. Заняття розраховане на академічну годину (45 хв). Під час заняття час на виконання кожного завдання та перегляд елементів навчання обмежений.</p> <p>2. Контроль:</p> <p><i>а) тести;</i> <i>б) запитання;</i> <i>в) мозаїка;</i> <i>г) алгоритми</i></p> <p>За правильну відповідь на будь-яке контрольне завдання можна отримати 100%, за неправильну – 0%. Якщо відповідь правильна частково, то вона може бути зарахована за умови понад 60% правильності виконання завдання, але з вирахуванням балів.</p> <p>Якщо учень працює в режимі самостійного (індивідуального) навчання, неправильно відповів на контрольне завдання, програма запропонує переглянути відповідний навчальний матеріал. Необхідний навчальний матеріал можна також переглянути, натиснувши кнопку «Теорія питання». Після цього можна знову дати відповідь на контрольне завдання. Якщо тричі підряд відповідь буде неправильною, програма запропонує підказку. Ще можна пропустити завдання і перейти до виконання наступного за допомогою кнопки «Наступний».</p> <p>3. Атестація.</p> <p>Атестація – форма поточного контролю навчальних досягнень учнів, що складається з визначеної кількості випадково підібраних різнорівневих завдань до певного розділу (або окремих тем розділу). Кожна з встановлених авторами атестацій, розрахована на урок (45 хв.) і містить певну кількість завдань, орієнтовний час на виконання. Дає змогу проконтролювати власні знання та</p>	1. Перевірка вивчення навчального матеріалу з попередньої теми	2. Лекція (вивчення нового навчального матеріалу)	3. Закріплення навчального матеріалу з нової теми	0-10 хвилин	20-30 хвилин	10-15 хвилин
1. Перевірка вивчення навчального матеріалу з попередньої теми	2. Лекція (вивчення нового навчального матеріалу)	3. Закріплення навчального матеріалу з нової теми					
0-10 хвилин	20-30 хвилин	10-15 хвилин					

	отримати оцінку.
Результат застосування	Апробована практична система роботи з ППЗ.
Критерії ефективності	<ul style="list-style-type: none"> • змінює форми навчання та види діяльності в межах одного уроку; • полегшує підготовку вчителя до уроку та залучає до цього процесу учнів; • розширює можливості ілюстративного супроводу уроку; • організовує інтерактивні форми контролю знань, вмінь та навичок; • індивідуалізує підхід до учня і диференціює процес навчання; • контролює учня з діагностикою помилок і зворотним зв'язком; • демонструє візуальну навчальну інформацію; • моделює та імітує процеси та явища; • підвищує інтерес до процесу навчання.
Висновки	<p><i>Нам, вчителям, часто здається, що ми володіємо ключами від знань і що саме ми маємо передати їх дітям, вдало і старанно пояснивши, розтлумачивши. Але життя змінилось так, що школа більше не є монополістом знань і тому необхідно використовуючи сучасні інформаційні технології, йти в ногу з життям, щоб не бути викинутими не узбіччя.</i></p> <p><i>Використання мультимедійних технологій свідчить, що їх упровадження підвищує ефективність засвоєння матеріалу, інтенсифікує процес навчання, стимулює інтерес учнів як до знань, так і до процесу їх отримання. Важливість застосування мультимедійних засобів полягає в тому, що вони вносять в урок новизну, яка за своїм змістом і формою викладу дає можливість відтворити за короткий час значний за обсягом матеріал, а також по-новому його з'ясувати, викликати в учнів нові образи, поглибити здобуті знання.</i></p> <p><i>Основною і необхідною складовою ІКТ є педагогічні програмні засоби (ППЗ). Використання на уроках ППЗ сприяє підвищенню інтересу учнів до уроку як способу одержання інформації, піднімає навчальний процес на рівень досягнень сучасної науки, дозволяє покращити наочність навчального матеріалу.</i></p> <p><i>Поєднання ППЗ і традиційних методів викладання предмету дають бажаний результат: високий рівень засвоєння фундаментальних питань і усвідомлення їх практичного застосування.</i></p> <p><i>Використання ППЗ дає можливість синтезувати візуальну, звукову та рухову інформацію, поєднувати логічні та предметно-образні форми наочності, підвищувати мотивацію навчання за рахунок єдності пізнання та розваги.</i></p> <p><i>Впровадження в структуру уроку елементів мультимедіа дозволяє здійснити одночасну передачу різних видів інформації. Як правило це означає поєднання тексту, звуку, графіки, анімації та відео. Таким чином, використання мультимедіа сприяє кращому вивченню навчальної інформації на уроках.</i></p>

**Опис досвіду
вчителя хімії
закладу “Навчально-виховний комплекс: загальноосвітня школа
I-III ступенів ліцей №7 Вінницької міської ради”
Княгининської Ольги Дмитрівни**

Тема досвіду	Розвиток творчої особистості учня на уроках хімії та в позакласній роботі
Автор	Княгининська Ольга Дмитрівна - вчитель хімії закладу «НВК: Середня загальноосвітня школа I-II ступенів – ліцей № 7 Вінницької міської ради».
Сфера застосування	Заклад «НВК: Середня загальноосвітня школа I-II ступенів – ліцей № 7 Вінницької міської ради», 8 – 11 класи.
Актуальність	<p>Для сучасної стратегії розвитку національної школи характерним є зростання уваги до особистості школяра, максимального розкриття його обдарування, інтелектуального розвитку, що забезпечує пріоритетність розвитку творчих рис.</p> <p>Творчість – одне із найзагадковіших явищ у житті кожної людини і суспільства в цілому. Творчість не тільки забезпечує поступальний рух суспільства вперед, розвиток земної цивілізації.</p> <p>Особливість будь, якого творчого процесу – процесу, в результаті якого створюється якісне нове – полягає в тому, що не тільки людина, творець впливає на результат власної творчості, а й сам предмет творчості сприяє подальшому творчому розвитку людини. Саме тому у процесі педагогічної творчості творчий розвиток учнів виступає як метою діяльності вчителя, так і засобом творчого розвитку особистості самого вчителя, підвищення його професійної компетентності і рівня педагогічної майстерності. Отже, педагогічна творчість веде до професійної і особистісної самореалізації вчителя в процесі педагогічної діяльності.</p> <p>Моїм життєвим і професійним кредо є слова відомої актриси і педагога М.О.Кнебель, яка пояснювала принципи педагогіки К.С.Станіславського: “...режисер знайшов геніальну формулу педагогічного процесу: вчити навчаючись. Для справжнього вчителя його учні є скарбницею, в якій він черпає нові думки, проблеми, задачі”.</p>
Наукові концепції та теорії	<p>Комплексна програма «Творча обдарованість» розроблена Міністерством освіти і науки України. У ній висувається не тільки завдання розробки методів і форм організації навчально виховного процесу з обдарованими дітьми, а й наголошується на необхідності підвищення кваліфікації педагогів, керівників загальноосвітніх закладів, що працюють з обдарованими дітьми й молоддю, розробка відповідних навчальних програм.</p> <p>Національна доктрина розвитку освіти в Україні в XXI столітті – державний документ, який встановлює пріоритет світи в державній політиці до 2025 року, стратегію й основні напрями її розвитку у XXI столітті і визначає освіту стратегічною основою розвитку особистості, суспільства, нації і держави, запорукою майбутнього. Головна мета української системи освіти – створити умови для розвитку і самореалізації кожної особистості, формування покоління, здатного навчатися впродовж життя створювати і розвивати цінності громадянського суспільства. Система освіти забезпечує формування особистості, професіонала – патріота і громадянина України, чітко зорієнтованого в сучасних реаліях і перспективах соціокультурної динаміки, підготовленого до життя і праці у XXI столітті; розвиток у дітей і молоді творчих здібностей, підтримку обдарованих дітей і молоді, формування навичок самоосвіти і самореалізації особистості. Пріоритетами державної політики в розвитку освіти є: особистісна орієнтація освіти; розвиток системи неперервної освіти, підготовка нових поколінь до життя і</p>

праці; створення рівних можливостей для дітей і молоді в здобутті якісної освіти; розширення україномовного освітнього і культурного простору, забезпечення освітніх запитів національних меншин; орієнтація на національні і громадянські пріоритети, формування фундаментальних цінностей; формування через освіту здорового способу життя; розвиток людинознавчих наук; забезпечення економічних і педагогічних умов для професійної самореалізації педагогічних кадрів, підвищення їх соціального статусу відповідно до зростання значення забезпечення стійкого розвитку держави; впровадження інформаційних педагогічних технологій; створення ринку освітніх послуг; інтеграція української освіти в міжнародний освітній простір.

Державна програма «Вчитель» (постанова Кабінету Міністрів України від 28.03.2002, № 379) – спрямована на розв'язання проблем, пов'язаних з підготовкою, професійною діяльністю та післядипломною освітою педагогічних працівників, на забезпечення гарантованої державної підтримки у цій сфері. Метою Програми є визначення перспективних заходів щодо реалізації основних напрямів модернізації системи освіти з урахуванням вимог сучасного інформаційно, технологічного суспільства, забезпечення економічних і соціальних гарантій професійної самореалізації педагогічних працівників та утвердження їх високого соціального статусу в суспільстві. Програму розроблено на період до 2012 року із урахуванням поступовості переходу загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання.

Концепція загальної середньої освіти – конкретизує завдання щодо організації навчально-виховного процесу на основі максимального врахування індивідуальних здібностей, нахилів, обдарованості дітей; організації виховної роботи школи з розвитку сутнісних сил особистості, здібностей, талантів, рис, якостей, відносин, які б забезпечували учням успіх у творчій діяльності.

Гуманна педагогіка Ш. О. Амонашвілі. Педагогічна технологія Ш.О. Амонашвілі базується на розумінні того, що дитина – цілісна особистість. Саме тому потрібно, щоб педагогічний процес захоплював її повністю, з усіма життєвими прагненнями й потребами. Навчання повинно стати для особистості сенсом життя, реалізуючи внутрішню готовність до розвитку, самостійності й морального становлення. особистісно, гуманний підхід у тому й полягає, щоб необхідний для засвоєння в певний період педагогічного процесу зміст навчання зробити особистісно значущим для дитини. Педагог пояснює, що учень повинен усвідомлювати навчальну задачу як вільно обрану та приймати її на основі власного бажання.

Педагогічна технологія І.П. Волкова – це колективна співтворчість учителя та учнів як умова успішного навчання дитини та засіб її творчого розвитку.

На думку І.П. Волкова, творча діяльність сприяє розвитку комплексу якостей творчої особистості: розумової активності, кмітливості й винахідливості. Враховуючи той факт, що підґрунтям будь-якої творчості є конкретні знання, вміння і навички, суттєве значення для розвитку творчого потенціалу дитини в процесі виконання завдань мають сформовані в неї вміння вчитися. Важливо, щоб дитина прагнула добувати знання, необхідні для виконання конкретної практичної роботи. Але в цій справі педагогові не слід покладатися лише на дитячу активність, потрібна продумана система педагогічних дій, які б спонукали вихованця творчо виконувати практичні завдання. Досвід практичної роботи І.П. Волкова свідчить про те, що немає учнів, взагалі не здатних до співтворчості з учителем. У зв'язку з цим

важливою обставиною є те, що в процесі організації навчання створюється атмосфера причетності до творчості всього колективу.

В основі педагогічної технології, розробленої І.П. Волковим, – положення про те, що в системі особистих інтересів і пристрастей дитини треба знайти найбільш значущі, тобто «ядро», навколо якого можна починати роботу з формування в учнів позитивної мотивації процесу навчання. Педагог вважає, що інтерес до якогось виду діяльності є в кожній дитині, і наголошує: творчі завдання повинні мати активно, перетворюючий характер. Співпраця, за І.П. Волковим, – це не просто відвертість і настроєність педагога на успішну навчально-виховну роботу з дітьми, це ще і здатність через певну систему принципів, методів і прийомів організувати спільну творчість. Це – захопленість дітей яскравою, цікавою, перспективною спільною діяльністю, визначення індивідуальних зон творчого розвитку колективу загалом і кожної дитини окремо; обговорення загальних підходів до організації майбутньої діяльності; обговорення умов майбутньої діяльності, а також розгляд варіантів реалізації задач; організація творчого обміну ідеями, способами роботи; діалогічність процесу обговорення результатів спільного творчого процесу. Таким чином, у процесі організації навчально-пізнавальної діяльності кожному школяреві надається можливість самовираження у творчості.

Позитивний досвід з розвитку творчих можливостей учнів за кордоном. Однак для всіх шкіл загальним є те, що вони намагаються максимально сприяти розвитку особистості дитини, її задатків і здібностей, створити в школі для цього найбільш комфортні умови, об'єднати зусилля вчителів, батьків, суспільства у справі виховання молоді. Авторські й експериментальні школи використовують для вирішення цього глобального завдання різні шляхи і засоби, наприклад, духовну й емоційну єдність співробітництва дітей і дорослих (школи Д.Ниля, Д.Беттельгейма), розвиток можливостей і творчих здібностей кожної дитини, відхід від авторитарності у вихованні, увага до стану здоров'я молоді і пріоритет фізичного виховання (альтернативні школи США), акцент на вихованні через мистецтво (Франція) тощо.

В Канаді приблизно одна третина обдарованих дітей навчаються за спеціальними програмами, а інші – за звичайними. Канадський професор Брюс Шор розробив основні принципи побудови спеціальних програм для обдарованих дітей. Американці М. Карне, С. Ліннемайер, Ц. Дентон, Айд пропонують свій підхід до складання диференційованих навчальних програм для обдарованих дітей, що враховують закономірності розвитку творчих якостей особистості і психологічні особливості талановитих учнів.

Більшість західних спеціалістів з дитячої психології та педагогіки переконані, що школу необхідно пристосовувати до потреб дитини, а не підганяти дітей під вимоги школи. Психолог із Університету Гафта Д.Елкайнд, автор книги «Неправильна освіта», вважає, що школа вимагає від дітей багато і не допомагає пристосуватися до нових умов.

Окремо слід виділити позитивний досвід розвитку творчих можливостей учнів у школах, де впроваджується досвід західної педагогіки, зокрема це стосується шкіл М. Монтесорі й Вальдорфських шкіл. Велику частину досвіду педагогіки М. Монтесорі та Вальдорфських шкіл (створення умов для розвитку особистості дитини в процесі навчання; демократичність міжособистісного спілкування вчителя з учнями; громадські форми управління навчальним закладом; участь батьків в управлінні школою; професійна спрямованість навчання тощо) можна і потрібно переносити в наші школи з урахуванням національних особливостей і традицій.

Основна ідея	Шляхом дослідження інтелектуальних та творчих особистісних якостей учнів домогтися диференціації, впливу на розвиток кожної дитини з урахуванням її інтересів, мотивів, системи цінностей; стимулювати розвиток здібностей кожної особистості.
Технологія реалізації ідеї	Алгоритм розвитку творчої особистості учня в дії: Крок 1. Досліджую (знаннєвий компонент). Крок 2. Дивуюся (емоційно-чуттєвий компонент). Крок 3. Допмагаю (практично-діяльнісний компонент).
Форми, методи, прийоми, засоби	Найважливішим засобом розвитку особистості, її життєвої компетентності, на мій погляд, є завдання навчити і виховати в дії. Щоб стимулювати творчу активність школярів, я використовую такі методи і прийоми як розвиток творчого інтересу, використання цікавих аналогій, створення ситуацій емоційного переживання, метод відкриття, “принцип відкритості”, коли необхідно не тільки давати учням знання, але й показувати їх межі, стикати учнів з проблемами, які виходять за межі шкільної програми навіть для класів поглибленого навчання. створення ситуації вибору, самостійна дослідницька робота. А також різні види творчо-розвивальних технологій: <ul style="list-style-type: none"> • технологія особистісного відкриття знань, умінь і навичок (учень - суб'єкт навчання, в результаті «відкриття» засвоюються знання, вміння); • технологія навчального дослідження; • проектна технологія (передбачає розв'язання учнем або групою учнів будь-якої проблеми, виконання творчих проектів, що потребує використання різних методів, засобів навчання, а з іншого боку - інтегрування знань, умінь різних наук); • технологія «мозкового штурму»; • технологія виконання евристичних завдань; • технологія розв'язування дослідницьких проблем.
Результат застосування	Апробована практична система роботи з проблеми.
Критерії ефективності	<ul style="list-style-type: none"> • Розвиває навички ведення дослідницької роботи: спостереження, порівняння, співставлення, спілкування, ведення записів, збір та інтерпретація даних, вміння робити висновки, передбачення; • сприяє застосуванню навичок у справжніх життєвих ситуаціях; • створюється база знань для розуміння деяких фундаментальних наукових ідей; • надає дітям можливість висловлювати своє індивідуальне ставлення до речей та подій і навчає творчо підходити до вирішення проблем.
Наукові джерела	<ul style="list-style-type: none"> • Філософський аспект: Крисаченко В., Кисельов М., Рерих М.К. • Психологічний аспект: Ясвін В., Дерябо С. • Педагогічний аспект: Августин Волошин., Лук А.Н., Мороз О.Г., Сухомлинський В.А., Поташнік М.М., Рахімов А.З., Дж. Редфорд..
Висновки	Здатність до творчості дійсно стає умовою орієнтації людини у швидкозмінних і швидкоплинних процесах у світі, умовою не тільки адаптації до них, а й власної життєтворчості. У відкритому світі, де майбутнє не може бути чітко прогнозовано, а теперішнє має декілька потенціальних ліній розвитку, людина знаходиться в ситуації постійного вибору, пошуку оптимального рішення відповідно до умов життя і праці. Тому, на всіх рівнях неперервної освіти повинні створюватися умови для розвитку інтелекту і творчих якостей особистості, підготовки її до життя у відкритому суспільстві, самостійної взаємодії з динамічним світом професійної праці.

**Опис досвіду
вчителя фізики та інформатики закладу
«Фізико – математична гімназія №17»
Пасіхова Юрія Яковича**

Тема досвіду	Реалізація концепції інформаційно-освітнього середовища (ІОС) та її впровадження в навчально-виховний процес та адміністративну діяльність у фізико-математичній гімназії № 17 Вінницької міської ради.
Автор	Пасіхов Ю.Я., заступник директора з інформаційних технологій, завідувач лабораторії інформаційних та комунікаційних технологій, вчитель інформатики та фізики, заслужений вчитель України.
Сфера застосування	ФМГ №17, ЗНЗ та ДНЗ міста Вінниці та Вінницької області, департамент освіти ВМР, обласне управління освіти, заклади освіти України
Актуальність	Проблема створення ІОС закладу освіти стає актуальною у зв'язку з світовими тенденціями впровадження ІКТ в освіту, впровадженням парадигми т.з. «електронної» чи «нової» педагогіки. В Україні теж назріла усвідомлена необхідність впроваджувати сучасні педагогічні технології в освітній процес закладів загальної середньої освіти. Заклад «ФМГ №17 ВМР» та ЛКТ, що створена на її базі є експериментальним навчальним закладом всеукраїнського рівня з даної проблематики.
Наукові концепції та теорії	В основі лежить концепція інформаційно-освітнього середовища та робота закладу освіти на платформі ІОС.
Основна ідея	Єдине інформаційно-освітнє середовище забезпечує: О рівень – організацію навчального процесу в закладі освіти з використанням технологій комп'ютерного та дистанційного навчання з використанням мережних навчальних ресурсів: 1 рівень – впровадження комп'ютерних технологій в систему життєдіяльності закладів освіти (ведення шкільної документації, підготовка звітності, статистика, алфавітна книга, електронні класні журнали, бухгалтерія, інше); 2 рівень – взаємодія управління освіти міської ради з підпорядкованими закладами освіти: електронна пошта, отримання звітів, збір статистики, ведення єдиної бази даних з різними рівнями доступу для різних груп користувачів (працівників апарату управління освіти, методичної служби, керівники установ освіти, учителі, учні, батьки); 3 рівень – взаємодію з єдиною інформаційно-управлінською системою забезпечення життєдіяльності регіону, виконуючи роль її складової частини. ІОС базується на використанні Інтернет / Інтернет технологій. Освітня галузь складається з великої кількості установ, віддалених одна від одної, розташованих на великій території. Цей фактор є вирішальним на користь вибору згаданої технології для побудови складної, розподіленої інформаційної системи.
Технологія реалізації ідеї	<ul style="list-style-type: none"> ➤ теоретичне обґрунтування концепції; ➤ створення в закладі необхідної інфраструктури (надійний доступ до мережі Інтернет, розбудова локальної мережі по закладу, вільний доступ до навчальних ресурсів із використанням Ws-Fi); ➤ створення власної технічної площадки для розміщення ресурсів проекту (дата-центру), його постійна технічна підтримка, супровід та адміністрування; ➤ створення необхідного програмного забезпечення; ➤ створення навчальних ресурсів учителями-авторами;

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ розробка та поширення серед педагогічної громадськості міста та області методик використання створених навчальних ресурсів.
Форми, методи, прийоми, засоби	<p>Необхідне програмне забезпечення створено (та продовжує створюватися) ЛІКТ ФМГ № 17 під керівництвом та при безпосередній участі Пасіхов Ю.Я. та протягом 2003-2006 р.р., пройшло пробну експлуатацію. Нові розробки проходять її зараз. Починаючи з 2005-2006 н.р. з ним ознайомлена та мала можливість практично працювати педагогічна спільнота міста). Система доступна в мережі Інтернет як «Вінницький освітній портал http://edu.vn.ua »</p> <p>Матеріали порталу використовуються:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ учителями під час аудиторних занять як мультимедійні додатки; ➤ учнями під час роботи над домашніми завданнями як освітній ресурс; ➤ учнями та учителями в режимі дистанційної освіти; ➤ адміністрацією закладу для організації навчального процесу та управління; ➤ органами управління освітою як засіб оперативного управління закладами; ➤ методичними службами як інструмент взаємодії з учителями та налагодження методичної роботи.
Результат застосування	<p>В результаті реалізації проекту з'явилися і постійно представлені в мережі Інтернет:</p> <ul style="list-style-type: none"> - потужний постійно діючий дата-центр, орієнтований на підтримку ІОС як в межах фізико-математичної гімназії №17 так і інших навчальних закладів регіону, що мають доступ до Інтернету; - ФМГ № 17 та інші навчальні заклади регіону матимуть можливість використовувати ІОС, а саме: <ul style="list-style-type: none"> • адміністрація закладу отримує можливість вести всю службову документацію та генерувати всі передбачені нормативними документами звіти органами управління з можливістю їх переносу на паперові носії; • адміністрація закладу отримує можливість супроводжувати навчальний план, розклад, педагогічне навантаження учителя; • учителі отримують можливість ведення електронного журналу, створення навчальних курсів для дистанційної підтримки традиційних форм навчання, організації самостійної роботи учнів та її оцінювання, листування з учнями та батьками засобами системи; • учитель, маючи обладнаний комп'ютерним модулем робоче місце, має доступ не лише до ІОС, а й до Інтернету, отримує можливість використання на уроках навчальні модулі, а також використовуючи проектор або демонстраційний телевізор чи монітор, проводити мультимедійні уроки; • учні отримують можливість контролювати свої навчальні досягнення, виконувати завдання, отримані від учителя в межах проходження навчального курсу, що створення учителем, отримує можливість спілкування з учителем в межах системи; • батьки отримують можливість контролювати навчальні досягнення учня через Інтернет, контролювати об'єми домашніх та індивідуальних завдань, спілкуватися з учителями та адміністрацією закладу. • працівники системи управління освітою отримали можливість оперативного управління, контролю та обміну документами з закладами освіти.
Критерії ефективності	<p>Проведено 2 експериментальних дослідження під керівництвом НАПН (науковий керівник – академік НАПН Биков В.Ю.), які показали високу ефективність даних педагогічних технологій. Гімназія нагороджена медаллю виставки «Інноватика в освіті» за впровадження даного проекту. Підвищується рівень знань учнів, зростає ефективність педагогічної праці.</p>
Наукові джерела	<p>1. Кременський Б.Г. «Всеукраїнські фізичні олімпіади, досягнення школярів України на міжнародних олімпіадах та основні проблеми роботи з</p>

	<p>обдарованою молоддю “// Матеріали Всеукраїнської конференції на тему “Методичні проблеми учнівських та студентських олімпіад та особливості роботи з обдарованою молоддю” К. 1998 – ст. 48-55</p> <p>2. Пасіхов Ю.Я. “З досвіду створення гімназійного вузла Інтернет та використання його можливостей в навчальному процесі” // Матеріали першої міжнародної науково-методичної конференції “Інтернет-Освіта-Наука-98” Універсум-Вінниця, 1998, ст 44-54</p> <p>3. Пасіхов Ю.Я. “З досвіду організації та адміністрування олімпіад школярів України та зарубіжжя з використанням можливостей Інтернету” // Матеріали Всеукраїнської науково-методичної конференції “Актуальні питання комплексної освіти в спеціалізованих середніх навчальних закладах з підвищеними вимогами до викладання природничо-математичних дисциплін” , Астропринт, Одеса, 1999 р.ст. 178-187.</p> <p>4. Пасіхов Ю. Я. “Використання можливостей Інтернету для проведення олімпіад школярів та студентів” // Матеріали другої міжнародної науково-методичної конференції “Інтернет-Освіта-Наука-2000” Універсум-Вінниця, 2000 р, ст 121-124</p> <p>5. Мацоха О.М. Освітні портали в Інтернеті // Комп’ютер в школі та сім’ї. - №4-2003. с.43-45.</p> <p>6. Пасіхов Ю.Я. Всеукраїнські олімпіади з інформатики з використання можливостей Інтернету - №8-2003, с.42-46</p>
<p>Висновки</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. В результаті реалізації проекту з’явиться (і вже з’явилося) розглянуте в проекті регіональне інформаційно-освітнє середовище, що забезпечує сучасний рівень організації навчання та виховання школярів України. 2. На базі фізико-математичної гімназії №17 м. Вінниці створено пілотний заклад, що працює в умовах використання можливостей інформаційно-освітнього середовища. 3. У світовому Інтернет-просторі з’явився великий освітній ресурс, наповнений україномовними навчальними матеріалами за діючими в Україні навчальними програмами. 4. Внаслідок використання ІОС в щоденному навчальному процесі не лише покращується рівень знань школярів з шкільних предметів, а й різко зростає рівень комп’ютерної грамотності учнів. 5. Зростає ККД комп’ютерної техніки, що використовується в освітньому процесі, та рівень володіння ІКТ учителями та керівниками освіти.

Опис досвіду
вчителя фізичної культури та предмету «Захист Вітчизни»
закладу « Фізико-математичної гімназії №17 департаменту освіти
Вінницької міської ради»

Тема досвіду роботи	Спортивний і оздоровчий туризм в школі
Автор	Макаров Олександр Миколайович
Сфера застосування	В навчальному закладі. На засіданнях методичних об'єднань школи та міста. На заходах школи, міста, області і держави.
Актуальність	<p>Зміцнення та збереження здоров'я учнів, шляхом туризму, підвищення рівня їх рухової підготовленості є найактуальнішими з головних завдань, які гостро стоять перед українським суспільством.</p> <p>Успішне вирішення даної проблеми залежить не стільки від фінансових та матеріальних умов, а, насамперед, від сформованості культури здоров'я кожної людини, її готовності до творіння власного здоров'я.</p> <p>Один із ефективних напрямів оздоровлення, підтримки на високому рівні фізичних і психічних можливостей закладено в спортивному туризмі на уроках фізичної культури в школі.</p>
Наукові концепції та теорії	<p>Концептуальні ідеї.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Спортивний туризм школярів спрямований на реалізацію системи фізичного виховання і вирішення оздоровчих, освітніх і виховних завдань; 2. На основі цілей і завдань фізичного виховання, в даному випадку, визначаються засоби (спортивні і оздоровчі походи, подолання перешкод за допомогою туристського спорядження), методи (методика), форми організації занять з виду спорту ТУРИЗМ; 3. Передбачається формування фізкультурно-оздоровчого центру школи (туристський клуб, мала академія рятувальної служби, тощо), що діє спільно з функціонуванням шкільного колективу фізичної культури 4. Заняття фізичними вправами всіх школярів будуються шляхом створення раціонального рухового режиму учня, класу, школи в цілому; 5. Процес фізичного виховання школярів здійснюється на основі виміру стану здоров'я, фізичного розвитку, фізичної і рухової підготовленості школярів з виходом на управління процесом фізичного виховання з опорою на знання сучасної, психологічної та біологічної наук.
Основна ідея	Засобами спортивного і оздоровчого туризму підвищити рівень здоров'я школярів, сформувати стереотипи і мотивацію щодо здорового способу життя людини, які спрямовані на зміцнення здоров'я, загартування організму, гармонійний розвиток форм, функцій і фізичних можливостей людини, формування життєво важливих рухових навичок та вмій при виконанні фізичних вправ.
Основне гасло	Основним гаслом і взагалі основним напрямком політичної діяльності держави повинно стати: «Модно бути здоровим!»
Технологія реалізації ідеї	<p>Оволодіння науково-методичними засадами організації спортивного туризму в школі.</p> <p>Створення навчально-матеріальної бази для проведення занять з учнями, тренувальних вправ з туристичним обладнанням.</p> <p>Розробка та апробація системи занять з метою формування навичок, вмій роботи з туристичним обладнанням.</p> <p>Закріплення отриманих навичок в походах, змаганнях.</p> <p>Збереження та зміцнення морального, фізичного та психічного</p>

	здоров'я вихованців є одним із пріоритетних завдань загальноосвітньої школи. Тобто навчальний заклад сьогодні має створити оптимальні умови для збереження та зміцнення здоров'я учасників навчально-виховного процесу.
Форми, методи, прийоми, засоби	<p>У зміст комплексної програми дослідження ввійшли такі методи:</p> <ul style="list-style-type: none"> - теоретичний аналіз та узагальнення досвіду педагогічної практики; - педагогічний експеримент; - тестування; - спостереження; - методи математичної статистики. <p>Теоретичний аналіз та узагальнення досвіду педагогічної практики здійснювалось у наступних напрямках:</p> <ul style="list-style-type: none"> - вивчення правових та програмово-нормативних основ спортивного і оздоровчого туризму в освітній галузі України; - аналіз організації та спрямування спортивно – оздоровчого туризму у різних країнах світу; - вивчення вікової та методичної спрямованості у плануванні програм щодо спортивно – оздоровчого туризму; - виявлення методики особливостей вибіркового удосконалення фізичних здібностей школярів. <p>Педагогічний експеримент передбачав заплановане і організоване втручання дослідника у навчальний процес з фізичної підготовки дітей шкільного віку. Таке втручання, перш за все, потребувало розробки планів та їх реалізацію без шкоди для здоров'я обстежених.</p> <p>У процесі педагогічного експерименту об'єкт вивчався із використанням комплексної методики контролю. Педагогічний контроль використовувався для вивчення рівня розвитку основних фізичних здібностей та теоретичних знань: основи топографії, навички орієнтування на місцевості, в'язання туристських вузлів, встановлення намету, розпалювання вогнища, проходження дистанцій з техніки пішохідного туризму, проходження маршруту зі спортивного туризму.</p>
Результат застосування	Одним із шляхів досягнення цієї мети є створення освітнього середовища, сприятливого для збереження та зміцнення здоров'я учнів, та формування у них відповідального ставлення до свого здоров'я.
Критерії ефективності	<p>Туризм – особливий вид занять, а турист – людина, яка викликає у нас захоплення та бажання бути схожим на нього.</p> <p>Мужність і вміння, рішучість і точність, витримка і гартування – цими характеристиками відзначається сучасний турист. Кожна подорож – це радість боротьби і радість перемоги. Але до значних перемог у туризмі, як і в інших видах спорту, доводиться іти довго, важко, з витратами великих фізичних і духовних сил. І тим кращою буває мить, коли досягаєш поставленої мети.</p>
Наукові джерела	<ol style="list-style-type: none"> 1. Берман А.Е. Юный турист. – М. Физкультура и спорт 1977. 2. Бардин К.В. Азбука туризма. – М. Просвещение. 1981. 3. Кокарев Ю. М. Туризм – школа воспитания. – Минск: Польша, 1982. 4. Костриця М.Ю., Дубовик М.С. Туристський похід вихідного дня. – Київ: Здоров'я, 1989. 5. Курилова В. И., Сермеев Б.В. Справочник для начинающего туриста. – Одесса: Маяк, 1990. 6. Лукоянов П.И., Свет В. Л. Самодельное снаряжение для лыжного туризма. – М. Профиздат, 1988. 7. Шимановский В. Ф. Питание в туристском путешествии. – М.

	<p>Профиздат, 1986. 8. Стрижев А. М. Туристу о природе. – М. Профиздат, 1986. 9. Лукоянов П.И. Зимние спортивные походы. – М. ФиС, 1988. 10. Кашевник Б. Л. Приёмы и средства страховки с использованием альпинистской верёвки. – М. Турист, 1989. 11. Директор Л.Б. Снаряжение для горного туризма. – М. Профиздат, 1987. 12. Алёшин В. М., Серебренников А. В. Туристская топография. – М. Профиздат, 1985. 13. Григорьев В. Н. Водный туризм. – М. Профиздат, 1990. 14. Кодыш Э.Н. Соревнования туристов. – М. ФиС, 1990. 15. Григорьев В.Н. Краткий справочник туриста. – М. Профиздат, 1985. 16. Коструб А.А. Медицинский справочник туриста. – М. Профиздат, 1986. 17. Бубнов И. А. Военная топография. – М. Министерство обороны, 1953. 18. Остапец А.А. На маршруте туристы – следопыты. – М. Просвещение, 1987. 19. Штангей Ю.В. Спортивный туризм. Правила змагань. – Київ, Освіта, 1998. 20. Постанови Виконкому Федерації спортивного туризму України – 2002. 21. Інформаційний збірник Міністерства освіти України, 1993, №6. 22. Основи здоров'я і фізична культура. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів 1 – 11 класи. 29.11.2001. 23. Захаров П.П., Степенко Т.В. Школа альпинизма. – М. ФиС, 1989. 24. Попович Ю.А. Работа кружка юных туристов в школе. – М. Турист, 1989. 25. Турист – журналы – 1985-1990г.г. 26. Правила змагань зі спортивного туризму - ФСТУ-2008</p>
<p>Висновки</p>	<p>Таким чином, результати дослідження дозволяють зробити висновки.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Переважна більшість учнів 5-11 класів загальноосвітньої школи мають низький рівень фізичного здоров'я, що вказує на достатньо низький енерго потенціал біосистеми та наявність у них хронічних захворювань. 2. З роками навчання у школі фізичне здоров'я учнів погіршується. 3. Незадовільний стан фізичного здоров'я учнів вимагає розробки та наукового обґрунтування оздоровчих заходів, спрямованих на підвищення рівня здоров'я підростаючого покоління . 4. Педагогічні спостереження класних керівників і вчителів фізичної культури свідчать про збільшення кількості дітей, які бажають займатися спортивним туризмом. 5. Впровадження різних видів фізичних вправ оздоровчого спрямування (аеробіка без предметів і з предметами, естафети, дихальні вправи, вправи йоги, елементи самозахисту), є ефективними засобами поліпшення функціональних можливостей школярів і підвищення їх рівня фізичного здоров'я. 6. Впровадження третього оздоровчого уроку фізичної культури у навчально-педагогічний процес з фізичного виховання учнів 1-11 класів сприяє оптимізації стану фізичного здоров'я, підвищує пріоритет оздоровчого впливу занять фізичної культури на школярів, дозволяє закласти основи забезпечення і розвитку у них морального і фізичного здоров'я. Але цього недостатньо, для підвищення здоров'я нації потрібні щоденні фізичні навантаження.

**Опис досвіду роботи
вчителя фізичної культури
закладу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №18
Вінницької міської ради»
Тарнавського Андрія Михайловича**

Тема досвіду роботи	Методичний кабінет фізичної культури в школі та його роль в організації навчально-виховного процесу
Автор	Тарнавський Андрій Михайлович
Сфера застосування	В навчальному закладі, на засіданнях методичних об'єднань школи та міста, на семінарах для слухачів ВОПОПП, для студентів педагогічного університету, коледжу, на конференціях та нарадах з питань фізичного виховання дітей та учнівської молоді.
Актуальність	<p>Фізичне виховання дітей і молоді України є важливим компонентом гуманітарного виховання. Воно спрямоване на формування у підростаючого покоління фізичного, духовного і соціального здоров'я, усвідомленої потреби у фізичному вдосконаленні, розвитку інтересу і звички до самостійних занять фізичною культурою і спортом, набуття знань і навичок щодо здорового способу життя.</p> <p>Система фізичного виховання школярів базується на принципах індивідуального та особистісного підходів, пріоритету оздоровчої спрямованості, широкого застосування різноманітних засобів і форм фізичного вдосконалення.</p> <p>Фізичне виховання школярів реалізується через фізкультурну освіту, фізичну підготовку, спортивне тренування, самостійні заняття та участь у фізкультурно-оздоровчих спортивних заходах.</p> <p>Особливе місце в навчально-виховному процесі з фізичного виховання належить учителю фізичної культури, який у процесі підготовки і проведення уроків застосовує безліч педагогічних прийомів і форм роботи, які відносяться до конструктивного, організаторського, комунікативного компоненту педагогічної діяльності.</p> <p>Організаційно-педагогічною основою фізичного виховання школярів в Україні є навчальний предмет «Фізична культура».</p> <p>Основною організаційною формою навчально-виховного процесу в загальноосвітніх навчальних закладах залишається логічно завершений його елемент-урок.</p> <p>У ході уроку, реалізуючи завдання виховання, освіти та оздоровлення, вчитель виявляє певний рівень майстерності: вміння оцінити дії учнів, знайти до кожної дитини свій підхід; визначити ефективність засобів і методів, які б дали можливість досягти поставленої мети. Для досягнення мети та полегшення роботи вчителя велике значення має наявність в навчальних закладах необхідних методичних матеріалів. Їх перелік додається.</p> <div style="display: flex; justify-content: space-around; margin-top: 20px;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; text-align: center;">Техніка безпеки</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; text-align: center;">Накази Звіти</div> </div> <div style="display: flex; justify-content: space-around; margin-top: 20px;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; text-align: center;">Інвентарна книга</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; text-align: center;">Навчальні програми</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; text-align: center;">Таблиці</div> </div>

	<div style="display: flex; flex-direction: column; align-items: center;"> <div style="display: flex; justify-content: space-between; width: 100%;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 30%;">Методична література</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 30%;">Календарне планування 1-11кл</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 30%;">ЗРВ</div> </div> <div style="display: flex; justify-content: space-between; width: 100%; margin-top: 10px;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 30%;">Медіатека</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 30%;"></div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 30%;">Вивчення передового досвіду</div> </div> <div style="display: flex; justify-content: space-between; width: 100%; margin-top: 10px;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 30%;">Закони про ф/к</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 30%; text-align: center;">ПАСПОРТ Методичного кабінету</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 30%;">Журнали «Ф/вих. в школі»</div> </div> <div style="display: flex; justify-content: space-between; width: 100%; margin-top: 10px;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 30%;">Шкільні змагання</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 30%;"></div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 30%;">Ф/п к-с «Крок до здоров'я»</div> </div> <div style="display: flex; justify-content: space-between; width: 100%; margin-top: 10px;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 30%;">Білет ДПА</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 30%;"></div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 30%;">Методичні матеріали вчителів ф/к.</div> </div> <div style="display: flex; justify-content: space-between; width: 100%; margin-top: 10px;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 30%;">Анкетування Моніторинг учнів</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 30%; text-align: center;">Інструктивно - методичні картки</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 30%;">Спортивно – масові заходи</div> </div> <div style="display: flex; justify-content: space-between; width: 100%; margin-top: 10px;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 30%;">Відомості про учнів з плавання</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 30%;"></div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 30%;">Фізкульт. спортивний клуб</div> </div> <div style="display: flex; justify-content: space-between; width: 100%; margin-top: 10px;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 30%;">Спеціальна медична група</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 30%; text-align: center;">Матеріали МО</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 30%;">Плани – конспекти для 1-11кл</div> </div> </div>
Наукові концепції та теорії	<p>Використання матеріалів кабінету дає можливість для більш об'єктивного аналізу, тестування, моніторингу, оцінювання учнівської молоді, та доводить те, що двох-трьох уроків фізичної культури недостатньо для збереження та покращення здоров'я набуття знань, умінь, навичок, підвищення працездатності учнів. Тому велике значення в навчально-виховному процесі має агітація та пропаганда здорового способу життя.</p> <p>Здоровий спосіб життя - це така побудова діяльності і поведінки людини, яка забезпечує досягнення високого рівня психічного і фізичного розвитку, доброго самопочуття, адаптації до впливу довкілля.</p> <p>До сприятливих факторів оздоровлення належать:</p> <ul style="list-style-type: none"> • активна рухова діяльність, яка здійснюється по чергово з розумовою працею і відпочинком; • оптимальний режим життя; • збалансоване харчування; • дотримання гігієнічних правил і норм; • відсутність шкідливих звичок.

Раціональний режим дня школярів сьогодні повинен організовуватись на підставі валеологічних основ. Це зумовлено багатьма факторами: великою напруженістю навчальної роботи, соціальною незрілістю учнів, їхньою нездатністю до важкої і тривалої роботи, невмінням організувати свою працю, відпочинок, харчування, недостатньою увагою до проблем учнів з боку вчителів. Сукупна дія всіх цих факторів створює сприятливі передумови для перевтоми учнів, до відставання в навчанні, розвитку нервових, серцево-судинних та інших захворювань.

Ефективними засобами усунення згаданих вад у навчальному процесі учнів є дотримання режиму навчальних занять, повноцінність відпочинку, широке впровадження у режим дня фізичних вправ (ранкова гімнастика, фізкультхвилинки, фізкультпаузи, рухливі перерви) під час занять та в години самостійної роботи. Іншими словами, кожен учень повинен мати і дотримуватись свого, раціонального режиму дня (РРД).

Раціональний режим дня - це чіткий розпорядок дня, що передбачає певну тривалість діяльності і відпочинку, чергування їх протягом доби з урахуванням статево - вікових та індивідуальних особливостей дитини. РРД як складова частина шкільного виховання є обов'язковою умовою гармонійного розвитку учнів, зміцнення здоров'я, підвищення розумової і фізичної працездатності.

У разі дотримання РРД формується певний ритм функціонування організму, який і забезпечує досягнення поставленої мети.

Умови життя, навчальна і трудова діяльність школярів, стан їхнього здоров'я і нахили надзвичайно різні. Саме тому єдиного добового режиму для всіх бути не може. Проте існують певні гігієнічні константи, яких варто дотримуватись:

- 1) виконання різних видів діяльності у суворо зазначені години;
- 2) правильна черговість у навчальній, трудовій діяльності і активному відпочинку;
- 3) регулярне харчування в один і той самий час;
- 4) заняття фізичними вправами;
- 5) корисне проведення вільного часу (культурні розваги);
- 6) повноцінний сон;
- 7) особливості біоритмів дитини.

Щоб скласти режим дня, треба спочатку визначити тривалість основних режимних моментів (в годинах). Наприклад, школярі семи років перебувають у школі 3-4 години, на виконання домашнього завдання їм відводиться 1 година, на прогулянки та ігри - 3,5 години, на вільний час і позакласні заняття в гуртках - 2,5 години, ранкову гігієнічну гімнастику із загартовуючими процедурами, ранковий туалет і їжу - 2,5 години, на денний сон - 1 година, нічний - 11-12 годин.

Старшокласники знаходяться в школі довше 5-6 годин, домашні навчальні завдання виконують 3-4 години, на прогулянки і спорт їм відводиться 2,5 години, різні позакласні і позашкільні заходи і працю - 1,5-3 години, ранкову гімнастику, загартовування, туалет і їжу - 2 години, на нічний сон - 8,5-9 годин.

Важливим показником раціонально організованого режиму дня є достатнє перебування на свіжому повітрі. Ці заходи треба поєднувати з руховою активністю, зокрема суспільно корисною працею. Це сприятиме зміцненню здоров'я, загартовуванню і підвищенню працездатності учнів.

Скорочення часу перебування на свіжому повітрі (перенавантаження навчальною роботою, захоплення телевізійними передачами тощо) призводить до гіподинамії і погіршення стану здоров'я учнів.

	<p>Складений з урахуванням зазначених валеологічних вимог раціональний добовий режим треба написати на окремому аркуші паперу та вивісити його на видному місці (біля письмового столу, ліжка). Постійне знаходження аркуша в полі зору дитини буде додатковим нагадуванням і допомогою в орієнтації у часі.</p> <p>Під час складання екзаменів добовий режим дещо відрізняється від звичайного. Одноманітна діяльність під час підготовки без активного відпочинку призводить до швидкої втоми дітей і зниження продуктивності праці. Тому загальна тривалість підготовки до екзаменів впродовж дня не повинна перевищувати тривалості навчальних занять у школі і вдома; 10-хвилинні перерви обов'язкові через кожні 45 хвилин занять; через 2-2,5 години підготовки доцільними є великі (до 20-30 хвилин) перерви.</p> <p>Під час перерв доцільно і бажано виконати декілька фізичних вправ, танцювальних рухів під музику, дихальних вправ. Інтервали відпочинку не повинні бути затяжними, оскільки тривалий відпочинок знижує робочий настрій, нетривалий - навпаки, дозволяє відновити працездатність без втрати робочого часу.</p> <p>Серйозно треба ставитись до сну як засобу відновлення працездатності й готуватись до нього відповідним чином.</p> <p>Вікові нормативи сну становлять для дітей перших місяців життя - 20-22 години на добу, 1-го року життя - 16-17 годин, 4-5 років - 12 годин, 8-10 років - 11 годин, 11-12 років - 10 годин, 13-16 років - 9 годин, 17-18 років - 8,5 годин, дорослих - 7-8 годин.</p> <p>Основним засобом забезпечення повноцінного сну є дотримання певних гігієнічних вимог. Так необхідно лягати спати і вставати в один і той же час. Неприпустимо, щоб незадовго до сну діти разом батьками дивились телепередачі, читали художню літературу. Це перезбуджує їхню нервову систему.</p> <p>Вечеря повинна бути легкою, не пізніше 1,5-2 години до сну. Свіже прохолодне повітря у спальній кімнаті (15-16°) сприяє більш швидкому засинанню і глибокому сну. Щоб шкіра дихала вільно, потрібно спати роздягненим. Перед сном варто звільнити своє тіло від напруги, розслаблюючи кожен м'яз (психом'язова релаксація), усунути дію збуджуючих факторів (завчасно припинити напружену розумову і фізичну діяльність). Не варто спати в м'якій постелі і на високій подушці.</p> <p>Ефективним методом нормалізації сну є аутогенне тренування. Для покращення засинання, крім вправ "важкості" і "тепла" (класичні методи аутотренінгу Г.Шульца), ефективним є спеціальне самонавіювання з використанням таких формул:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) я цілком спокійний; 2) мене ніщо не турбує; 3) м'язи обличчя, всього тіла розслаблюються; 4) мої повіки стають важкими; 5) всі турботи, хвилювання відійшли далеко-далеко; 6) повна бездумність заволоділа мною; 7) шум, звуки, шелест віддаляються все далі і далі; 8) приємний легкий туман обволікає моє тіло; 9) я засинаю.
Основна ідея	<p>Основною ідеєю є створення методичного кабінету фізичного виховання в школі з метою вдосконалення традиційних та впровадження нових форм, методів навчання та надання методичної допомоги вчителю фізичної культури.</p>

Технологія реалізації ідеї	<p>1.Опрацювання науково - методичної літератури, рекомендацій щодо організації методичної служби в межах навчального закладу з предмету.</p> <p>2. Узагальнення та систематизація літератури, розробок, оформлення картотеки.</p> <p>3. Створити власний банк рекомендацій із здоров'язберігаючих технологій (режим дня, гігієна розумової праці, фізичних навантажень, аутогенне тренування).</p> <p>4. Використання та поширення досвіду в межах закладу(вчителі, батьки) та серед вчителів фізичної культури міста, області.</p>
Форми, методи, прийоми, засоби	<p>Нааявні матеріали методичного кабінету фізичного виховання дають можливість впроваджувати інноваційні педагогічні технології, використовувати ілюстративні матеріали: схеми, малюнки, фотознімки, кінограми, слайди, моделі для демонстрації положень тіла або його окремих частин при виконанні рухових дій. При цьому застосовуються словесні методи навчання.</p> <p>Методи наочного сприйняття:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ демонстрація /показ/ учителем для створення уявлення про вправу або окремі її частини; ✓ показ вправ та рухових дій добре підготовленими учнями; ✓ музичний супровід при вивченні рухових дій. <p>Практичні методи:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ розподіл рухових дій, які розучуються, на окремі частини; ✓ поетапне розучування складових частин рухової дії з наступним об'єднанням їх у єдине ціле; ✓ цілісне розучування рухових дій: розучування у спрощеній формі, розучування в полегшеній формі, цілісне розучування в основному варіанті; ✓ акцентування уваги учнів на головному; ✓ своєчасне виявлення та виправлення загальних та індивідуальних помилок; ✓ визначення початкового навантаження та поступове збільшення його з метою вдосконалення рухових дій, що забезпечує розвиток інтелектуальних, духовних та вольових якостей; ✓ визначення результативність навчання; ✓ учням, які за станом здоров'я не можуть займатися практичною діяльністю, надаються теоретико – методичні завдання.
Результат застосування	<p>Рівень навчання досягнень учнів в закладі з предмету фізична культура, за останній рік, складає 88%, що відповідає високому рівню.</p> <p>За результатами контрольних тестових завдань, проведених незалежною експертною комісією, кількість учнів, які засвоїли навчальні програми на високому та достатньому рівні, складає 100%.</p> <p>В актив можна занести й те що школа щорічно посідає призові місця в спортивних іграх школярів міста Вінниці з різних видів спорту та в загальному заліку.</p>
Наукові джерела	<p>Круцевич Т.Ю. Збірник завдань для державної підсумкової атестації з фізичної культури. 2010рік.</p> <p>Дятленко С.М. Збірник завдань для державної підсумкової атестації з фізичної культури. 2009рік.</p> <p>Дятленко С.М. Фізична культура в школі 5-11кл. 2011рік.</p> <p>Зубалій М.Д. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів 1-4класів 2006рік.</p> <p>Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки молоді та спорту України.</p>

	<p>Операйло С.І. Книга вчителя фізичної культури. Ашмарін Б.А. Теорія і методика фізичного виховання: Посібник для вчителя .-М.: Академія 2001</p>
Висновки	<p>Методичний кабінет фізичної культури відіграє важливу роль в організації навчально - виховного процесу. Вчителі фізичної культури, паралельно з класичною методикою, мають можливість використовувати нові педагогічні, мультимедійні технології, застосовувати інноваційні прийоми та засоби як у навчально - виховному процесі, так і в позаурочній роботі, що полегшує та прискорює ефект виявлення і розвитку здібностей кожної дитини, реалізовує принципи гуманізації, демократизації як чинників формування і розвитку високоінтелектуальної, фізично здорової, свідомої особистості з активною громадською позицією, готової до конкретного вибору свого місця в житті.</p>

**Опис досвіду роботи
вчителя фізичної культури
закладу «Навчально-виховний комплекс:
загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів - гімназія
№30 ім. Тараса Шевченка Вінницької міської ради»
Шевчука Петра Миколайовича**

Тема досвіду роботи	Методика визначення і підвищення рівня здоров'я школярів
Автор	Шевчук Петро Миколайович
Сфера застосування	У навчальному закладі. На засіданнях методичних об'єднань школи та міста.
Актуальність	<p>Зміцнення та збереження здоров'я учнів, підвищення рівня їх рухової підготовленості є найактуальнішими з головних завдань, які гостро стоять перед українським суспільством.</p> <p>Здоров'я – одна з фундаментальних людських цінностей, яка відображає соціальну політику держави. Проте, не зважаючи на численні нормативно-правові акти та документи у сфері здоров'я, збереження, вирішення державного завдання щодо збереження та формування здоров'я підростаючого покоління, залишається на декларативному рівні. За статистичними даними захворюваність дитячого населення України має стійку тенденцію до зростання. Такі показники характерні для всіх вікових періодів життя дитини. Успішне вирішення даної проблеми залежить не стільки від фінансових та матеріальних умов, а, насамперед, від сформованості культури здоров'я кожної людини, її готовності до творіння власного здоров'я.</p> <p>Наявність негативних тенденцій погіршення стану здоров'я школярів вимагає пошуку нових шляхів підвищення рівня рухової активності з метою зміцнення та збереження здоров'я, підвищення працездатності, зниження стомленості, підвищення опірності організму до несприятливих умов навколишнього середовища та підтримання на високому рівні фізичних і психічних можливостей за допомогою уроків фізичної культури в школі. Вивчення процесу оптимізації уроку фізичної культури спрямованого на підвищення рівня фізичної підготовленості і покращення здоров'я учнів завжди є актуальною темою.</p>
	<p>Основою професійної діяльності вчителя фізичної культури є вміння ставити і вирішувати педагогічні завдання. Розглянута концепція фізичного виховання школярів побудована на п'яти концептуальних ідеях і п'яти вимогах за формулою 5 +5.</p> <p>Концептуальні ідеї.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Фізичне виховання школярів направлено на реалізацію системи фізичного виховання і рішення оздоровчих, освітніх і виховних завдань. 2. На основі цілей і завдань фізичного виховання визначаються засоби (фізичні вправи), методи (методика), форми організації занять фізичними вправами. 3. Передбачається формування фізкультурно-оздоровчого центру школи, що діє спільно з функціонуванням шкільного колективу фізичної культури. 4. Заняття фізичними вправами всіх школярів будуються шляхом створення раціонального рухового режиму учня, класу, школи в цілому. 5. Процес фізичного виховання школярів здійснюється на основі виміру стану здоров'я, фізичного розвитку, фізичної і рухової підготовленості школярів з виходом на управління процесом фізичного виховання з опорою

<p style="text-align: center;">Наукові концепції та теорії</p>	<p>на знання сучасної, психологічної та біологічної наук.</p> <p>Концептуальні вимоги</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Оптимізація, інтенсифікація і ритмізація процесу фізичного виховання. 2. Комплексний підхід до вирішення завдань фізичного виховання. 3. Вікова і статева адекватність у постановці завдань, визначення засобів та методики занять фізичними вправами. 4. Диференціація та індивідуалізація занять. 5. Психологічне забезпечення фізичного виховання. <p>Необхідною умовою реалізації концепції є функціонування всіх її складових ланок. Якщо випадає одна з ланок - порушується багатогранність у вирішенні завдань фізичного виховання.</p> <p>Концепція фізичного виховання в школі будується на конструктивних принципах.</p> <p><i>Перший принцип.</i> Фізичне виховання школярів спрямовано на підготовку учнів до активної життєдіяльності, формування здорового способу життя.</p> <p><i>Другий принцип.</i> Фізичне виховання здійснюється шляхом залучення всіх школярів (основної, підготовчої та спеціальної груп) до регулярних занять фізичними вправами на уроках фізичної культури і в позаурочних формах рухової діяльності.</p> <p><i>Третій принцип.</i> У процесі занять фізичними вправами повинне бути забезпечене різнобічне фізичне виховання школярів, високий рівень їх здоров'я, фізичного розвитку, фізичної і рухової підготовленості, моральної вихованості на основі українського освітнього стандарту з фізичної культури.</p> <p><i>Четвертий принцип.</i> Педагогічний ефект у фізичному вихованні учнів досягається шляхом виконання вимог комплексного підходу у вирішенні завдань фізичного виховання, на базі ефективного планування, формування мотивації та потреби учнів у систематичних заняттях фізичними вправами, творчої взаємодії вчителя та учнів, демократизації і гуманізації педагогічного процесу.</p> <p><i>П'ятий принцип.</i> Безперервність фізичного виховання школярів реалізується шляхом постановки та вирішення наскрізних завдань фізичного виховання в I, II, III, IV чвертях, у віковій групі школярів, в канікулярний час, в період літнього відпочинку учнів.</p> <p><i>Шостий принцип.</i> Показниками результативності фізичного виховання школярів є теоретична і рухова підготовка учнів в обсязі програми фізичного виховання, обраної на альтернативній основі вчителем фізичної культури, стандарту мінімальних державних вимог до рівня фізичної підготовленості учнів різного віку та статі, нормативів спортивної класифікації.</p>
<p style="text-align: center;">Основна ідея</p>	<p>Вивчити методику визначення підвищення рівня здоров'я школярів, розглянути сучасну класифікацію уроків фізичної культури та охарактеризувати їх особливості.</p> <p>Гіпотеза дослідження: використання нетрадиційних форм проведення та застосування сучасних технологій на уроках фізичної культури сприяє розвитку інтересу учнів до занять.</p> <p>Завданнями роботи є:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розглянути методику визначення підвищення рівня здоров'я школярів; 2. Вивчити сучасні вимоги до уроків фізичної культури. 3. Дати класифікацію уроків фізичної культури. 4. Проаналізувати можливості використання сучасних технологій на уроках фізичної культури.

	<p>При вирішенні даних завдань нами були використані методи дослідження:</p> <ul style="list-style-type: none"> - обробка та аналіз літературних джерел. - аналіз методичної літератури. - педагогічне дослідження.
Технологія реалізації ідеї	<p>Збереження та зміцнення морального, фізичного та психічного здоров'я вихованців є одним із пріоритетних завдань загальноосвітньої школи.</p> <p>Тобто навчальний заклад сьогодні має створити оптимальні умови для збереження та зміцнення здоров'я учасників навчально-виховного процесу.</p>
Форми, методи, прийоми, засоби	<p>У зміст комплексної програми дослідження ввійшли такі методи:</p> <ul style="list-style-type: none"> - теоретичний аналіз та узагальнення досвіду педагогічної практики; - педагогічний експеримент; - тестування; - спостереження; - методи математичної статистики. <p>Теоретичний аналіз та узагальнення досвіду педагогічної практики здійснювалось у наступних напрямках:</p> <ul style="list-style-type: none"> - вивчення правових та програмово-нормативних основ сучасної системи фізичної підготовки дітей України; - аналіз організації та спрямування фізичної підготовки дітей у різних країнах світу; - вивчення вікової та методичної спрямованості у плануванні засобів удосконалення фізичних здібностей; - виявлення методики особливостей вибіркового удосконалення фізичних здібностей. <p>Педагогічний експеримент передбачав заплановане і організоване втручання дослідника у навчальний процес з фізичної підготовки дітей шкільного віку. Таке втручання, перш за все, потребувало розробки планів та їх реалізацію без шкоди для здоров'я обстежених.</p> <p>У процесі педагогічного експерименту об'єкт вивчався із використанням комплексної методики тестування. Педагогічне тестування використано для вивчення рівня розвитку основних фізичних здібностей: сили, швидкості, витривалості, гнучкості та спритності.</p> <p>Швидкісні здібності визначались за результатами бігу на 30 м із високого старту. Для оцінки швидкісно-силових здібностей використовувались стрибки вгору. Човниковий біг 2 x 15 м з оббіганням 2-х стійок, характеризував такі фізичні здібності, як спритність, швидкість та координацію рухів.</p> <p>Для визначення рівня розвитку швидкісної витривалості використовувався біг на 300 м з високого старту. Контрольні випробування – біг на 30, 300 м та човниковий біг 2 x 15 м – проводились у вигляді змагань. Час виконання цих вправ фіксувався за допомогою секундоміра.</p> <p>Результати бігу на 30 і 300 м реєструвалися в умовах відкритого майданчика у відповідності з правилами змагань з легкої атлетики. Під час бігу на 300 м обстежувані бігли групами по 4 – 5 чоловік. На початку і в кінці дистанції човникового бігу були розмічені два півкола радіусом 50 см. Із положення високого старту за команду “руш” учень пробігав 15 метрів між двома півколами і не зупиняючись повертався до стартової лінії. Враховувався час від подачі команди “руш” до моменту приходу до фінішу.</p> <p>Рівень розвитку гнучкості визначався таким чином: стоячи на лавці, учень не згинаючи ніг у колінах, виконував нахил вперед. Досягнувши пальцями до фіксатора, переміщував його по розміченій планці вниз, нахилиючись максимально вперед і фіксував кінцеве положення 2 с. Коли кисть була розміщена вище нульової відмітки, то гнучкість оцінювалась</p>

	від'ємним числовим значенням. А якщо пальці кисті знаходилися нижче рівня лавки, то гнучкість оцінювалась позитивним числовим значенням. Тест проводився двічі. Фіксувався кращий результат.
Результат застосування	<p>На ефективність застосування цієї методики у цілісному навчальному процесі впливає:</p> <ul style="list-style-type: none"> - оптимальне поєднання методів, форм, засобів навчання та їх відповідальність віковим особливостям учнів; - дотримання режиму рухової активності, поєднання рухового та статичного навантаження; <p>Одним із шляхів досягнення цієї мети є створення освітнього середовища, сприятливого для збереження та зміцнення здоров'я учнів, та формування у них відповідального ставлення до свого здоров'я.</p>
Критерії ефективності	Незважаючи на те, що вивчення стану здоров'я дітей в Україні проводиться уже багато років, проблема залишається недостатньо вирішеною. На сучасному етапі розвитку методики визначення підвищення рівня здоров'я школярів предметом дискусії є ряд понять, таких як: рівень здоров'я, його структура, якість та кількість.
Наукові джерела	<p>Холодов Ж.К., Кузнецов В.С. Теорія і методика фізичного виховання і спорту: Навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів .- М.: Академія, 2003.</p> <p>Янсон Ю.А. Фізична культура в школі. Науково-педагогічний аспект. Книга для вчителя .- Ростов н / Д: Фенікс, 2004.</p> <p>Лях В. І. Методика фізического виховання учасихся: Пособие для учителя. - М.: Просвещение, 2000</p> <p>Ашмарин Б. А. Теорія і методика фізичного виховання: Посібник для вчителя .- М.: Академія, 2001</p> <p>Вишне夫斯基 В.А. Здоров'єсбереження в школі (педагогические стратегии и технологии). – М.:Теория и практика физической культуры , - 2002.</p>
Висновки	<p>Таким чином, результати дослідження дозволяють зробити такі висновки.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Переважна більшість учнів 1-11 класів загальноосвітньої школи (64,2%) мають низький рівень фізичного здоров'я, що вказує на достатньо низький енергопотенціал біосистеми та наявність у них хронічних захворювань і їх маніфестацію. 2. У 29,2% школярів 1-11 класів визначаються низькі функціональні можливості ряду систем організму (дихальної, серцево-судинної, м'язової), про що свідчить середній рівень їхнього здоров'я; лише 6,6% школярів мають абсолютне здоров'я. 3. З роками навчання у школі фізичне здоров'я учнів погіршується , що свідчить про незбалансованість системи навчання з системою практичної реалізації оздоровчих заходів. 4. Незадовільний стан фізичного здоров'я учнів вимагає розробки та наукового обґрунтування оздоровчих заходів, спрямованих на підвищення рівня здоров'я підростаючого покоління . 5. Введення в навчально-педагогічний процес у школі додаткового оздоровчого чинника, а саме, третього оздоровчого уроку фізичної культури, дозволило 51% школярів покращити рівень свого здоров'я. 6. Аналіз обліку пропусків занять учнями за хворобою свідчить, що через три роки після впровадження третього оздоровчого уроку фізичної культури у практику роботи школи, кількість ГРЗ серед дітей відчутно знизилася. 7. Педагогічні спостереження класних керівників і вчителів фізичної культури свідчать про збільшення кількості дітей, які стали систематично

дотримуватися особистої гігієни, а також про підвищення активності школярів щодо участі у різноманітних шкільних заходах; набуття ними впевненості у собі; підвищення значущості особистісного “Я”; спрямованості на дотримання активної життєвої позиції.

8. Різні види фізичних вправ оздоровчого спрямування, що були покладені в основу третього оздоровчого уроку фізичної культури (аеробіка без предметів і з предметами, естафети, дихальні вправи, вправи йоги), є ефективними засобами поліпшення функціональних можливостей школярів і підвищення їх рівня фізичного здоров'я.

9. Впровадження третього оздоровчого уроку фізичної культури у навчально-педагогічний процес з фізичного виховання учнів 1-11 класів сприяє оптимізації стану фізичного здоров'я, підвищує пріоритет оздоровчого впливу занять фізичної культури на школярів, дозволяє закласти основи забезпечення і розвитку у них морального і фізичного здоров'я.

**Опис досвіду роботи
вчителя фізичної культури
закладу „Загальноосвітня школа
I-III ступенів №27 Вінницької міської ради”
Мельника Леоніда Сергійовича**

Тема досвіду роботи	Елементи футболу на уроках фізичної культури
Автор	Мельник Леонід Сергійович, вчитель фізичної культури, тренер
Сфера застосування	Навчальний заклад, спортивні секції, футбольні клуби, засідання методоб'єднань вчителів фізичної культури школи, міста, області.
Актуальність	Згідно з сучасним методичними засадами, основний акцент у викладанні фізичної культури має бути зроблений на проваджування в школах уроку футболу. Ми маємо зробити все можливе, щоб футбол не тільки гармонійно вписався в основу життя підрастаючого покоління, а й став би величезним вихованням та соціальним явищем.
Наукові концепції та теорії	Кожен вид спорту має свою специфіку, здійснюючи певний вплив на морфолого-функціональні особливості організму. Заняття футболом при правильній організації педагогічного процесу – могутній засіб зміцнення здоров'я, підвищення працездатності і росту спортивної майстерності молоді. У процесі занять футболом виробляються складні і різноманітні рухові навички, виникають і удосконалюються умовно-рефлекторні зв'язки між корою головного мозку, руховим апаратом і внутрішніми органами, поліпшується координація, підвищується загальний рівень фізичної підготовленості, технічної і тактичної майстерності спортсменів.
Основна ідея	Гра у футбол вимагає всебічної підготовки, що обумовлено часто змінюваними ігровими ситуаціями, пов'язаними з різноманітними динамічними індивідуальними і колективними діями. Футбол – спортивна гра нашого століття, яка приваблює до себе молодь, формує почуття патріотизму, гідності за свою націю. Він виховує колективізм, мужність, високі моральні якості, підтримує відмінну фізичну форму, вчить витримці і повазі до суперників на футбольному полі.
Технологія реалізації ідеї	Основною формою організації занять із футболу є комплексний урок. Комплексний урок – це заняття, на якому вирішується декілька тренувальних завдань. Слід пам'ятати, що в комплексних уроках, які найбільш прийнятні для навчання дітей треба чітко розмежовувати розминку і вирішення завдань з фізичної підготовки в основній частині. Гра у футбол розвиває силу, швидкість, витривалість, спритність, рішучість, наполегливість, силу волі, почуття товарищескості.
Форми, методи, прийоми, засоби	На заняттях з футболу доцільно застосовувати в комплексній формі організації занять такі методи: круговий, поточний (для навчання); ігровий і змагальний (для удосконалення техніки, тактики і фізичної підготовки). Тематичний урок присвячений одній із тем навчальної програми (фізичній підготовці, техніці, тактиці). Також, в процесі навчання застосовують такі групи методів: наочні (показ вправ, демонстрація вправ на схемі, макеті, екрані тощо); словесні (розповідь, пояснення, вказівка, зауваження, переконання, бесіда тощо); практичні.
Результат застосування	Активна рухова діяльність школярів у процесі занять фізичною культурою і спортом сприяє запобіганню перевантажень і перевтоми. Доцільність і ефективність рухової діяльності, як і будь-якої іншої, залежить від системи її

	реалізації, глибини наукового обґрунтування. Важливо, зокрема, знати характер і міру впливу на організм тих чи інших вправ, правильно варіювати навантаження. Усе це стосується одного з найпопулярніших, масових і улюблених видів спорту – футболу.
Критерії ефективності	Неможливо ефективно навчати усім елементам складної рухової дії чи, тим більше, певній руховій діяльності в цілому. На кожному уроці, як правило, виділяють домінуючий навчальний елемент, якому підпорядковується решта змісту уроку: спеціальна розминка, розвиток фізичних якостей, необхідних для виконання рухової дії, що буде вивчатися, комплексн підвідних та підготовчих вправ. Розроблено контрольні нормативи та тести.
Наукові джерела	1. Вихров К.Л. Футбол у школі: Навчально-методичний посібник. Київ, Комбі ЛТД, 2002. 2. Журнал «Фізичне виховання в школі», 2001. 3. Дубенчук А.І. Спортивні ігри з м'ячем, Харків, 2006. 4. Журнал «Фізичне виховання в школі», №3, 2009.
Висновки	Завдання педагога полягає в тому, щоб створювати на уроці оптимальні умови для здійснення процесу фізичного розвитку. Педагог повинен постійно удосконалювати методику навчання, що дозволяє дітям ефективно і якісно засвоювати програмний матеріал. Тому так важливо використовувати нестандартні уроки. Впровадження уроку футболу в школі допомагає популяризувати гру, готувати хороших спортсменів, підвищувати рівень рухової активності учнів, пропагувати здорове дозвілля. Футбол- це ще один із шансів отримати нові імена в спорті України.

Опис досвіду роботи
вчителя трудового навчання
закладу «Загальноосвітня школа
I-III ступенів №20 Вінницької міської ради»
Дзигаленко Людмила Миколаївни

Тема досвіду роботи	Впровадження сучасних методів та комп'ютеризованих засобів у навчальний процес на уроках трудового навчання
Автор	Дзигаленко Людмила Миколаївна
Сфера застосування	У навчальному закладі. На засіданнях методоб'єднань школи та міста, на майстер-класах для слухачів ВОПОПП.
Актуальність	Використання комп'ютерних технологій у навчальному процесі сприяють інтенсифікації творчого розвитку дітей, дають можливість вирішувати складніші завдання з суттєвим вмістом творчого компоненту, що позбавляє традиційний навчальний процес рутини, натомість підсилює його цікавість. Комп'ютерні технології на уроках трудового навчання відповідають зростаючим потребам суспільства у фахівцях, які використовують комп'ютери в професійній діяльності.
Наукові концепції та теорії	Впровадження комп'ютерних технологій у навчальний процес підвищує результативність та якість навчально-виховного процесу, сприяє зміні парадигми філософії освіти із орієнтирами на особистість як кінцевий результат освітньої діяльності закладу. Безпосередньо питання комп'ютерних технологій досліджувалось Р. С. Гуревичем, В.В Вдовиченком. Проблеми поєднання навчання з продуктивною працею розглядали А. Гордін, А. Дубов, В. Кальней, формування конструкторсько-технологічних знань і вмінь — В. Качнев, П. Корляков, А. Мізрах; дидактичних основ використання проблемності на уроках — В. Гетта, Д. Тхоржевський; проектно-технологічної діяльності — В. Бербець, Н. Дубова, О. Коберник, Т. Кравченко, В. Харитонова, С. Ящук.
Основна ідея	Впровадження комп'ютерних технологій на уроках «Проектування одягу» сприяє підвищенню професіоналізму майбутніх фахівців швейної галузі, зокрема дизайнерів, художників-модельєрів, конструкторів, технологів та ін. Впровадження в сучасне виробництво систем AUTOCAD (computer aided design)- автоматизованого проектування є життєво необхідною справою, позаяк використання їх у процесі проектування та виробництва модного і стильного одягу значно полегшує підготовку графічних конструкцій моделі та оформлення на неї технічної документації. Це не тільки знижує собівартість виробів, що є надзвичайно важливим фактором, але й інтенсифікує працю модельєра-конструктора, звільняє його творче уявлення та фантазію від рутинних та трудомістких графічних операцій, скорочує термін виготовлення лекал і водночас покращує їхню якість. Тому такий підхід на уроці сприяє майбутньому професійному вибору випускника, розвитку творчості, дає можливість дитині сформувати такі ключові компетентності як підприємницькі, громадянські та ін..
Технологія реалізації ідеї	<ol style="list-style-type: none"> 1. Дослідження та апробації програмного забезпечення. 2. Розробка власних методик використання можливостей різних програм на уроках трудового навчання. 3. Залучення можливостей комп'ютерного класу навчального закладу. 4. Учнівські індивідуальні та колективні проекти з технологізації моделювання.

Форми, методи, прийоми, засоби	Презентація проектів, телеміст, віртуальна екскурсія, практична робота з моделювання виробів, виставки, створення порт фоліо.
Результат застосування	<p>Навчальний процес стає більш привабливим для учнів, якість отриманих знань підвищується. Методика дозволяє підняти рівень креативності навчальних завдань, наблизити їх до практично придатного рівня, створити базу для подальшого професійного навчання</p> <p>Основними складовими позитивного ефекту є використання програмних засобів для вирішення навчальних завдань, зняття обмежень щодо вибору матеріалів для роботи, створення міжпредметних зв'язків з іншими навчальними курсами загальноосвітньої школи.</p>
Критерії ефективності	Використання комп'ютерних технологій сприяє посиленню ефективності навчання завдяки: широким зображувальним можливостям; значному розширенню кола розв'язуваних завдань; збагачення предметного змісту завдань шляхом вивчення реальних виробничих і соціальних ситуацій; підвищення рівня проблемності завдань; оновлення змісту завдань завдяки ігровим компонентам, особливих правил оперування штучними об'єктами.
Наукові джерела	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Власова А. А.</i> Вязание: от умения к мастерству. – СПб.: Лениздат, 1993. – 384 с., ил. - <i>Глушаков С. В., Сурядний О. С.</i> Персональний комп'ютер - Харків: Фоліо, 2007. – 509 с. – (Навчальний курс) - <i>Головіна М. В.</i> Технологія крою та шиття. - 5-те вид., зі змінами. – К.: техніка, 1988. – 304 с. - <i>Головіна М. В.</i> Технологія обробки деталей швейних виробів. – К.: Техніка 1982 – 110 с., ил. - <i>Горпинко Т. М.</i> Лабораторно-практичні роботи з кулінарії. – Львів: Світ, 1996. – 104 с. - <i>Дианич М. М.</i> Ассортимент и качество одежды для детей. – К.: Техника, 1988. – 175 с. - <i>Дорчинська Т. Й.</i> Швейна справа. Навчальний посібник для IX – X класів середніх загальноосвітніх шкіл. К., Радянська школа, 1980. - <i>Егорова Р. И., Монастырная В. П.</i> Учись шить: Кн. Для учащихся сред. шк. возраста. – М.: "Просвещение", 1987. – 158 с., 8 л.: ил. - <i>Климчук Л. В.</i> Технологія виготовлення швейних виробів. Навчальний посібник для учнів 8 - 9 класів середніх загальноосвітніх шкіл, ліцеїв, гімназій. - <i>Мельникова Л. В. та ін.</i> Обработка тканины: навч. Посібник для учнів 10 – 11 кл. серед. загальноосвіт. шк. – К.: "Освіта", 1993 - <i>Пінкова А., Бржізова В., Сладкова К., Груба В.</i> Поради молодій господині / Пер. з чеськ. Г. М. Гермаковської. - К.: Урожай, 1992. - 192 с. - <i>Л. М. Литвина, И. С. Леонидова, Л. Ф. Турчановская</i> Моделирование и художественное оформление женской и детской одежды. Изд. 2-е, испр. и доп., М., "Легкая индустрия", 1972. - <i>Попивцая С.</i> Искусство вышивки: Курс обучения. - М.: изд-во Эксмо; СПб.: Валерии СПД, 2003. –240 с., илл. - <i>Раскутина Р. В.</i> Вязание на спицах. – Петрозаводск: "БНП", 1992. – 287 с.: ил. - <i>Старовойт Л. Я. та ін.</i> Кулінарія: Підручник – К.: Вища шк., 1993. – 270 с. - <i>Турханова А. Т. та ін.</i> Основи швейного виробництва: Проб. навч. посібник для учнів 8-9 кл. серед. шк. – К.: Освіта 1992. 144с. - <i>Федотенко О. В.</i> Спідниці на будь-який смак. Моделювання. Крій.

	<p>Пошиття. - Д.: Сталкер,1998. – 336 с.</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Фефелова Л. Н.</i> Если вы любите шить: Руководство по моделированию, раскрою и технологии пошива женской одежды. – Новосибирск: изд-во Новосиб. ун-та, 1991. – 312с. - <i>Циганенко В. О.</i> Куховарська книга. – К.: Техніка, 1994. – 206 с. - <i>Я сама делаю выкройки.</i> – М., ”Внешсигма”, 1999. – 208 с. - <i>Матеріали інтернет-ресурсів:</i> - сайт Вінницького обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників http://www.voipopp.vn.ua - сайт Київського інституту післядипломної педагогічної освіти ippo.org.ua/ - сайт Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти www.ipe.poltava.ua/ - сайт Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти www.vippo.lutsk.ua - сайт українського конкурсу педагогічних розробок www.osvita.ua - сайт журналу "Трудова підготовка в закладах освіти" www.ped-pressa.kiev.ua - http://disted.edu.vn.ua - "Готуємося до уроків"; - http://test.edu.vn.ua - "Система перевірки знань"; - Інноваційний педагогічний сайт "Острів знань" www.ostriv.in.ua
Висновки	<p>Використання комп'ютерних технологій спричиняє зміни у співвідношенні різних організаційних форм навчальної діяльності, зокрема збільшується частка самостійної, індивідуальної та групової роботи; розширюється обсяг практичних і лабораторних робіт, насамперед пошукового та дослідницького характеру, підвищується роль і значення позакласних занять.</p>

**Опис досвіду роботи
вчителя трудового навчання
закладу „Загальноосвітня школа
I-III ступенів №16 Вінницької міської ради”
Мартинюка Василя Афанасійовича**

Тема досвіду роботи	Зміцнення матеріальної бази шкільних майстерень з підсобних матеріалів
Автор	Мартинюка Василя Афанасійовича
Сфера застосування	Для практичного і теоретичного використання на уроках трудового навчання.
Актуальність	Не повністю забезпечена школа необхідними інструментами і пристроями для роботи учнів.
Наукові концепції та теорії	В основу концепції трудового навчання та креслення покладені такі теорії: <ul style="list-style-type: none"> - психолого-педагогічна теорія гармонійного розвитку особистості; - психологічна теорія діяльності; - психологічна теорія переносу. Реалізація змісту трудового навчання і креслення можлива за наявності відповідних дидактичних засобів навчання, технологічних засобів для здійснення учнями практичної діяльності. Необхідне забезпечення сировиною, матеріалами, інструментами, приміщеннями.
Основна ідея	Забезпечення навчальної бази кабінету трудового навчання, майстерні.
Технологія реалізації ідеї	Вивчення літератури, методики використання підручних матеріалів для виготовлення інструментів, пристосування, створення портфоліо проектів, креслень. Створення робочих учнівських груп, проведення інструктажів з ТБ. Самостійне виготовлення інструментів і пристроїв учнями для проведення уроків трудового навчання. Наповнення робочого місця, демонстрація роботи з новоствореними приладами з дотриманням ТБ.
Форми, методи, прийоми, засоби	Використання інноваційних форм, методів і прийомів як засобів підвищення коефіцієнту корисної дії на уроці.
Результат застосування	Поширення, впровадження у масову практику шкіл.
Критерії ефективності	Практична діяльність.

<p>Наукові джерела</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Гуревич Р.С., Коношевський Л.Л., Подоляк В.О., Черкунов І.С. Актуальні проблеми трудової і професійної підготовки молоді. 2. Тхоржевський Д.О. Методика трудового та професійного навчання 4.1. 3. Тхоржевський Д.О. Методика трудового та професійного навчання 4. II. 4. Тхоржевський Д.О. Система трудового навчання. 5. Гороль П.К. Гуревич Р.С. Обчислювальна техніка та технічні засоби навчання. 6. Боголюбов С.К. Черчение. 7. Войнов О.В. Вяткин Г.П. Машиностроительное черчение. 8. Матвеев А.А. Черчение. 9. Ятченко С.В. Токарное дело. Ю. Алексеев Г.А. Конструирование инструмента. 11. Тхор И.Е. Токарное дело. 12. Лернер П.С. Лук'янов П.М. Токарна і фрезерна справа. ІЗ. Барбашов Ф.А. Фрезерное дело. 14. Зубенко П.Н. Альбом рабочих чертежей. 15. Зайцев В.Г. Справочник молодого токаря. Іб. Самохвалов Я.А. Справочник техника-конструктора. 17. Коваленко В.И. Объекты труда. 19. Гушулей И.М. Основы деревообработки. 8-9 кл.
<p>Висновки</p>	<p>Учні вчать самостійно виготовляти інструменти і пристрої, необхідні на уроці.</p>

Опис досвіду роботи
вчителя трудового навчання
закладу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів зі спеціалізованими
класами з поглибленим вивченням математики та фізик №34
Вінницької міської ради»
Лещука Романа Миколайовича

Тема досвіду роботи	Використання інформаційних технологій у професійній діяльності вчителя трудового навчання
Автор	Лещук Роман Миколайович
Сфера застосування	В загальноосвітніх навчальних закладах під час уроків та гурткової роботи
Актуальність	<p>Як носій знань та досвіду учитель має в першу чергу навчитись використовувати сучасні технології та передати їх учням. Тому у педагога повинна бути готовність до використання нових технологій в процесі передачі знань, а це вимагає безперервної самоосвіти.</p> <p>Використовувати інформаційні технології повинен учитель трудового навчання у своїй роботі не лише для набору тексту, а й для креслення, моделювання, проектування тощо. Якщо є можливість (а така можливість з кожним роком покращується, бо все більше учнів мають удома комп'ютери) залучати до такої діяльності учнів в індивідуальному порядку.</p>
Наукові концепції та теорії	<p>Про актуальність впровадження інформаційних технологій в систему роботи вчителя трудового навчання свідчить наявність публікацій науковців та педагогів-практиків, які присвячені різним питанням цієї проблеми, в фахових періодичних виданнях України та Росії. Серед інших можна виділити Мірошниченка Ю., Симканич О., Бойченка О., Нищак І., Гуревича Р.</p> <p>Протягом значного періоду часу проблему впровадження інформаційних технологій в процес трудового та професійного навчання вивчає професор Гуревич Р. С.</p>
Основна ідея	<p>Основним видом професійної діяльності учителя трудового навчання є вивчення елементів технічних наук та формування трудових умінь учнів під час уроків та в позаурочний час.</p> <p>У зв'язку з недостатнім фінансуванням освітньої галузі та частими змінами навчальних програм гостро відчувається дефіцит навчально-методичного забезпечення уроків трудового навчання. Особливістю навчального предмету є залежність вибору об'єктів трудової діяльності учнів від матеріально-технічної бази та побудова в цьому контексті навчально-виховного процесу.</p>
Технологія реалізації ідеї	<p>Для реалізації проблеми забезпечення навчально-методичними матеріалами учителю необхідно оволодіти комп'ютером та різними специфічними комп'ютерними програмами, які допоможуть у вирішенні загально користувацьких завдань (набір тексту, проста обробка графіки, створення графіки) так і специфічних завдань (виконання креслень, робочих рисунків для практичних робіт, 3D графіка, обробка відео тощо).</p>
Форми, методи, прийоми, засоби	<p>Навчально-методичні розробки можна поділити на дві групи: для учителя, для учня. Для учнів інформація може бути запропонована у різних формах: роздатковий матеріал, структуровані конспекти, технологічні картки, робочі рисунки для практичних робіт, зразки проектів, презентації, навчальні відеофільми.</p> <p>Для учителя: конспекти уроків, систематизація досвіду у вигляді публікацій, посібників та виступів.</p>

	Для створення навчально-методичного забезпечення використовують комп'ютер з різними периферійним пристроями, мережу Інтернет, фотокамера, відеокамера та спеціалізовані програми: Компас, bCad, FastStone Image Viewer, Sony Vegas тощо.
Результат застосування	<p>Розроблені комплекти роздаткового матеріалу для модулів: технологія обробки деревини, технологія ажурного випилювання, технологія інкрустації, технологія мозаїки, технологія слюсарної обробки, технологія художнього випалювання, технологія електротехнічних робіт. Під час вивчення предмету трудове навчання використовуються авторські навчальні відеоролики з різних тем: технологія оздоблення виробів металевими вставками (інкрустація дротом); підготовка дроту до інкрустації; технологія тригранно-виїмкового різьблення; технологія яворівського різьблення; технологія нарізування різьби; з'єднання деталей з тонкого листового металу; прийоми пиляння столярною ножівкою; прийоми роботи рашпілем; прийоми роботи рейсмусом; пиляння ножівкою в стуслі.</p> <p>Розроблений спеціалізований сайт для учителів трудового навчання, який використовується як офіційний предметний сайт та вказаний у переліку інформаційних джерел для учителя трудового навчання у методичних рекомендаціях МОНМС.</p> <p>Розроблені та використовують курси дистанційної освіти на базі лабораторії ЛКТ під керівництвом Пасіхова Ю. Я.: трудове навчання. Проект; трудове навчання 7 клас. Інваріантний модуль; креслення 11 клас тощо.</p> <p>У фахових виданнях надруковані публікації:</p> <ul style="list-style-type: none"> — Лещук Р. М. Метод фокальних об'єктів у художньому конструюванні на уроках трудового навчання / Р. М. Лещук // Трудове навчання в закладах освіти. -2008. - №5-6. - С. 18-20. — Лещук Р. М. Використання учителем трудового навчання інформаційних технологій в професійній діяльності / Р. М. Лещук // Актуальні проблеми виробничих та інформаційних технологій, економіки і фундаментальних наук. Збірник наукових праць. Випуск 5. - Вінниця: Діло, - 2008. – С. 132-136. — Лещук Р. М. Диференційовані практичні роботи з ажурного випилювання / Р. М. Лещук, В. О. Лоїк // Трудове навчання в школі. – 2011. – №3 (27). – С.19-22. — Лещук Р. М. Використання відеоматеріалів для ефективності вивчення теоретичного матеріалу / Р. М. Лещук // Трудове навчання в школі. – 2011. - №11 (35). - С. 7-10.
Критерії ефективності	<p>Критерії ефективності використання авторських навчально-методичних розробок з використанням ПК та інформаційних технологій.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Підвищений інтерес учнів до предмету в цілому через доступність, яскравість навчального процесу. 2. Якість засвоєння знань завдяки ефективній реалізації принципу наочності шляхом демонстрації статичних та динамічних посібників. 3. Підвищення якості практичних робіт. 4. Забезпечення творчого процесу конструювання банком ідей, покроковими інструкціями. 5. Виконання проектів більш якісними та презентабельними.
Наукові джерела	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бойченко О. Знання та їх роль в інформаційно-технологічній підготовці навчальних проектів / Олег Бойченко // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2007. - №1. – С. 14-18. 2. Гуревич Р. С. Теоретичні та методичні основи організації навчання у

	<p>професійно-технічних закладах: [Монографія]; за ред. С. У Гончаренка. – К.: Вища школа, 1998. – 229 с.</p> <p>3. Гуревич Р. С. Чи потрібен комп'ютер на уроках трудового навчання // Трудова підготовка в закладах освіти. - 2001. -№2 - С.6-10.</p> <p>4. Технології : термінологічний словник-довідник : вчителям трудового навчання (технологій) / упоряд. В. М. Бойчук, М. Ю. Кадемія, О. Ю. Пінаєва та ін.; за ред. д. пед. наук, професора Р. С. Гуревича. – 2-е вид., доп. – Вінниця: ФОП Данилюк В. Г., 2010, - 358 с.</p> <p>5. Шипицын Н. П. Дидактические условия применения компьютерной техники в процессе обучения учащихся 5-7 классов образовательной области «технология»: дис. кандидата педагогических наук: 13.00.01 / Шипицын Николай Павлович. – Брянск, 1996. – 171 с.</p> <p>6. Пінчук О. П. Використання мультимедійних продуктів у системі загальної середньої освіти [Електронний ресурс] Ольга Павливна Пінчук . – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/ITZN/em4/content/07popeso.htm#_ednref2</p>
<p>Висновки</p>	<p>Таким чином, використання в комплексі наочно-навчальних посібників (роздатковий матеріал, презентації, відео, графіка) підвищує ефективність запам'ятовування навчального матеріалу завдяки одночасному сприйманні інформації різними рецепторами на фоні підвищеного емоційного настрою. Аналізуючи результати рефлексії учнів наприкінці уроку, можна стверджувати, що відеоматеріали, презентації, картки, інструкції, схеми є потужним засобом активізації уваги та пам'яті.</p> <p>Для проведення сучасного уроку трудового навчання учитель повинен вільно володіти різними інформаційно-комунікаційними технологіями та використовувати їх для підготовки та проведення уроків.</p>

**Опис досвіду роботи
вчителя образотворчого мистецтва
закладу «Загальноосвітня школа І – ІІІ ст. №18
Вінницької міської ради»
Богуто Тетяни Михайлівни**

Тема досвіду роботи	Естетичне виховання учнів середньої школи
Автор	Богуто Тетяна Михайлівна – вчитель образотворчого мистецтва, кваліфікаційна категорія «спеціаліст вищої категорії», педагогічне звання «старший вчитель».
Сфера застосування	Середня школа, де формується у дітей художньо-естетичне ставлення до дійсності як здатності до художнього пізнання світу та його образної оцінки.
Актуальність	У контексті нових підходів до побудови національної системи освіти особливої актуальності набувають дисципліни художньо-естетичного циклу у загальноосвітніх навчальних закладах, які мають забезпечувати духовно-творчий розвиток школярів. Одним із основних предметів естетичного циклу є «Образотворче мистецтво». Воно є унікальним у вирішенні завдань як художньо-естетичного, так і особистісного розвитку підростаючого покоління. Вже в ранньому віці образотворча діяльність стає однією з найдоступніших і емоційно-захоплюючих форм творчості. Саме образотворча діяльність пробуджує в учнів позитивні емоції, естетичне ставлення до навколишньої діяльності, побуту та звичаїв, творів мистецтва, народної творчості; розвиває асоціативне мислення, активізує допитливість, зорову увагу; стимулює розвиток творчих здібностей особистості..
Наукові концепції та теорії	<p>Художнє виховання та творчий розвиток учнів засобами образотворчого мистецтва реалізується в завданнях, що спрямовані на формування концепцій:</p> <ul style="list-style-type: none"> - чуттєво – емоційне сприйняття; вміння відчувати і бачити навколишній світ, виявлення пізнавальної активності; - асоціативно – образне мислення; виявлення фантазії, уяви під час створення власних образів у художньо – практичній діяльності; - вміння визначати мету, способи та організацію її досягнення; здатність до самоаналізу та самооцінки. <p>Образотворче мистецтво – один із засобів творчого розвитку вчителя та учнів.</p> <p>«Творчість, писав В.О.Сухомлинський, починається там, де інтелектуальні та естетичні багатства, засвоєні, здобуті раніше, стають засобом пізнання, освоєння, перетворення світу. При цьому людська особистість немовби зливається із своїм духовним надбанням».</p>
Основна ідея	<p>Основні ідеї:</p> <ul style="list-style-type: none"> - використати інноваційні технології; - поставити дитячу особистість у центр всієї діяльності; - вчити розуміти мову мистецтва як форму міжособистісного спілкування, розуміння почуттів інших людей, різноманіття творчих проявів, бачень і розумінь дійсності; усвідомлення взаємозв'язку з однолітками і дорослими та відповідальності під час виконання творчих робіт.

<p>Технологія реалізації ідеї</p>	<p>Ознайомлення на уроках образотворчого мистецтва з творами живопису, скульптури, графіки, архітектури, декоративно – ужиткового мистецтва, дизайну та їх специфічними засобами художньої виразності: пластикою графічних ліній, кольорового мазка, пластикою форми конструкцій.</p> <p>Участь вчителя разом з учнями в художній продуктивній праці, пов'язаній з естетичним оформленням повсякденного побуту, художньо – трудовими традиціями та календарно – обрядовими святами за звичаями українського народу.</p>
<p>Форми, методи, прийоми, засоби</p>	<p>Уроки образотворчого мистецтва, гурткова робота, індивідуальна робота з обдарованими дітьми, участь у шкільних, міських, обласних семінарах, конференціях, участь дітей в конкурсах дитячого малюнка, виставки творчих робіт вчительки та учнів.</p>
<p>Результат застосування</p>	<p>Апробована практична система роботи з дітьми на уроках образотворчого мистецтва, гурткова робота, індивідуальна робота з обдарованими учнями. вихованці кожного року беруть участь в різних конкурсах малюнка та стають переможцями. Ось переможці тільки за останні роки :</p> <p>2008 р. – Ткачук Н., Пацанівська Ю., Микитюк М., Мазуренко І., Рогульська Г., Дворчук М., Вергелес А. – відзначені заохочувальними призами в обласному конкурсі малюнка: «Я хочу жити в якісному світі» , а також Борисенко М. Шевцова А. – відзначені спеціальними призами ; Собченко Е. посів 2 місце в обласному конкурсі малюнка «Безпека дорожнього руху – це життя»;</p> <p>*Обласний конкурс дитячого малюнка «Я хочу жити в якісному світі». Назва роботи: «Ми – архітектори якісного світу». Автор: Шафранська Анастасія Андріївна, 7 – а клас, 2 місце, 2011 – 2012 н.р.</p> <p>*Міський конкурс малюнку на асфальті «Молодь Вінниці – за життя СНІДу». Назва роботи: «Ми проти СНІДу». Автори: Самойленко Мартина, Мартиненко Анна, Погребняк Ольга, Сугак Дарина, 6 – а клас, 1 місце, 2010 – 2011 н.р.</p> <p>*Міський конкурс малюнку на асфальті «Молодь Вінниці – за життя СНІДу». Назва роботи: «СНІД руйнує життя». Автори: Самойленко Мартина, Мартиненко Анна, Погребняк Ольга, Сугак Дарина, 7 – а клас, 2 місце, 2012 н.р.</p>
<p>Критерії ефективності</p>	<p>Критеріями ефективності досвіду є: успішність учнів в образотворчій діяльності; інтерес до навчання; участь у виставках творчих робіт учнів; наявність переможців у міських, обласних конкурсах дитячого малюнка.</p>
<p>Наукові джерела</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття). - К.: Райдуга, 2012. 2. Антонович Є. А., Проців В. І., Сенд С П. Художні техніки в школі. — К.: ІЗМН, 1997. 3. Беда Г.В. Основы изобразительной грамоты. – М.: Наука, 1979. 4. Журнали «Художник», «Мистецтво та освіта», 2012. 5. Бучинський С.Л. Основы грамоты з образотворчого мистецтва. – К.: Мистецтво, 1981. 6. Виноградова Г. Малювання з натури. – К.: Рад. школа, 1976. 7. Выготский Л.С. Психология искусства. – М.: Искусство, 1986. 8. Гандзій П.А., Левицький Ф.Д. Уроки малювання: Посібник для вчителя. – К.: Рад. школа, 1975. 9. Науково – методичні посібники «Мистецтво в школі», 2012.

Опис досвіду роботи
вчителя музичного мистецтва
закладу «Навчально-виховний комплекс: загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів –
гуманітарно-естетичний колегіум № 29 Вінницької міської ради»,
Агейкіної-Старченко Тетяни Володимирівни

Тема досвіду	Особливості організації навчально-виховного процесу в класах з поглибленим вивченням музики (1-4 класи)
Автор	Агейкіна-Старченко Тетяна Володимирівна, вчитель вищої категорії, вчитель-методист, кандидат педагогічних наук
Сфера застосування	Загальноосвітні навчальні заклади (1-4 класи), ВОПОПП, курси вчителів музичного мистецтва музичних керівників дошкільних начальних закладів.
Актуальність	Сьогодні суспільство ставить перед школою завдання гуманізації виховання особистості, адже помітно зростає роль життєвої реалізації самостійної особистості, її творчого потенціалу. Важливу роль у формуванні цієї особистості відіграє відбір знань, спрямований на розвиток її цілісного світосприймання і світовідчуття. Такі знання спонукають людину до практичної діяльності у всіх сферах життя. В активній діяльності розвивається психіка людини, формуються її здібності і особистісні якості. Важливе значення у цьому процесі має курс музики в загальноосвітніх навчальних закладах, під час вивчення якого розвивається особистісно-ціннісне ставлення до мистецтва, здатність до сприймання, розуміння та створення художніх образів, забезпечуються умови для творчої самореалізації та духовно-естетичного самовдосконалення.
Наукові концепції та теорії	<ol style="list-style-type: none"> 1) Органічне поєднання універсального, національного і регіонального компонентів освіти та виховання з пріоритетом їх національної спрямованості. 2) Поєднання освіти із самоосвітою, виховання із самовихованням, їх безперервність і відкритість до змін. 3) Врахування вікових особливостей та індивідуальних здібностей учнів. 4) Діяльнісний підхід до формування творчої особистості 5) Повага до інтересів і потреб особистості, побудова навчально-виховного процесу на основі педагогіки співробітництва, толерантності взаємин і спілкування. 6) Багатофакторна взаємодія основних компонентів соціального досвіду художньо-естетичних знань, світоглядних уявлень, емоційно-ціннісного ставлення, художніх умінь, творчості.
Основна ідея	Формування діяльнісної особистості (виховання в дії) є не лише метою, а й способом музично-естетичного виховання школярів.
Технологія реалізації ідеї	Професійна компетентність вчителів мистецьких дисциплін: навчально-методичний посібник / Т.В. Агейкіна-Старченко ; заг. ред. В.І.Ковальчука. – Вінниця: «Нілан – ЛТД», 2010. – 160 с. (параграф 2.2. Методичні рекомендації щодо використання нових педагогічних ідей, сучасних методів та форм роботи на уроці музики.
Форми, методи, прийоми, засоби	Сучасний урок музики включає різні види музичної діяльності: слухання музики, вокально-хоровий спів, музично-ритмічні рухи, гра на музичних інструментах (шумових, мелодичних – металофон, сопілка), музична творчість (ритмічна, вокальна, інструментальна імпровізації). Теоретичне вивчення музики. Особливе місце на уроках музики в початковій школі відіграють <i>активні форми та методи навчання.</i>

	<p><i>Метод створення композицій:</i> поєднання різних форм роботи навколо одного музичного твору чи певного художнього образу, що вивчається.</p> <p><i>Метод проектів:</i> проекти втілення ідей (написати казку, створити до неї музичний супровід), проекти одержання естетичної насолоди (підготувати цікаву розповідь про композитора, музичний твір і розповісти її однокласникам).</p> <p><i>Метод створення опорних схем (образних моделей).</i> Структурні елементи та взаємозв'язки таких схем-моделей подаються як у вигляді схематичних зображень (певних геометричних фігур та ліній-стрілок між ними), так і у вигляді конкретних образів – людей, об'єктів природи, предметів побуту, їх умовних зображень, символів тощо.</p> <p><i>Метод руйнування</i> (виявлення прихованих помилок, навмисне зроблене учителем), що сприяє активізації пізнавальних інтересів учнів.</p> <p><i>Метод моделювання</i> (відтворення цілісності об'єкту, який вивчається, його структуру, зв'язків та функціонування).</p> <p><i>Метод ігровий</i> (музично-дидактичні, сюжетно-рольові, проблемно-моделюючі, інтелектуальні, пізнавальні, пальчикові тощо)</p> <p>Особливість драматургії уроків у класах з поглибленим вивченням музики - нетрадиційна структура поєднання традиційних видів діяльності та музичних творів: <i>казкова й концертна форма, пісенно-танцювальний практикум різноманітні ігрові форми.</i></p> <p><i>Прийоми:</i> «Ритмічна відповідь», «Звукові сигнали», «Імпровізація», «Логічний ланцюжок», «Створи супровід», «Намалювати музику», «Створи образ».</p> <p><i>Мультимедійні засоби</i> (педагогічний програмний засіб «Музичне мистецтво»).</p>
<p>Результат застосування</p>	<p>Апробована методична система організації навчально-виховного процесу в класах з поглибленим вивченням музики (1-4 класи)</p>
<p>Критерії ефективності</p>	<ul style="list-style-type: none"> - сформовані емоційно-ціннісні орієнтації у галузі музичного мистецтва (багата емоційно-почуттєва сфера, ціннісне ставлення до дійсності та творів мистецтва, здатність до художньої самореалізації, потреба в мистецькій самоосвіті); - осмислене відношення до музичного мистецтва (набута система базових знань та уявлень про музичне мистецтво, його значення в житті людини і суспільства, знання вітчизняної та світової музичної культури в межах програми, вміння висловлювати власні думки); - діяльнісне відношення до музики (практична музична діяльність – гра на музичних інструментах, сформовані спеціальні художні уміння, навички спілкування з питань мистецтва, здатність до художньо-творчої діяльності).
<p>Наукові джерела</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Верховинець В.М. Весняночка: Ігри з піснями для дітей дошкільного віку та молодших школярів. — К.: Муз.Україна,1979.-339 с. 2. Гумінська О.О. Особливості музичного виховання в першому класі:Метод посібник. — Рівне: РДГУ,2001. — 56с. 3. Гумінська О. Мультимедійні засоби навчання на уроках музичного мистецтва / Оксана Гумінська // Шкільний світ. – 2009. – № 34. – С. 5 – 8. 4. Гумінська О.О. Уроки музики в загальноосвітній школі: Метод.посібник. — Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2003. — 104с.

	<p>5. Дверій Р.Є. Основи гри на музичних інструментах. Навчально-методичний посібник для вчителів загальноосвітніх шкіл, музичних керівників дошкільних навчальних закладів, керівників гуртків позашкільних закладів освіти. – Львів: Світ, 2009. – 128 с.</p> <p>6. Книга вчителя дисциплін художньо-естетичного циклу: Довідково-методичне видання / Упоряд. М.С. Демчишин; О.В. Гайдамака. — Харків:ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006.- 768 с.</p> <p>7. Леонтович М. Практичний курс навчання співу у середніх школах України. — К.: Музична Україна, 1989. — 133с.</p> <p>8. . Лещенко М.П. Щастя дитини – єдине дійсне щастя на землі: До проблеми педагогічної майстерності: Навчально – методичний посібник. – К.: АСМІ, 2003. – Ч.2. – 240с.</p> <p>9. Лобова О.В. Здрастуй, музико! (Музика як вид мистецтва і навчальний предмет): Навч.посібник з основ музичного виховання. — Суми: Слобожанщина, 1997. — 84с.</p> <p>10. Лобова О.В. Музика: Підручник для 2 класу. — К.: Школяр,2003. — 142с.</p> <p>11. Лобова О.В. Музика: Підручник для 3 класу. — К.: Школяр,2003. — 143с.</p> <p>12. Лобова О.В. Музика: Підручник для 4 класу. — К.: Школяр,2003. — 143с.</p> <p>13. Лобова О.В. Світ чарівних звуків (Музичні звуки та їх властивості): Навч. посібник з основ музичного виховання. — Суми: Слобожанщина, 1997. — 52с.</p> <p>14. Масол Л.М. Методика навчання мистецтва у початковій школі : посібник для вчителів / [Л.М. Масол, О.В. Гайдамака, Е.В. Белкіна, О.В. Калініченко, І.В. Руденко].-Х. : Веста : Видавництво «Ранок», 2006. - 256 с.</p> <p>15. Музыка в начальных классах: Метод. пособие для учителя / Науч.рук. Д.Кабалевский. — М.:Просвещение,1985.- 140с.</p> <p>16. Ростовський О.Я. Методика музичного виховання в початковій школі: Навч.-мет. посібник . — Тернопіль:Навчальна книга — Богдан,2001. — 216с.</p> <p>17. Тарасенко Г.С. Дивосвіт: Уроки естетико-екологічної культури на матеріалах українознавства. — К.: МПП Центр «Київ», 1995. — 204с.</p>
Вид досвіду	<p><i>За об'ємом: система роботи працівника освітнього закладу.</i> <i>За рівнем творчої самостійності: раціоналізаторський.</i></p>
Висновки	<p>Діяльнісне засвоєння змісту музичного мистецтва в класах з поглибленим вивченням музики сприяє виконанню завдань художньо-естетичного виховання школярів , а саме:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ознайомлення з музичною культурою України, народів світу; - формування гуманістичних і демократичних загальнолюдських цінностей, характерних для сучасного громадянина світу; - формування пізнавального інтересу учнів до музичного мистецтва, потреби у сприйманні творів, ціннісного ставлення до них; - розвиток творчих здібностей учнів, художньо-образного асоціативного мислення, уяви, фантазії, стимулювання художньо-естетичної діяльності, імпровізації та інтерпретації, виховання здатності до художньо-творчої реалізації та самореалізації особистості; - оздоровлення організму, формування краси і виразності співу, музично-ритмічних рухів;

	- формування соціальних моральних норм, виховання рис колективізму і вмінь спілкування з людьми; усвідомлення своєї індивідуальності, формування позитивних рис характеру.
--	--

**Опис досвіду роботи
вчителя образотворчого мистецтва
закладу « Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №11 ВМР»
Юрченко Марини Олександрівни**

Тема досвіду роботи	Уроки декоративного мистецтва: основні принципи формотворення та декорування в системі образотворчої освіти
Автор	Юрченко Марина Олександрівна, вчитель образотворчого мистецтва . В 1982 році закінчила Ужгородське училище прикладного мистецтва; 2002 р. – закінчила ВДПУ ім.М.Коцюбинського. З 1993 р.і на даний час - вчитель образотворчого мистецтва ЗШ №11 З 1996 р. член Національної спілки майстрів народного мистецтва України. 2005 р.- лауреат премії «Кришталева вишня»
Сфера застосування	ЗНЗ, ДНЗ, Школа мистецтв, гуртки, студії прикладного мистецтва.
Актуальність	У контексті модернізації освітньої галузі, побудови нової філософії освіти школа має забезпечити не лише якісно новий рівень освіти, а й духовно – творчий, естетичний розвиток школяра, розуміння культурної спадщини, постійну потребу в самореалізації, духовному вдосконаленню.
Наукові концепції та теорії	В основі методичної розробки покладені принципи: - єдності та загальності; - взаємодія компонентів; - поступальність від простого до складного; - варіативність.
Основна ідея	Ознайомити учнів з різноманітними видами народного мистецтва України; - виховувати розуміння та повагу до творів народного мистецтва; - розвивати інтерес учнів до традиційної народної культури; - вивчати різноманітні техніки прикладного мистецтва та її регіональні особливості; - навчити учнів розуміти глибокий зміст символіки, яка закладена в творах традиційного народного мистецтва; - виховувати почуття поваги до культури рідного краю; - навчити учнів основним прийомам стилізації та формотворення, які використовуються в традиційному народному мистецтві.
Технологія реалізації ідеї	1. Етнографічні розвідки , пошуки; створення банку даних з прикладного мистецтва. 2.Розробка методичного посібника на тему « Основні принципи формотворення та декорування в традиційному мистецтві України». Розробка методичного посібника « Українська народна іграшка». Книжечка для дітей « Великодня писанка». 2. Презентація розробок. 3. Практична робота на уроках , заняттях з гуртківцями.
Форми, методи, прийоми , засоби	Особливе викладення матеріалу: - використання ілюстративного матеріалу; - прикладна робота на уроках; - робота в групах; - заняття з гуртківцями; - презентації учнівських проєктів; - тематичні виставки. Унікати одноманітності, розвивати інтерес учнів до творчої діяльності.
Результат застосування	Апробаційна практична система роботи на уроках образотворчого мистецтва в 5 -7 класах школи №11, презентація досвіду на засіданнях методичної ради , шкільного та міського МО, перед слухачами ВОПОПП.

Критерії ефективності	<ul style="list-style-type: none"> - науково- методичне забезпечення, відповідність чинній програмі; - формування аксіологічної компетентності учнів; - практична спрямованість (розвиток гармонічного поєднання форми предмету, декору, кольорової гама, володіння основними законами композиції).
Наукові джерела	<p>Сензюк П. Композиція в декоративном искусстве.- Киев, 1988. Кириченко М. Український настінний декоративний розпис Київ, 2006. Антонович Є. Декоративно – прикладне мистецтво. Львів, 1992. СелівачовМ. Лексика української орнаментики. Київ, 2002. Найден О. Орнаментика українського розпису. Київ, 1989. Манько В. українська народна писанка. Львів, 2005. Даниленко Л. Невмеруше джерело. Київ, 1975. Енциклопедичний довідник ми – українці. Дніпропетровськ, 1999. Бутнік – Сіверський Б. Українське народне мистецтво. Київ, 1967.</p>
Висновки	<p>Вивчаючи на уроках образотворчого мистецтва основні принципи декоративного мистецтва України, його основні прийоми формотворення, композиції, декорування, смислове навантаження, кольорознавство, учні більш глибоко починають розуміти культуру рідного краю.</p> <p>За допомогою простих декоративних форм учні легко засвоюють завдання з композиції, стилізації, формотворення, декорування та інше. Самостійно виконуючи творчі завдання учні розвивають уяву, збагачують естетичні смаки.</p> <p>Традиційне народне мистецтво несе в собі не тільки культурну цінність але і навчально- виховну, що сприяє формування в учнів творчих умінь, розвиває любов до мистецтва рідного краю та Батьківщини загалом.</p>

Опис досвіду роботи
вчителя музичного мистецтва
закладу «Фізико - математична гімназія № 17 Вінницької міської ради»
Воскобойник Івети Ізєєвни

Тема досвіду роботи	Розвиток творчих здібностей в процесі вокально – хорової роботи
Автор	Воскобойник Івета Ізєєвна – вчитель музичного мистецтва закладу «Фізико – математична гімназія №17 Вінницької міської ради»
Сфера застосування	Загальноосвітні навчальні заклади, 1-8 класи, молоді вчителі, ВОПОПП, курси вчителів музики, студенти музично-педагогічного профілю.
Актуальність	У контексті нових підходів до побудови національної системи освіти особливої актуальності набуває формування освіченої, творчої особистості, забезпечення духовно – творчого розвитку учнів. Викладання музичного мистецтва має ґрунтуватись на ідеях особистісного розвитку учня, збагачення його емоційно-естетичного досвіду, а також формування ціннісних орієнтацій, потреби в творчій самореалізації та духовно – естетичному самовдосконаленню.
Наукові концепції та теорії	В основу вивчення музичного мистецтва, яке враховує національно-педагогічні традиції та сучасні тенденції розвитку вокально – хорової культури України покладені принципи: 1) єдності національного та загально - людського аспектів змісту вокально – хорової музичної освіти, що забезпечує орієнтацію навчально – музичного матеріалу на цінності української національної вокально – хорової культури та світову вокально – хорову класику; 2) взаємодії компонентів соціального досвіду людини – емоційно – ціннісного ставлення, вокально – хорових знань, умінь, творчості; 3) неперервності і наступності завдань і змісту вокально – хорової освіти у школі; 4) варіативності – спрямованість програми на творчість учителя, здатність застосовувати музичний вокально – хоровий матеріал і в разі необхідності змінювати його; 5) полі художності, що реалізуються через встановлення існуючих зв'язків між музичним та іншими видами мистецтв.
Основна ідея	Формування культури почуттів, опанування вокально – хоровими вміннями та навичками, формування здатності сприймати та інтерпретувати вокально – хорові твори, висловлювати ставлення до них, виховання музичних інтересів, смаків, потреб, розвиток загально – музичних та вокально – хорових здібностей, творчого потенціалу особистості.
Технологія реалізації ідеї	Розробка нестандартних уроків для 8 класу.
Форми, методи, прийоми, засоби	Особливості викладання музичного мистецтва в школі I та II ступеня полягає у спрямуванні педагогічного процесу на розвиток творчих здібностей учнів на збереження і розвиток індивідуальності кожної творчої особистості. Цього можна досягти: <ul style="list-style-type: none"> • використанням сучасних інноваційних технологій інтерактивного навчання; • уроки музичного мистецтва покликані збагачувати емоційно – естетичний досвід учнів, формувати культуру почуттів; • художньо – естетичним сприйманням музики у широкому діапазоні її

	<p>видів, жанрів і форм та інтерпретації інтонаційно – образного змісту прослуханих творів у процесі колективних дискусій і обговорень;</p> <ul style="list-style-type: none"> • набуттям вокально – хорових навичок у процесі виконання пісень; • елементами імпровізації, застосуванням музики як засобу комунікації та творчого самовираження; • усвідомленням особливостей музичної мови, специфікою вираження художньої інформації в музиці; • важливістю не набуттям різноманітних знань, а вміння набути знання у подальшому житті. <p>Для вчителя музичного мистецтва важливий принцип активності учня, його розумовий, духовний та естетичний розвиток, що повинен спиратися на власні зусилля.</p> <p>Тому необхідно уникати одноманітності, сірості, налаштувавши дітей на творчу співпрацю.</p>
Результат застосування	Багаторічна система роботи з проблеми.
Критерії ефективності	<p>Критеріями мистецької освіти є:</p> <ul style="list-style-type: none"> • формування емоційно – естетичного ставлення до дійсності, особистісно – ціннісного ставлення до музичного мистецтва; • розвиток емоцій, почуттів, асоціативно – образного мислення; • формування знань та уявлень, розуміння специфіки музичної мови, здібності до сприймання і розуміння музичних творів; • розширення естетичного досвіду, вмінь і навичок у слуханні музики, виконанні пісень і вмінні реалізовувати свої знання з музичної грамоти.
Висновки	<p>Об'єктами перевірки та оцінювання у процесі вивчення музичного мистецтва учнями мають стати:</p> <ul style="list-style-type: none"> • здатність сприймати і відтворювати, розуміти твори музичного мистецтва, висловлювати власне ставлення; • вміння і навички з практичної виконавської діяльності, досвід самостійної та творчої діяльності, застосування набутих знань і вмінь проблемно – пошукових ситуаціях; • обізнаність у сфері музичного мистецтва – знання та уявлення про його основні жанри, розуміння понять та вміння користуватись термінологією, уявлення про творчі стилі українських та зарубіжних композиторів; • переконливе переконання важливості сприймання української народної та авторської написаної в народному стилі і розуміння вислову М.І.Глінки «Музику створює народ, а ми, композитори, її тільки аранжуємо»; • естетична компетентність, художньо – образне мислення учнів як інтегрований результат навчання, виховання творчого розвитку.
Наукові джерела	<ol style="list-style-type: none"> 1. В. Белікова «Оптимізм високого мистецтва» 2. І.Бех «Особистісно зорієнтоване виховання» 3. Н. Ветлугіна «Музичний розвиток дитини» 4. С. Горбенко «Дитяче хорове виконання в Україні» 5. З. Жовчак «З досвіду викладання музики в загальноосвітній школі» 6. З. Жовчак «Виховання школярів засобами мистецтва» 7. О. Полєвіков «Інтеграція мистецтв як засобів розв'язання виховних завдань становлення особистості ХХІ століття» 8. В. Семиченко «Психологія емоцій» 9. Т. Биковська «Шляхи формування творчої особистості засобами мистецтва» 10. В. Сухомлинський «Вибрані твори»

**Опис досвіду роботи
завідуючої бібліотеки
закладу «Фізико-математична гімназія № 17
Вінницької міської ради»
Лампіги Алли Віталіївни**

Тема досвіду роботи	Інформаційно-освітні ресурси шкільної бібліотеки
Автор	Лампіга Алла Віталіївна
Сфера застосування	Бібліотека фізико-математичної гімназії № 17. На засіданнях методоб'єднань гімназії та міста. На заходах гімназії та міста.
Актуальність	Єдиним шляхом входження України до світового інформаційного простору є запровадження новітніх інформаційних технологій, які дають користувачам змогу одержати доступ не лише до інформаційних ресурсів бібліотеки, а й до світових інформаційних ресурсів. В теперішній час складається нова національна інформаційна структура, і бібліотеки є невід'ємною її складовою. Шкільна бібліотека як соціальний інститут – багатогранне явище, якому належить особливе місце у сфері освіти. Її головна функція – зробити інформацію доступною. Відіграючи важливу роль у розвитку інформаційної грамотності та культури своїх користувачів, бібліотека повинна забезпечувати доступ до інформаційних ресурсів і слугувати ніби інформаційними брамами. Це буде досягнуто тільки при умові якісно нового рівня обробки і розповсюдження інформації. Використання комп'ютерних технологій – необхідна умова формування сучасного іміджу шкільної бібліотеки. .
Основна ідея	Основна ідея полягає у пошуку цілеспрямованих новітніх технологій популяризації літератури, які забезпечують формування у школярів нагальної і щоденної потреби у читанні книг, роботі з ними. В їх виборі і застосуванні виходять з того, що школяреві важливо: по-перше, мати відомості про книгу, її існування і найважливіші якості, по-друге, зацікавити його книгою настільки, увесь вільний час дитина присвятила читанню, і, по-третє, школяр повинен зрозуміти книгу настільки, щоб вона сколихнула його розум та почуття, ввела у світ прекрасного і забезпечила якнайповніше його пізнання.
Технологія реалізації ідеї	Забезпечення учасників освітнього процесу та надання їм доступу до інформації, знань, ідей, культурних цінностей засобами використання бібліотечно-інформаційних ресурсів освітнього закладу на різних нбосіях: друкованому(книжковий фонд, фонд періодичних видань), магнітному (фонд аудіо-, відеокасет) цифровому (CD- диски) комунікативному (комп'ютерна мережа).
Форми, методи, прийоми, засоби	Інформаційні потреби читачів Алла Віталіївна вивчає різними методами, серед яких: опитування, спостереження, аналіз письмових джерел. Опитування проходить у формі бесіди, інтебвр'ю, анкетування. В процесі спостереження фіксуються найбільш суттєві факти і дані, що характеризують особливості запитів різних категорій користувачів. Аналіз письмових джерел пропонує дві форми: аналіз читацьких формулярів і аналіз заявок. При аналізі заявок вивчаються усні та письмові заявки на тематичний або документальний пошук матеріалів у бібліотеці У читацьких формулярах аналізується кількість видань, які вийшли за певний період, їх тематика. Також завідувача бібліотекою в своїй роботі використовує нестандартні форми проведення масових

	<p>заходів. Для залучення до читання учнів вона надає перевагу нетрадиційним формам пропаганди літератури. Наприклад, брейн-ринг, бліц-вікторина, турнір-ерудитів, літературний калейдоскоп, презентація книги в електронному варіанті. Це активні форми роботи. Поруч з цим, практикуються цікаві індивідуальні та масові форми роботи з читачами: захист читацького формуляра, бенефіс читача, читацькі олімпіади тощо. Ефективними технологіями популяризації літератури є презентації книг місцевих авторів, мандрівки літературними стежками видатних українських письменників, книжкові огляди. Бібліотекар стимулює їх різноманітними конкурсами та турнірами, годинами спілкування з поезією, музикою, мистецтвом, прес-конференції у формі ролевих та ділових ігор, літературні вікторини та ін.</p>
<p>Результат застосування</p>	<p>В сучасній шкільній бібліотеці необхідно створити систему безперервного навчання дітей сучасним інформаційним технологіям, яка б допомогла підготувати читачів до роботи з новими видами інформації, змінювала б та розвивала їхній інформаційний світогляд. Разом зі школою готувати компетентних користувачів комп'ютерних систем, здатних самостійно обробляти текстову та графічну інформацію, працювати в комп'ютерних мережах, володіти навичками роботи з гіпертекстами та мультимедіа.</p>
<p>Критерії ефективності</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Сприяння реалізації державної політики в галузі освіти; виховання у школярів культурної національної свідомості, шанобливого ставлення до книги; ➤ Виховання інформаційної культури, культури читання в учнів; формування вміння користуватися бібліотекою, її послугами (зокрема, книгою, її довідковим апаратом); розвивати пізнавальні здібності школярів; ➤ Забезпечення росту професійної компетентності педагогічних кадрів; ➤ Сприяння різними формами і методами бібліотечної роботи самоосвіті учнів і педагогів; ➤ Піднесення на якісно новий рівень бібліотечної справи.
<p>Наукові джерела</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Алешин Л.И. Информатизация в библиотеке: учеб. пособие.- Ч. 1. – М.: ИПО Профиздат, 2001. – 176 с. 2. Бирюкова Н.Б., Мовшин Л.М. Компьютер – в школьную библиотеку. – М., 1992. – 19с. 3. Новітні інформаційні технології та бібліотека: Британська рада в Україні. – К., 2000.- 65с. 4. Філіпова Л.Я. Інформаційний сервіс Інтернет: Навч. метод. матеріали. – ХДАК, 2003.- 39с. 5. Шкільна бібліотека, її роль у розбудові національної школи. Посібник для методистів рай/міськ/во, керівників шкіл, шкільних бібліотекарів.-Хмельницький, 1996. 6. Україна бібліотечна.-К.,1996. 7. Библиотека и юный читатель. Практическое пособие.-МЛ.1987. 8. Библиотечно-библиографическая класификация. Таблицы для детских и школьных библиотек, 1988. 9. Е.Т. Карачинська. В.К. Удалова. Бібліотечні каталоги.: -Харків, 1992 10. Пріоритетні напрямки діяльності шкільних бібліотек.: -Рівне, 1994. 11. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції "Роль шкільної бібліотеки в системі національної освіти України".: Тези доповідей.: -К.,1997. 12. Українська художня книга в читанні учнів 5-9 класів./Инфор-

	<p>маційно-аналітичний огляд результатів республіканського дослідження "Читацькі інтереси та попит підлітків на українську художню літературу". Методичні поради/.-К, 1991.</p> <p>13. Л.Кацинська. Бібліотечне обслуговування школярів. Нова педагогічна думка.- Рівне, №1, 1994. -с. 40-42.</p> <p>14. Доповнення і виправлення до таблиць бібліотечно-бібліографічної класифікації для дитячих і шкільних бібліотек. /Інструктивно-методичні рекомендації/.-К., /1993.</p> <p>15. Орієнтовна програма навчання бібліотечно-бібліографічної та інформаційної культури.//Інформаційний збірник Міністерства освіти України, №19, 1994.</p> <p>17. Шкільна бібліотека - досвід і пошуки. /Матеріали і досвіду роботи шкільних бібліотек/.-К., 1997.</p>
<p>Висновки</p>	<p>Досвід Лампіги Алли Віталіївни рекомендовано для узагальнення та впровадження у роботу бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів міста.</p>

**Опис досвіду роботи
завідуючої бібліотеки
Навчально-виховного комплексу:
ЗШ І-ІІІ ступенів – гімназії №2 ВМР
Дудник Надії Миколаївни**

Тема досвіду роботи	Разом працюємо – разом вчимося
Автор	Дудник Надія Миколаївна
Сфера застосування	В навчальному закладі. На засіданнях методоб'єднань школи та міста. На заходах школи і міста.
Актуальність	Книга – постійне джерело знань, надбаних людством протягом віків. Спілкування з книгою допомагає дитині оволодіти певною сумою цих знань, засвоїти досвід попередніх поколінь, прилучає її до культурних надбань та цінностей українського народу, його звичаїв і традицій. Книга - головний засіб навчання. Вмінню читати систематично і осмислено дітей навчає школа, і багато чого в читацькій біографії шкільних років дитини залежить від того, наскільки майстерно шкільний бібліотекар разом з педагогами школи прилучає її до книги, вчить оволодівати мистецтвом літературного читання, активно популяризує книгу, закріплює читацькі навички, розвиває художній смак і самостійність суджень, розширює діапазон читацького досвіду та знань, формує національну свідомість, характер, моральні якості.
Основна ідея	Основна ідея полягає у пошуку цілеспрямованих новітніх технологій популяризації літератури, які забезпечують формування у школярів нагальної і щоденної потреби у читанні книг, роботі з ними. В їх виборі і застосуванні виходять з того, що школяреві важливо: по-перше, мати відомості про книгу, її існування і найважливіші якості, по-друге, зацікавити його книгою настільки, увесь вільний час дитина присвятила читанню, і, по-третє, школяр повинен зрозуміти книгу настільки, щоб вона сколихнула його розум та почуття, ввела у світ прекрасного і забезпечила якнайповніше його пізнання.
Технологія реалізації ідеї	Технології як методичний метод реалізуються шляхом застосування широкого діапазону методів і прийомів, які за характером домінантного впливу розподіляються на: словесні, наочні, практичні, технічні, прийоми невербальної комунікації.
Форми, методи, прийоми, засоби	Бібліотекар усвідомлює, що в роботі по популяризації літератури, формуванні системи бібліотечно-бібліографічних знань школярів, вихованню культури читання важливими є аналіз рівня їх бібліотечної освіти, вивчення її ефективності і результативності. Тому вони постійно вивчають читацькі запити школярів, проводять різного роду анкетування. Поруч з цим, практикуються цікаві індивідуальні та масові форми роботи з читачами: захист читацького формуляра, бенефіс читача, читацькі олімпіади тощо. Ефективними технологіями популяризації літератури є презентації книг місцевих авторів, мандрівки літературними стежками видатних українських письменників, книжкові огляди. Бібліотекар стимулює їх різноманітними конкурсами та турнірами, годинами спілкування з поезією, музикою, мистецтвом, прес-конференції у формі ролевих та ділових ігор, літературні вікторини та ін.

Результат застосування	Використання бібліотекарями шкіл району активних форм популяризації літератури дає позитивні результати. В багатьох школах у школярів сформовано стійкий інтерес до книги, глибокі теоретичні знання і практичні навички роботи з книгою, закладено міцні основи культури читання; вони ширше прилучаються до популяризації української літератури, історії та культури українського народу, стають духовно багатшими.
Критерії ефективності	Постійно розвивати і підтримувати у читачів інтерес до книг. Використовувати всі методи і засоби індивідуального керівництва читанням: рекомендаційні списки, бесіди про прочитане, за допомогою довідково-бібліографічного апарату.
Наукові джерела	<ol style="list-style-type: none"> 1. Закон "Про освіту": Освіта, 1996. 2. Закон України про бібліотеки і бібліотечну справу.:Бібліотечний вісник: №2, 1995.-с.1-5. 3. Державна національна програма "Освіта" /Україна ХХІ ст./: -К. Райдуга, 1994. 5. Шкільна бібліотека, її роль у розбудові національної школи. Посібник для методистів рай/міськ/во, керівників шкіл, шкільних бібліотекарів.: -Хмельницький, 1996. 6. Україна бібліотечна.: -К.,1996. 7. Библиотека и юный читатель. Практическое пособие.: -МЛ.1987. 8. Библиотечно-библиографическая класификация. Таблицы для детских и школьных библиотек, 1988. 9. Е.Т. Карачинська. В.К. Удалова. Бібліотечні каталоги.: -Харків, 1992 10. Пріоритетні напрямки діяльності шкільних бібліотек.: -Рівне, 1994. 11. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції "Роль шкільної бібліотеки в системі національної освіти України" .: Тези доповідей.: -К.,1997. 12. Українська художня книга в читанні учнів 5-9 класів./Інформаційно-аналітичний огляд результатів республіканського дослідження "Читацькі інтереси та попит підлітків на українську художню літературу". Методичні поради/.: -К, 1991. 13. Л.Кацинська. Бібліотечне обслуговування школярів. Нова педагогічна думка.: - Рівне, №1, 1994. -с. 40-42. 14. Доповнення і виправлення до таблиць бібліотечно-бібліографічної класифікації для дитячих і шкільних бібліотек. /Інструктивно-методичні рекомендації/.: -К., /1993. 15. Орієнтовна програма навчання бібліотечно-бібліографічної та інформаційної культури.//Інформаційний збірник Міністерства освіти України, №19, 1994. 17. Шкільна бібліотека - досвід і пошуки. /Матеріали і досвіду роботи шкільних бібліотек/.: -К., 1997.
Висновки	Досвід Дудник Н.М. рекомендовано для впровадження у роботу бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів міста.

**Опис досвіду роботи
практичного психолога
закладу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 26
Вінницької міської ради»
Мазуровської Олени В'ячеславівни**

Тема досвіду роботи	Збереження та зміцнення фізичного та психічного здоров'я учнів
Автор	Мазуровська Олена В'ячеславівна, практичний психолог
Сфера застосування	Для практичних психологів загальноосвітніх навчальних закладів
Актуальність	Входження дитини в світ дорослих не завжди відбувається спокійно і все частіше вимагає втручання фахівців психологічної служби. Робота практичного психолога спрямована на профілактику соціально – неприйнятної поведінки, зниження тривожності, є необхідною, актуальною. Вона потребує наповнення нового змісту, ефективних прийомів роботи.
Наукові концепції та теорії	Фізичне та психологічне здоров'я нації є пріоритетним для суспільства. Здоровий спосіб життя закладає основи громадянського, правового суспільства, унеможливує прояви деліквентної поведінки.
Основна ідея	<ul style="list-style-type: none"> • Розкрити поняття «здоров'я», його складові. • Інформувати всіх учасників навчально – виховного процесу про шляхи профілактики шкідливих звичок, проявів антисоціальної поведінки та її наслідків. • Надати теоретичну і практичну допомогу у формуванні навичок з подолання тривожності, страхів та факторів, що їх викликають.
Технологія реалізації ідеї	<ul style="list-style-type: none"> • Розробка власного посібника з рекомендаціями, вправами, порадами для педагогів. • Апробація посібника. • Презентація, популяризація досвіду серед практичних психологів міста. • Круглі столи. • Моніторинг результативності діяльності.
Форми, методи, прийоми, засоби	Тренінгові програми «Профілактика шкідливих явищ в молодіжному середовищі», «Ризикована сексуальна поведінка молоді», «Програма групової корекції шкільної тривожності».
Результат застосування	Впроваджується в ЗШ № 1-36 м. Вінниці
Критерії ефективності	<ol style="list-style-type: none"> 1. Науковість і практичність. 2. Гуманізація. 3. Актуальність та обґрунтованість. 4. Соціальне замовлення 5. Доцільність застосування в роботі 6. Превентивна спрямованість.
Наукові джерела	Профілактика ризикованої поведінки. Навчально – методичний посібник. – Київ. – 2002. Психічне здоров'я дитини. «Шкільний світу». – К.: 2003.

Висновки	Тренінгові програми, консультації, поради спрямовані на вибір здорового способу життя, подолання тривожності, страху, сприяють активній соціалізації дитини його здоровій адаптації в шкільному середовищі, вмінню обирати доцільні форми поведінки, які позитивно впливають на психічне здоров'я.
-----------------	--

**Опис досвіду роботи
практичного психолога
закладу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 20
Вінницької міської ради»
Дремко Ірини Петрівни**

Тема досвіду роботи	Формування позитивного іміджу педагога – шлях до професійного успіху
Автор	Дремко Ірина Петрівна, практичний психолог
Сфера застосування	Для практичних психологів загальноосвітніх навчальних закладів.
Актуальність	Індивідуальний імідж сучасного педагога – це насамперед дотримання нових вимог до педагога (суб'єкта та об'єкта навчально – виховної діяльності) в умовах побудови демократичного суспільства. Проблема формування іміджу вчителя закладу є однією з актуальних у сучасній психологічній науці в умовах модернізації освіти.
Наукові концепції та теорії	Проблема формування іміджу педагога є однією з актуальних у сучасній психологічній науці. Як засвідчують дослідження вчених О.Ю. Панасюка, Г.Г. Почепцова, В.Н. Шепеля в останні роки означена проблема достатньо активно розробляється щодо різних видів людської діяльності. Водночас, у сучасній психології накопичений досить широкий арсенал технологій, спрямованих на підтримку та створення іміджу різних фахів.
Основна ідея	Ознайомити із особливостями, видами іміджу; з'ясувати психологічні аспекти особливостей з формування основ іміджу педагога, його складових; забезпечення успішної та ефективної організації спілкування, комунікації всіх учасників навчально – виховного процесу; сприяння створенню позитивного соціально – психологічного клімату в шкільному колективі.
Технологія реалізації ідеї	<ul style="list-style-type: none"> • Розробка власного посібника з рекомендаціями, вправами, порадами для педагогів. • Апробація посібника. • Презентація, популяризація досвіду серед практичних психологів міста. • Моніторинг результативності діяльності.
Форми, методи, прийоми, засоби	Тренінгові заняття, консультації, розроблені рекомендації, бесіди з педагогами.
Результат застосування	Впроваджується в ЗШ № 1-36 м. Вінниці
Критерії ефективності	<ol style="list-style-type: none"> 1. Науковість. 2. Гуманізація. 3. Актуальність та обґрунтованість. 4. Соціальне замовлення 5. Доцільність застосування в роботі
Наукові джерела	<p>Ярмаков І.Г. 12 – річна школа в контексті життєтворчості особистості: орієнтири для 21 століття. – К., 2000. – 49 с.</p> <p>Рудакевич Н. Імідж державного службовця // Управління освітою – 2001, №19, с.20.</p>
Висновки	Позитивний імідж закладу сприяє конкурентноздатності освітніх послуг, авторитету закладу. Унеможливує конфлікти в шкільному середовищі. Сприяє росту авторитету педагогічної професії, і значимості освіченості особи.

**Опис досвіду роботи
вихователя - методиста
дошкільного навчального закладу №21 м. Вінниці
Клунської Ніли Сергіївни**

Тема досвіду роботи	Використання опорних схем, розвивально-коректуючих таблиць та словесних ігор в розвитку мови, мислення та пам'яті дошкільників
Автор	Клунська Ніла Сергіївна
Сфера застосування	Дошкільний навчальний заклад №21
Актуальність	<p>Одним із головних завдань сучасного дошкільного закладу є всебічний гармонійний розвиток особистості.</p> <p>Чільне місце в цьому процесі належить розвитку психічних процесів у дітей. У сучасній педагогічній теорії та практиці дошкільних навчальних закладів як важливий компонент образних засобів використовується наочність для розвитку в дошкільників пошукових дій в оволодінні ними образними засобами фіксації набутого досвіду, для розв'язання нових життєвих завдань, формування в них знань про сенсорні еталони, наочні моделі.</p> <p>Оновлюючи педпроцес за вимогами часу, доцільно використовувати розвивально-коректурні таблиці для проведення навчальної діяльності.</p>
Наукові концепції та теорії	<p>На основі розгляду специфіки дитячої діяльності та теорії розумового розвитку дитини дошкільного віку психологу Л.А. Вагнеру вдалося виявити специфічний засіб мовлення дошкільника – це наочні моделі, у яких малюк може відбивати структуру об'єктів і відношень між ними.</p> <p>Особливий інтерес викликає висловлена А. С. Столяр думка про те, що наочні засоби можуть змінюватися «з урахуванням вікових особливостей дитини», а також залежно «від співвідношення конкретного й абстрактного» на різних етапах засвоєння дітьми програмового матеріалу.</p> <p>Таким чином, як показали аналіз досліджень та практика досвіду з даного питання, використання опорних схем та розвивально-коректуючих таблиць дозволяє розкрити дітям суттєві особливості об'єктів, закономірні зв'язки, формувати системні знання й наочно-схематичне мислення. Зокрема, центральними завданнями розвитку розумових здібностей у другій молодшій групі з погляду Е. Л. Агаєвої, Л. А. Венгер, К. Л. Крутій та ін. є розвиток сенсорних здібностей та найпростіших форм символізації.</p>
Основна ідея	<p>Розкриття значущості та сутності опорної схеми та розвивально-коректурної таблиці для підвищення якості навчального процесу, розвитку пізнавальних інтересів та психічних процесів у старших дошкільників та розроблення рекомендацій для вихователів дошкільного навчального закладу щодо організації цього процесу.</p> <p>Мета досвіду - відшукати ефективні форми, засоби та методи спрямовані на покращення мовлення, мислення та пам'яті дошкільнят, збагачення їхнього активного та пасивного словника, вдосконалення та формування зв'язного мовлення.</p>
Технологія реалізації ідеї	<ol style="list-style-type: none"> 1. Спостереження за мовленнєвими навиками дітей. 2. Діагностування рівня сформованості мовленнєвих навиків за допомогою розвивально-коректуючих таблиць. 3. Формування плану дій за блочно-тематичною системою. 4. Організація навчальної діяльності в ДНЗ за демонстраційними матеріалами, методикою Н. Гавриш.

<p>Форми, методи, прийоми, засоби</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Мнемо-схеми , таблиці. 2. Ігри для розвитку мовлення («Відгадай загадку» , «Спіймай слово» та ін.) 3. Схеми-«підказки» , схеми – моделі. 4. Розвивально-коригуючі таблиці. 5. Тематичні схеми та ігри. 6. «Карти розумових дій » за методикою Н.Гавриш. <p>Використовуючи творчий потенціал та рівень сформованості психічних процесів у дітей високого рівня розвитку, можна проводити роботу, спрямовану на зворотний зв'язок, тобто створення схем-моделей самими дітьми. Діти з високим рівнем розвитку схематично зображують знайому загадку, а діти з низьким і середнім рівнем відгадують. Це сприяє налагодженню товариських стосунків, формуванню адекватної самооцінки у дітей, а головне – підготовці малюків до оволодіння програмними завданнями в школі.Схеми-моделі можуть застосовуватися не лише на мовленнєвих заняттях – вони можуть бути широко використані в різних видах діяльності: ігровій, зображувальній, формуванні логіко-математичної компетенції тощо.</p> <p>Під час організованої навчальної діяльності варто ставити наступні завдання:</p> <ul style="list-style-type: none"> -закріплення і розвиток у дітей навичок мовленнєвого спілкування мовленнєвої комунікації; -цілеспрямований вплив на активізацію ряду психічних процесів (сприйняття пам'яті, уяви, мислення), тісно пов'язаних з формуванням усного мовленнєвого спілкування. <p>Навчання на основі опорних схем та розвивально-коректуючих таблиць проводилось, як мінімум, на двох заняттях.</p> <p>Основні завдання</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розвивати навички аналізу наочно-образного сюжету, вмінь відтворити сюжетну ситуацію на основі співставлення змісту окремих картинок; 2. Формувати навички словозміни (в основному іменників); 4. Розвивати відтворюючу і творчу уяву ; <p>При цьому вирішуються наступні практичні завдання:</p> <ul style="list-style-type: none"> -розвиток пізнавальних інтересів, мислення, пам'яті; - розвиток у дітей вміння орієнтуватись на наочному матеріалі (опорні картинки) ; - активізація наявних знань і уявлень про оточуюче.
<p>Результат застосування</p>	<p>Апробована практична система роботи в ДНЗ сприяє розвитку мовленнєвих навичок дітей.</p>
<p>Критерії ефективності</p>	<ul style="list-style-type: none"> - науково – методичне обґрунтування; - відповідність особистісно –орієнтованій моделі навчання і виховання; - врахування індивідуальних особливостей дитини; внутрігрупова диференціація видів і форм занять ; - соціальне замовлення, потреби родин, установи; - встановлення атмосфери довіри, розкнутості між дітьми і вихователями, вихователями і батьками, дітьми і дітьми.
<p>Наукові джерела</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Венгер Л. А. Про деякі проблеми і шляхи розвитку розумових здібностей у дошкільному віці (на матеріалі оволодіння діями просторового моделювання). / Венгер Л. А. - М.: Педагогіка, 1980. - С. 18. 5. Виготський Л. С. Психологія розвитку дитини / Виготський Л. С - М.: Видавництво Сенс, Ексмо, 2005. - С. 327-349. 6. Гальперин П. Я. Формування знань і умінь на основі теорії поетапного засвоєння розумових дій / П. Я. Гальперін,

	<p>Н. Б. Тализіна. - М.: Москов. ун-т, 1968. - 56 с.</p> <p>8. Крутій К. Л. Розвивайте розум дитини: методичні рекомендації з використання схем-моделей / Крутій Є. Л. - Запоріжжя: ДМ, 1994. - 62 с.</p>
<p>Висновки</p>	<p>Використання схем при складанні описових розповідей полегшують дітям оволодіти зв'язним мовленням. Крім того, наявність наочного плану робить такі розповіді чіткими, зв'язними, послідовними та поширеними. Схеми можна використовувати і для порівняльних описових розповідей. Схеми-моделі можливо широко використовувати у повсякденному житті. Крім того умовні позначення в календарі природи, графічне зображення фізкультхвилинок, дидактичні ігри ускладненого змісту.</p> <p>Цінними є вправи на отримання знань у процесі дій дітей з опорними схемами та таблицями, нагромадженню та суттєвому збагаченню практичного досвіду дитини, створюють базу для подальшого розвитку і навчання дітей.</p>

**Опис досвіду роботи
вихователя вищої категорії
дошкільного навчального закладу № 31
Гаврилюк Марії Михайлівни**

Тема досвіду	Розвиток логічного мислення дошкільників засобами ТРВЗ
Автор	Гаврилюк М.М. – вихователь ДНЗ № 31, спеціаліст вищої категорії
Сфера застосування	ДНЗ № 31
Актуальність	<p>Розвиток творчого мислення дитини відіграє велику роль у пристосуванні до виживання в навколишньому середовищі, в розвитку діалектичного мислення на основі формування системного аналізу, вміння бачити в подіях, явищах протиріччя і знаходити оптимальні методи його вирішення, вміння вільно висловлювати свою думку, вирішувати одне і теж саме завдання різними варіантами.</p> <p>Для цього використовуються різні дидактичні ігри: «Конструктор – загадки», «Так – ні», «Добре – погано», «Що було б, якби ...» і т.п.</p> <p>В практику роботи вдало впроваджуємо алгоритми, перебудовуємо казки на новий лад, створюємо нові казки; «Читаємо» казку за схемою, за допомогою багатоекранної схеми мислення «Чарівний екран». На заняттях використовую дев'ятиекранну схему Г.С.Альтшуллера, кільці Луллія. Дітям цікаво мандрувати уявною подорожжю країною Дослідів, подорожувати по екологічним стежинам, обстежувати, досліджувати, самостійно робити власні висновки. Отже, іде процес пізнання, а не передача знань педагогом.</p>
Наукові концепції та теорії	<p>Одним з найбільш перспективних напрямків використання логічного мислення дітей за методикою теорії є розв'язання винахідницьких задач. Дидактичні завдання та вправи легко вписуються в традиційні заняття, дозволяють організувати нові, нетрадиційні види занять. Серед цих видів можна виділити такі: «Подорож країною казок», «Зустріч з Чарівниками», «На вулиці поетів», «У країні Казкарів», «В країні Загадки», «В кораблі Логіки».</p> <p>Кожен вид заняття реалізовує ряд навчально – виховних завдань:</p> <ul style="list-style-type: none"> -«Подорож країною Казок» - за допомогою кілець Ліллуя діти визначають характер казкових героїв; -«Зустріч з Чарівниками» - продовжують глибоко аналізувати зміст раніше вивчених казок. В дітей розвивається фантазія і творча уява; -«На вулиці поетів» - вчать складати лімерики на основі рифмовок; -«В країні Логіки» - вчать розв'язувати логічні задачі, шукати вихід із складних ситуацій; -«В країні Загадки» - вчать складати описові розповіді та загадки на порівняння за таблицею; шукати відповіді за допомогою гри «Так – ні».
Основна ідея	Для розвитку логічного мислення дітям надається можливість побудувати свій власний алгоритм дій, а не нав'язувати їм готову думку. Завдяки власному мисленню дитина починає систематизувати й застосовувати наявні в неї знання до реальних умов, що особливо важливо для їхнього осмислення.
Технологія реалізації ідеї	Практика показує, що дитина повинна вільно висловлювати свою думку, мислення, а не повторювати думку дорослого. Ніколи не можна критикувати думку дитини. Потрібно спонукати дитину робити свої висновки та пояснення того чи іншого бачення.
Форми, методи,	Основні види завдань, які реалізуються у роботі із дітьми Виховувати у дітей якості творчої особистості;

<p>прийоми, засоби</p>	<p>Розвивати уміння бачити проблему і розв'язувати її з максимальним ступенем ідеальності ; Розвивати гнучке мислення ; Вчити дітей знаходити і розв'язувати суперечності, не боятися негативного ; Вчити бачити світ у взаємозв'язку його компонентів ; Вчити придумувати нові об'єкти ; Розв'язувати наукові завдання і придумувати нові казки ; Вчити знаходити вихід із будь-якої життєвої ситуації ; Складати сюжетне оповідання про будь – який об'єкт; Відтворювати зовнішній вигляд об'єкта на підставі якоїсь його частини. Для розв'язання цих завдань використовую форми та методи роботи :</p> <ul style="list-style-type: none"> - Метод фокальних об'єктів ; - Метод морфологічного аналізу (що з чого ?); - Метод моделювання «маленькими чоловічками»; - Системний оператор; - Метод фокальних об'єктів; - Біном фантазії ; - Вирішення протиріч : об'єднання різноманітних систем ; - Універсалізація – обмеження ; - Пошук наукових завдань, їхнє вирішення ; - Метод спроб і помилок ; - Метод синектики ; - Функціонально – вартісний аналіз «Що й для чого ?», «Чим може служити ?», «Чим схожі ?», «Що спочатку, а що потім?» - Знаходження у знайомих творах прийомів фантазування: збільшення – зменшення.
<p>Результат застосування</p>	<p>Апробована практична система роботи з проблеми</p>
<p>Критерії ефективності</p>	<p>Застосування методики теорії ТРВЗ допомагає дітям творчо всебічно розвиватися, пробуджується творча фантазія, логічне мислення. Особливо важливе те, що діти одержують знання в процесі самостійних висновків. Вихователь виконує роль помічника та консультанта.</p>
<p>Наукові джерела</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Дяченко О.М. Уявлення дошкільника. Світ 1986р. 2. Сидорчук Т.А. Технологія навчання дошкільників умінню розв'язувати творчі завдання. Ульянівськ.1996р. 3. Хоменко М.М. Використання гри «Так-ні» при навчанні ТРВЗ Мінськ 1994р. 4. Сидорчук Т.А., Кустович І.Я. Методи розвитку уявлення дошкільників. Ульянівськ.2001р. 5. Андрусенко М.П., Пехарова С.В. Розвиваємо увагу й логічне мислення 6. Від творчого педагога до творчості дитини. Дитячий садок № 6 , 2005 7. Виховання обдарованих дітей. Палітра педагога, № 1,2006р. 8. Інтегровані заняття для старших дошкільників. Палітра педагога №1, 2007р., №1, 2008р.
<p>Висновки</p>	<p>Методика теорії ТРВЗ допомагає дітям усвідомити модельні об'єкти, умови їхнього існування, поліпшуючи, таким чином, їх розумовий розвиток, творчу особистість ; вміння вирішувати одне і те саме завдання різними варіантами ; вчити аналізувати об'єкти ; знаходити в кількох об'єктах спільні та відмінні ознаки за методом порівняльного аналізу. Розвивати уяву застосовуючи прийоми емпатії. За допомогою символів та знаків легко вивчати вірші.</p>

**Опис досвіду роботи
вихователя
дошкільного навчального закладу № 73
Гусак Надії Валеріївни**

Тема досвіду	Застосування нетрадиційних технік зображення в роботі з дітьми дошкільного віку
Автор	Гусак Надія Володимирівна - вихователь дошкільного навчального закладу № 73
Сфера застосування	Дошкільний навчальний заклад, дошкільний вік
Актуальність	<p>Сьогодні, як ніколи, актуальною є проблема модернізації освітньої політики взагалі й дошкільної зокрема. На часі приведення освітньо-виховної роботи в дошкільному закладі у відповідність Базовому компоненту дошкільної освіти в Україні, який визначає як одне з найголовніших завдань сприяння реалізації художньо – естетичного та креативного потенціалу.</p> <p>Винятково важливим пріоритетом у розв'язанні даних завдань виступає інноваційно-освітня діяльність. Цінний досвід вихователя Гусак Н.В. є зразком творчого підходу до справи, пошуків шляхів інноваційної діяльності.</p> <p>Педагог спрямовує інноваційну освітню діяльність в галузі образотворчого мистецтва на отримання більш високих досягнень у загальному і художньому розвитку особистості дитини, опанування та впровадження нових засобів створення художнього образу у візуальних видах мистецької діяльності.</p>
Наукові концепції та теорії	<p>Сучасними науково- педагогічними дослідженнями доведено, що дошкільний вік найбільше синтезований для розвитку різноманітних здібностей, і що практично всі діти народжуються зі значними потенційними творчими можливостями. Але для ефективної реалізації природних задатків цей процес необхідно стимулювати, здійснювати цілеспрямоване, комплексне навчання для засвоєння дитиною необхідних знань, набуття нею необхідних умінь та навичок, забезпечити тісний взаємозв'язок навчальної і творчої діяльності.</p> <p>Тому особливо зростає значення творчої ініціативи педагогів у пошуку ефективних технологій та методик навчання і виховання.</p> <p>Заняття з образотворчого мистецтва є особливою галуззю дошкільної освіти, де нестандартні, інноваційні підходи, індивідуальні пошуки технологій художнього втілення образів є постійним конструктивним елементом творчої діяльності педагога.</p> <p>У змісті означеної методики простежуються два взаємопов'язані напрямки інноваційних пошуків: один - по лінії відкриття нестандартних, доступних для дітей виражальних засобів створення образів у різних видах образотворчої діяльності, інший – пошуки оригінальної методики роботи над реалізацією творчих задумів дітей.</p>
Основна ідея	<p>За висловом Л.М. Шульги, «зображувальна діяльність дає великі можливості для естетичного і творчого розвитку дитини. Заняття з малювання в дитячому садку можуть і мають стати зустріччю з прекрасним: природою, людиною, світом мистецтва. Для того, щоб діти відчули красу, необхідно перетворити заняття на милування і залучати до цього всі органи чуття. Чим більше органів чуття беруть</p>

	участь у сприйманні навколишнього світу, тим повнішими будуть уявлення, глибшим пізнання», максимально розкриються особистісні творчі здібності, задатки, реалізуються можливості дитини-дошкільника.
Технологія реалізації ідеї	У педагогічному арсеналі педагога поєднуються традиційні методики та такі інновації, як технологія розвитку творчої уяви (РТУ) за системою ТРВЗ, технології Л.Шульги «Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку на заняттях з малювання», позитивний педагогічний досвід І. Петінової «Нетрадиційні методи малювання», власні розробки різних форм роботи художньо – естетичного циклу.
Форми, методи, прийоми, засоби	<p><u>Форми роботи з дітьми дошкільного віку:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ заняття із зображувальної діяльності; ▪ гурткова робота; ▪ самостійна художня діяльність; ▪ індивідуальна робота; ▪ облаштування виставок; ▪ день творчості (щомісячно). <p><u>Прийоми малювання:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ пальчиками; ▪ кулачками; ▪ долоньками; ▪ свічкою; ▪ за допомогою веселої «ляпки-малюпки»; ▪ мильними бульбашками; ▪ жмаканням папером; ▪ штампиками з картоплі; ▪ набиванням. <p><u>Засоби малювання:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ дерев'яні і ватні палички; ▪ камінчики; ▪ папір; ▪ формочки для виготовлення печива; ▪ незвичайні пензлики з вати, пір'я, колосків, тканини, паперу і повітряних кульок.
Результат застосування	Апробована практична система роботи з проблеми
Критерії ефективності	Досвід вихователя Гусак Н.В. із впровадження інноваційних педагогічних технологій, позитивного педагогічного досвіду використання нетрадиційних технік малювання забезпечує розвиток творчості та творчої уяви дошкільників у відповідності до Базового компоненту дошкільної освіти в Україні. Застосовувані педагогом форми, методи і прийоми являються ефективними у розв'язанні вимог Базового компоненту дошкільної освіти в освіті на рівні формування знань, умінь та навичок.
Наукові джерела	<ol style="list-style-type: none"> 1. Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності. Дошкільне виховання – № 3, 2002 2. Чен Н.В. Нетрадиційні техніки зображення. Навчально-методичний посібник. - Харків: Скорпіон, 2007 3. Журнал «Дошкільне виховання» № 5, 2005 4. Горошко Н. А. Зображувальна діяльність у дошкільному навчальному закладі. Четвертий рік життя.— Х.: Вид. група Основа, 2007 5. Горошко Н. А. Зображувальна діяльність у дошкільних навчальних

	<p>зкладах (малювання, ліплення, аплікація). - Вид. Ранок, 2007</p> <ol style="list-style-type: none"> 6. Корчаловская Н.И. Комплексные занятия по развитию творческих способностей дошкольников: Методическое пособие. – Ростов н/Д: Феникс, 2003. 7. Підкурманна Г.О. Художньо-педагогічна підготовка фахівців дошкільного виховання в педагогічному університеті. (Системний підхід). 1998. 8. Попова О.В. Становлення і розвиток інноваційних педагогічних ідей в Україні у ХХ столітті. – Харків, 2001. 9. Шульга Л.М. Барвіста радість (Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку на заняттях із малювання).- Запоріжжя:ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2007. 10. Шульга Л.М. Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку на заняттях з малювання: конспект лекцій і занять (за матеріалами власного досвіду). 1995. 11. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2004. 12. Каратаєва М.І. Розвиток творчої особистості дошкільника. 2008 .
Висновки	Оригінальна методика

**Опис досвіду роботи
вихователя
дошкільного навчального закладу № 61
Наконечної Валентини Дмитрівни**

Тема досвіду роботи	Система роботи з екологічного виховання в дошкільному навчальному закладі
Автор	Наконечна Валентина Дмитрівна
Сфера застосування	В роботі з дітьми дошкільного віку
Актуальність	Необхідність екологічного виховання зумовлена наявністю світової екологічної кризи, причина якої криється у практичній діяльності людини, що обумовлена її антропоцентричною свідомістю. Основи свідомості, екологічної культури, ставлення особистості до світу природи закладаються в дошкільному дитинстві, що підтверджує вагомість використання цього сензитивного періоду для екологічного виховання особистості.
Наукові концепції та теорії	Дитина від народження відкрита для сприймання оточуючого світу, її інтерес до природи, бажання її пізнати безмежні. Аналіз дитячих запитань показав, що дорослий взмозі відповісти лише на 25-30% дитячих запитань, науковець – 40-50%. Дорослі не повинні залишати запитання дитини без відповіді, а зізнавшись у своїй не інформованості, пообіцяти задовольнити її інтерес наступного разу або знайти відповідь разом з дитиною. Екологічна освіта поєднує в собі: екологічне навчання, екологічне виховання, екологічний розвиток. Вона не обмежується природознавчим та природоохоронним аспектами, а має широкий екологічний зміст, який формує екологічну свідомість – здатність усвідомлювати взаємозв'язки у природних середовищах існування, прогнозувати наслідки їх порушення, прагнути діяти екологічно доцільно.
Основна ідея	<ul style="list-style-type: none"> • розвиток потреби у спілкуванні з природою; • розвиток умінь приймати відповідальні рішення щодо проблем на-вколишнього середовища, оволодіння нормами екологічно-грамотної поведінки; • засвоєння народних традиційних взаємовідносин людини з природою; • виховання бережного ставлення до власного здоров'я; • залучення дітей дошкільного віку до активної природоохоронної діяльності на основі здобутих знань і ціннісних орієнтацій.
Технологія реалізації ідеї	Створення в дошкільному навчальному закладі належного еколого-розвивального середовища (в групі, приміщенні ДНЗ, на території закладу)
Форми, методи, прийоми, засоби	Розповіді, пояснення, бесіди, екскурсії, тематичні заняття, спостереження, дидактичні ігри.
Результат застосування	Екологічна культура формується у дошкільному віці, коли діти ознайомлюються з особливостями навколишнього середовища. Враховуючи надзвичайну емоційну чутливість малюків, перевага надається емоційно-естетичному сприйманню природи, розвитку естетичних, інтелектуальних, гуманістично-спрямованих почуттів у ставленні до природи. Основу екологічної культури становлять елементарні знання про природу: орієнтування у найближчому природному середовищі; усвідомлення життєво

	<p>необхідних потреб живих істот в умовах існування; ознайомлення з елементарними відомостями про взаємозв'язки живої природи, значення її в житті людини.</p> <p>Пізнання дітьми природи відбувається під час активної діяльності, коли вони оволодівають уміннями бережливого ставлення до її об'єктів, збереження та створення умов для їх нормального співіснування.</p> <p>Отже, вже з дошкільного віку дітям можна і необхідно прищеплювати любов до навколишнього середовища, вміння оберігати «зелених друзів» та примножувати багатства.</p> <p>Під керівництвом батьків і педагогів розвиваються притаманні дітям любов, потяг до природи, виховуються почуття співпереживання, що є необхідною основою формування особистості.</p>
Критерії ефективності	<p>Педагогом розроблено ряд бесід та дидактичних ігор з дітьми дошкільного віку, які дають змогу виявити рівень набутих знань з проблеми. Окрім цього педагог веде обліковий щоденник, який дає змогу виявити дітей з низьким рівнем сприйняття та виявити причину.</p> <p>З метою підвищення екологічної освіти педагогів проведено сенатські заняття та розроблено сучасні опитувальники.</p>
Наукові джерела	<ol style="list-style-type: none"> 1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні-2012 2. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» - 2009 3. Бровдій В.М. Екологічні проблеми в Україні - 2000 4. Сухомлинський В.О. - Серце віддаю дітям 5. Тарасенко Г.С. – Дивосвіт 6. Крисаченко В.С. – Екологічна культура. Теорія і практика – 1999 7. Маршицька В.В. Психологічні особливості виховання ціннісного ставлення до природи у дітей дошкільного віку 8. Плохій З.П. - Формуємо екологічну компетентність молодшого дошкільника – 2010
Висновки	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вихід сучасного суспільства з екологічної кризи можливий за умови формування, починаючи з дошкільного віку, основ екологічної свідомості, що вважається головною складовою екологічної культури й регулятором діяльності людини у природі. Екологічне виховання має на меті формування засад екологічної культури. Зміст екологічного виховання полягає у передачі дітям екологічних уявлень та трансформацію їх у ставлення особистості до природи. Результатом екологічного виховання має стати екологічно вихована особистість. Компонентами екологічної вихованості дітей дошкільного віку є екологічні уявлення, емоційно-ціннісне ставлення до природи, поведінка та діяльність в природі. Теоретико-методичними засадами екологічного виховання дітей дошкільного віку є вчення про єдність почуттєвого та раціонального у пізнанні, необхідність формування свідомості екоцентричного типу у людини сучасності, положення про домінуючу роль екологічних уявлень у формуванні ставлення дитини дошкільного віку до природи, діяльності та поведінки в ній. 2. У перебігу констатувального експерименту за допомогою таких методів дослідження, як спостереження за діяльністю дітей, виконання дітьми завдань, бесіди, анкетування, аналіз документації вихователів, виявлено три рівні екологічної вихованості дітей – високий, середній і низький. Критеріями та показниками виступили якість екологічних уявлень (обсяг, системність, реалістичність, усвідомленість), тип ставлення до природи (емоції та мотиви), характер діяльності та поведінки дитини у природі (уміння і навички догляду за об'єктами природи, вчинки). 3. З метою створення методичного забезпечення процесу екологічного виховання дітей дошкільного віку були створені навчально-методичні

	<p>посібники «З любов'ю до рідної природи» та «Дослідницько-пошукова лабораторія запрошує». Збірки здійснені у відповідності до вимог діючих програм виховання та розвитку дітей дошкільного віку, забезпечують можливості подання інформації послідовно: від ознайомлення з окремими об'єктами та явищами природи до формування уявлень про цілісність природи, сприяє розвитку позитивного емоційно-ціннісного ставлення до неї, мотивує екологічно доцільну поведінку та діяльність.</p> <p>4. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. Необхідно розширити спектр методів, які варто використовувати в роботі з екологічного виховання, вивчення специфіки їх використання, виходячи з індивідуальних особливостей дітей.</p>
--	--

**Опис досвіду роботи
класного керівника
закладу «НВК: загальноосвітня школа І-ІІ ступенів –ліцей №7 ВМР»
Булейко Ліни Олександрівни**

Тема досвіду	Класний керівник і батьки: відносини партнерства і співробітництва через діалогічне спілкування
Автор	Булейко Ліна Олександрівна – вчитель етики, класний керівник 10-Е класу, спеціаліст вищої категорії НВК: загальноосвітньої школи І-ІІ ступенів-ліцею №7 Вінницької міської ради
Сфера застосування	НВК: ЗШ І-ІІ ступенів-ліцей №7 ВМР, засідання міських методичних об'єднань класних керівників, семінари конференції, наради, форуми для освітян міста, круглі столи , майстер-класи.
Актуальність	<p>Класний керівник – значуща фігура в школі, класі. Від нього певною мірою залежить бажання або небажання дітей навчатися, їх успіхи в навчанні, взаємини з однокласниками і учителями. Саме класний керівник створює атмосферу захищеності, підтримки, товарищескості у колективі. Від нього залежить, цікавим чи нецікавим буде життя класу. Класний керівник є тією особою, з яким найчастіше батьки асоціюють рівень вихованості своїх дітей, змістовне життя учнів в стінах школи. Від класного керівника залежить рівень сформованості дитячого колективу, набутого соціального досвіду, вміння прокладати мости довіри до кожної дитячої душі, такої чутливої і, водночас вразливої. Саме класний керівник має великі можливості стати порадником батькам щодо вибору засобів впливу на дитину, які не допустять розгортання конфлікту між дитиною і батьками, а також між дітьми класу.</p> <p>Сила переконання, практичність, педагогічна ретельність аналізу ситуації або вчинку учня, спільне міркування – все це повинно спонукати батьків бачити в школі свого головного союзника у вихованні та навчанні дітей.</p>
Наукові концепції та теорії	<p>Родина є основою держави. Родина, рід, родовід, народ – поняття, що розкривають моральну й духовну сутність, природну послідовність основних етапів формування людини.</p> <p>Родинне виховання – це перевірений віками досвід національного виховання дітей у сім'ї.</p> <p>Основним завданням родинно-сімейного виховання в сьогоdnішніх умовах є:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Фізичне й моральне здоров'я людини; • Створення атмосфери емоційної захищеності, тепла, любові, умов для розвитку почуттів і сприймань дитини; • Засвоєння моральних цінностей, ідеалів, культурних традицій, естетичних норм взаємин між близькими людьми і в суспільному оточенні; • Включення дитини в спільну з дорослими діяльність, розвиток творчої працелюбності. <p>Найвища мета виховання дітей в родині і школі – забезпечити високий рівень освіченості й вихованості свідомого громадянина України, здатного на основі життя й досвіду власного народу та досягнень світової науки і культури.</p>
Основна ідея	<ol style="list-style-type: none"> 1. Створити умови для саморозвитку та самовиховання особистості з урахуванням багатовікових традицій народної етнопедагогіки виховання дітей. 2. Формувати в учнів усвідомлення обов'язку дітей перед батьками.

	<p>3. Забезпечити духовну наступність поколінь, шанобливе ставлення до родинних традицій, сімейних реліквій.</p> <p>4. Залучення батьків до активної участі батьків в житті школи, класу на засадах партнерства та співробітництва з метою :</p> <ul style="list-style-type: none"> • Згуртування учнівського колективу як основи для розвитку, самоствердження особистості. • Координації взаємодії школи і сім'ї - головних інституцій становлення особистості, виховання дітей на кращих зразках традицій національного родинного виховання. • Підвищення психолого-педагогічної культури батьків, як запоруки успішного і безконфліктного виховання. <p>Довести до кожної родини класу, що від організації родинного життя залежить рівень самовиховання дитини, засвоєння загальнолюдських цінностей.</p>
<p>Технології реалізації ідеї</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Вивчення кращих елементів досвіду, рекомендацій вітчизняної педагогічної думки, традицій дедукції з питань родинного виховання. • Діагностика рівня соціальної адаптації дітей в колективі, рівня культури взаємовідносин. • Психолого-педагогічне анкетування батьків для встановлення рівня сформованості знань вікових особливостей дітей, їх інтересів. • Розробки системи заходів для корегування спільної роботи сімей, класного керівника; робота з активом класу. • Вибір оптимальних форм спілкування з батьками (збори, бесіди, консультації та ін..)
<p>Форми, методи, прийоми, засоби</p>	<p>Організація і проведення спільної виховної роботи базується на загальношкільних програмах, тематичних проектах:</p> <ul style="list-style-type: none"> • «Науковий колективний проект», що діє в школі-ліцеї, дає можливість для створення і проведення системної, добре продуманої і спланованої роботи в рамках родинно-сімейного виховання. • 2007-2008 н.р. – клас працював над темою «Школа: минуле, сучасне, майбутнє» (участь брали всі батьки класу, організували поїздки, створення класного фотоальбому родин (дерево роду, дитячі фотографії батьків, створення фільму, екземпляр якого отримала кожна родина, захист проекту). (Результат – I місце). • 2008-2009 н.р. – тема «Національне виховання: звичаї і традиції українського народу» (участь брали всі батьки класу, організували поїздки до Літина, село Кальник, де відбулася зустріч з отаманом Богунського козацького полку Вінниччини, який вручив прапор від Президента України як першим відвідувачам музею козацької слави; екскурсії до Краєзнавчого музею, участь у майстер-класі з писанкарства, зустрічі з відомими діячами прикладного мистецтва, інтерв'ю, демонстрація народного одягу, виступи на телебаченні, створення фільму, екземпляр якого отримала кожна родина, захист проекту). (Результат – I місце). • 2009-2010 н.р. – тема «Людина – творець краси і добрих справ». Були задіяні батьки, наші друзі дев'ятикласники з 28 школи. Під час роботи над проектом діти з батьками відвідали муздратреат, переглянули виставу «Осінь мелодія» та зустрілися з її автором, головним режисером В.Є. Селезньовим. В роботі була піднята тема покинутих батьками дітей та батьків, покинутих дітьми, діти вулиці та самотність старість. На телебаченні діти були учасниками ток-шоу «Роде

	<p>наш красний», за що нам був вдячний колектив школи №28. Про виконану роботу створено фільм. Третій рік підряд клас посідає I місце і отримує нагороду в номінації «Науковці року» під час проведення свята «День школи-лицею».</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2010-2011 н.р. – тема колективного проекту «Звичаї, традиції, обряди національних меншин Вінниччини». В рамках даного проекту відбулось багато зустрічей, цікавих поїздок та екскурсій. I знову проект мого класу посів I місце. <p>Щороку клас, батьки приймають рішення на початку навчального року про освоєння проекту, який відповідає не лише інтересам закладу, а й родин, в яких виховуються діти.</p>
Результат застосування	<p>Неодмінною умовою ефективності виховного процесу в класі є побудова його на засадах співробітництва класного керівника, учнів, батьків. У стратегії співробітництва та партнерства з батьками передбачаються актуальні проблеми для учнів класу, робота з батьками має випереджальний характер. Особлива увага приділяється матері та значимості батька в сім'ї, рідній мові, культурі сімейного спілкування у формуванні національної самосвідомості дітей, наголошуючи, що громадянин України формується з дитинства, в сім'ї, на позитивному прикладі життя та діяльності батьків.</p> <p>Поряд з традиційними використовуються інноваційні колективні й індивідуальні форми співпраці з батьками: батьківські збори, класні прес-конференції, дискусії, презентації досвіду родинного виховання, круглі столи, тематичні консультації, батьківські тренінги та батьківські освітні ринги.</p>
Критерії ефективності	<ul style="list-style-type: none"> • Спрямованість роботи на формування в дітей кращих рис духовності рідного народу.\ • Актуальність і соціальна обумовленість обраних напрямів роботи. • Відповідність інтересам родин і школи, віковим та індивідуальним особливостям прийомів взаємодії . • Рівень сформованості громадянської компетентності учасників навчально-виховного процесу.
Наукові джерела	<p>Філософський аспект: Пінчук Т.Д. Етика взаємин вчителів і учнів.- К.: Знання, 1978.- 45с. Синиця І.О. Педагогічний такт і майстерність учителя.- К.: Рад.шк., 1981.- 319 с.</p> <p>Психологічний аспект: Кузьміна Н.В. Очерки психологии труда учителя. Психологическая структура деятельности учителя и формирование его личности, Укр. 1976. - С. 5.</p> <p>Педагогічний аспект: Амонашвілі Ш., Макаренко А., Ващенко Г. Сухомлинський В.О. Сто порад вчителю //Вибрані твори: У 5 т - т.2.- К. 1976 -С.425-432. Педагогічна майстерність: Підручник / І.А.Зязюн, Л.В.Крамущенко, Т.Ф.Кривонос та ін., за ред. І.А. Зязюн. - К.: Вища школа, 1997. - 349 с.</p>
Висновки	<p>Родинно-сімейне виховання залишається важливим у становленні особистості дитини. Завдання школи полягає в тому, щоб виробити єдино правильний підхід у спільному виховному впливові школи, сім'ї.</p>